

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
43 – 44/2015
24. október 2015

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 1,- €

HORÚCA KAŠA HUSTNE
A RIEŠENÍ STÁLE NIET
Strana 5.

MEDIÁLNA POPRAVA
ROMANA MICHELKA
Strana 7.

SMŔĽ LEGENDÁRNEHO UJCA
– P. ŠPERKU – NEPREBOLELA
Strana 8.

SLUP – RAJSKÁ ZÁHRADA
AJ S BOŽSKÝM MLYNOM
Strana 11.

BISKUP JÁN VOJTAŠŠÁK
MARTÝR A SVÄTÝ KŇAZ
Strana 16.

SLOVO O SLOVENSKU

Už iba krátky čas nás delí od chvíle, keď častejšie ako inokedy začneme navštevovať miesta posledného odpočinku tých, čo nás navždy opustili. Cintoriny krásnejú kvetmi a ešte aj v noci budú na hroboch horieť sviečky, ktoré im pozapaľujeme. Postojíme, pomodlíme sa a mlčky alebo v rozhovoroch s ľuďmi, ktorých poznáme, zaspomíname na svojich blízkych alebo priateľov, ktorí už nie sú medzi nami. Každým rokom či prší, alebo neprší, či pofukuje studený vietor, alebo už primáva, si pamiatku na zosnulých zopakujeme a s vďakou a pokorou im kladieme na hroby kytice. Nezáleží na tom, či sa rozhodneme pre živé kvety, alebo umelé, ani na tom, akú veľkosť bude mať zapálená svieca, dôležitejšie je, že si aj v pamäti oživíme spomienku na každého, s kým sme dlhé roky žili pod jednou strechou, ale aj na tých, s ktorými sme roky strávili v práci alebo len tak v bežnom živote.

Využívame preto každú chvíľu na dôstojné privítanie sviatku zosnulých. Aby v ten deň cintoríny žiarili čistotou a vydávali svedectvo o tom, aký k nim máme vzťah. Podobne si v tento deň pripomenieme tichou spomienkou na cintorínoch, pred kostolom alebo uprostred dediny, kde stoja pamätníky, padlých v prvej i druhej svetovej vojne, aj tých, čo neodišli zo života pokojnou cestou. Tiež im venujeme chvíľu ticha a zamyslíme sa nad ich príbehmi. Žiaľbohu, aj v tomto období sa nájdú ničitelia, ktorí dokážu bezcitne zhanobiť hroby a pamätníky tých, ktorí už nie sú medzi nami.

Čoraz častejšie sa dozvedáme o tom, ako vandali ničia pomníky, pamätne tabule i hroby padlých. Úcta k pozostalým patrí medzi základné charakterové vybavenie každého človeka. Ak ju ktosi nemá, potom rodič, učiteľ alebo celá spoločnosť odflákali jeho výchovu. Aj preto prichádzame na cintoríny čoraz častejšie s obavou, že niektorý deň tam natrafíme práve na takéto vandalské stopy aj vysvedčenie neludskosti.

Rudolf SLEZÁK

Vyšetrovateľ predložil návrh na podanie obžaloby na bývalého predsedu Matice

Kolesá spravodlivosti sa o čosi pohli vpred...

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Martin KRAJČOVIČ

Vyšetrovateľ Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave mal podať dozorujúcemu prokurátorovi Krajskej prokuratúry v Bratislave návrh na podanie obžaloby na bývalého predsedu Matice slovenskej Jozefa M. vo veci porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku vo výške približne dvestotisíc eur.

Potvrdil to predseda Matice slovenskej Marián Tkáč, ktorý sa na Okresnom riaditeľstve Policajného zboru Bratislava I. z dôvodu ukončenia vyšetrovania obvineného bývalého predsedu MS oboznámil s vyšetrovacou správou. Na políciu sa v tejto veci obrátilo súčasné vedenie MS ešte v roku 2011 v súvislosti s viacerými majetkovými kauzami. Jednou z nich bol aj neoprávnený presun finančných prostriedkov MS do Matičného fondu.

„Včera (12. 10. 2015 – pozn. red.) som sa na výzvu vyšetrovateľky oboznámil s vyšetrovacím spisom vo veci porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku bývalým predsedom Matice. Informovala ma, že dá návrh na podanie obžaloby dozorujúcemu prokurátorovi. Po štyroch rokoch sa tak uzavrie jedna z kauz, s ktorými som sa stretol po mojom zvolení za predsedu Matice koncom roka 2010. Ide o použitie matičných prostriedkov na zaplatenie dlhu, ktorý záhadným spôsobom vznikol v jednom z mnohých „matičných“ podnikateľských subjektov. Naozaj sa ukazuje, že Matica tu nie je, a ani nebola pre podnikanie, ale pre posilňovanie tak zanedbávaného slovenského vlastenectva,“ povedal pre SNN predseda Matice slovenskej Marián Tkáč.

RETROSPEKTÍVA KAÚZ

Ešte v roku 2011 podal M. Tkáč viacero trestných oznámení v súvislosti s vážnym podozrením na nezákonnosti, ktoré sa v Matici udiali v čase, keď ju viedol jeho predchodca J. Markuš.

Druhá polovica deväťdesiatych rokov je vo vnútramaticnom živote charakterizovateľná ako „eldorado“. Došlo k intenzívnemu podnikaniu s matičným majetkom. Z tých čias je smutne známa najmä zneužitá zbierka na Národný poklad Slovenskej republiky. Menej, okrem samotnej Matice a priamo finančne postihnutých, sa však vie o Matičnom investičnom fonde.

Matica slovenská prevzala 19. 12. 2007 dlh spoločnosti Konštantín voči Matičnému fondu vo výške 6 938 308, 20 Sk (dnešných 230 309 eur). Rozhodnutie o tomto prevzatí, inak povedané vyplatení dlhu z pokladnice Matice, podpísal Jozef Markuš – zdá sa – bez toho, aby mal na to akékoľvek poverenie či súhlas právoplatných matičných orgánov.

ČACHROVANIE S POKLADOM

Bývalý predseda Matice slovenskej čelí podozreniam z nekalých praktík aj v súvislosti s Národným pokladom. Veľká časť z neho skončila v skrachovanej nebankovke. Marián Tkáč po svojom nástupe do funkcie predsedu Matice slovenskej v snahe očistiť jej meno pred všetkými, ktorí jej dôverovali, podal viacero trestných oznámení o zneužití Národného pokladu. „Markušovci“ časť z neho vložili do Podielového družstva Slovenské investície. Sú tieto prostriedky nenávratne preč? Kto za to nesie vinu? Zostáva veriť v spravodlivosť, ktorej kolesá sa v týchto dňoch opäť o čosi pohli vpred.

3 OTÁZKY PRE:

Mgr. Maroša SMOLCA, súčasného správcu Matice slovenskej

Matica už nespí na porevolučných vavrínoch

• Božie mlyny síce melú pomaly, ale melú. Aj v prípade trestných oznámení, ktoré vedenie Matice podalo na osoby a organizácie podozrivé z defraudovania zbierok a fondov matičiarov a jej sympatizantov. Ako sa to vôbec mohlo stať?

Matica slovenská posledných desaťpäťnásť rokov žila príliš uzatvorená do seba a v minulosti. Spoločnosť sa vyvíjala, ale Matica na to nereagovala. Po svojej zásluhnej činnosti pri vzniku Slovenskej republiky v deväťdesiatych rokoch akoby zaspala na vavrínoch. Absentovala v nej istá vnútorná samosprávna demokracia a kolektívne rozhodovanie. Tak sa stalo, že aj finančná časť Národného pokladu bola zdefraudovaná.

Naštastie obrazy a zlatá časť pokladu stále existujú.

• Matica síce možno zadriemala, ale zdá sa, že jej bývalé vedenie hrubým spôsobom zneužilo dôverčivosť verejnosti.

Po prijatí nových právnych noriem po roku 2000, týkajúcich sa nakladania s majetkom štátu, sa mala Matica viac otvoriť kontrole štátu, ktorý na jej činnosť prispieval a stále prispieva. Nestalo sa tak. Práve preto po mojom nástupe do pozície správcu som si dal za úlohu otvoriť ustanovizeň verejnosti a kontrole, dodržiavať zákony, ktoré sa inštitúcie týkajú, a vykonávať vedecko-kultúrnu činnosť pre slovenskú spoločnosť. Držal som sa a držím hesla – „padni, komu padni“.

• Teraz je tu už konkrétne obvinenie. Nezákonné skutky sa podľa vyšetrovateľov teda v minulosti stali.

Podanie žaloby na bývalého predsedu Matice Jozefa M. za kauzu defraudácie dvestotisíc eur je logickým vyústením mnohých nekompetentných a nezákonných rozhodnutí z minulosti. Matica sa musí očistiť, zodpovední musia byť potrestaní a potom sa môžeme pred Slovákov postaviť s čistým sítom. Mrzí nás, že naše ďalšie podania na stíhanie zodpovedných osôb za defraudáciu Národného pokladu polícia zastavila. Trestné oznámenie podáme opäť.

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK
Foto: archív SNN

V SNN 45/2015
SI PREČITATE

■ Najbližšie 45. číslo Slovenských národných novín vyjde s dátumom 7. november 2015
■ Režisér Juraj BIELIK láka k doskám zastupujúcim svet na najvyššiu divadelnú ligu
■ Málokto trpel za Slovanstvo viac ako štúrovec, rusofil Jozef PODHRADSKÝ

Maďarská parlamentná strana zrejme pohŕda zvrchovanosťou Slovenska Provokácia extrémistického Jobbiku

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

István Szávay ako poslanec maďarského parlamentu za extrémistickú stranu Jobbik otvoril v Dunajskej Strednej svoju poslaneckú kanceláriu. Očakáva v nej návštevy občanov Slovenskej republiky, ktorí majú problém „... so zachovaním maďarskej identity“. Tento krok okamžite vyvolal na Slovensku ostré, ale nanajvýš oprávnené reakcie. Predseda vlády Robert Fico: „Nie je správne, ak sa niečo takéto udialo na suverénnej pôde Slovenskej republiky...“

Oceňujem, že s premiérom Viktorom Orbánom mám konštruktívny a korektný vzťah a sústreďujeme sa výlučne na pozitívne projekty do budúcnosti. Z tohto pohľadu ... vnímam rozhodnutie maďarskej opozičnej strany ako provokáciu,“ reagoval slovenský premiér.

■ AJ ZMENOU ZÁKONA

Predseda NR SR Peter Pellegrini vyzval I. Szávaya, aby okamžite zatvoril svoju kanceláriu na Slovensku. Jobbik považuje za stranu „s okrajovou, extrémistickou agendou neznašanlivosti, radikalizmu, revizionizmu, aká nemá na Slovensku miesto ani priestor“. Podľa predsedu parlamentu „ak tak Jobbik neurobí, budeme musieť reagovať aj legislatívne...“. Na rozdiel od Pellegriniho si podpredseda SNS

Anton Hrško myslí, že zákony ani meniť netreba, je to totiž „flagrantné porušenie zákonov SR, a to najmä článku 29 Ústavy

SR“. SNS krok Jobbiku považuje za test štátnych orgánov SR, či sú schopné do dôsledkov plniť svoje funkcie.

Minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák bude žiadať vysvetlenie od maďarskej veľvyslankyne na Slovensku. Na druhej strane – treba oceniť aj postoj strany Most – Híd v tejto záležitosti. V jej vyhlásení sa uvádza, že „so znepokojením sleduje rastúce množstvo aktivít radikálnych nacionalistov na južnom Slovensku či už maďarských alebo slovenských... Ľudia chcú žiť pokojne a burcovanie nálad k tomu určite neprispieva“, vyhlásila strana Bélu Bugára.

■ REAKCIA MATICE

„Je nemožné, aby sa v súčasnej Európe v rámci krajín Rady Európy, ako aj v rámci Európskej únie vytvárali takéto, nazvime to akési paralelné politické štruktúry mimo hraníc štátov vlastných, čo môže destabilizovať a vyvolávať napätie, a to nielen národnostné. Zvlášť v súčasnosti, keď zložky Ministerstiev vnútra SR a Maďarska, ale aj iné najvyššie vládne orgány našich štátov začali skutočne intenzívne spolupracovať na stabilizácii situácie z dôvodu imigračnej krízy EÚ, čo môžeme len pozitívne hodnotiť. Takéto konanie tejto politickej strany je akýmsi krokom k obnoveniu negatívnych

vzťahov medzi našimi štátmi, čo akiste budú vnímať veľmi citlivo voliči, ale aj novinári, analytici a politológovia. Otázne je, či práve toto nebolo práve v tejto dobe zámerom, pričom len môžeme vysloviť dobrú vieru a nádej že nie. Akosi z toho vyvstávajú negatívne odpovede na známe názory na to, ako je vnímaná táto politická strana (Jobbik – pozn. red.) a to nielen v Maďarsku, ale aj v rámci EÚ, ako aj z hľadiska národnostných, náboženských a iných menšín, keďže jej stanoviská a postoje sú vnímané veľmi pozorne a citlivo. Bolo by na čom sa práve zo spomenutých dôvodov domnievať, že v rámci jej politických štruktúr dôjde k prehodnoteniu tohto konania ich poslancov a táto jeho činnosť sa u nás ukončí... SNV MS bude situáciu veľmi pozorne sledovať a analyzovať a určite aj informovať SNN a štátne orgány SR. ... MS je určite za pozitívne vzťahy medzi Slovákmi a všetkými národnostnými, jazykovými, etnickými, ako aj náboženskými menšinami, o čo sa usiluje v podstate od vzniku až do súčasnosti,“ uvádza sa v stanovisku Viliama Komoru zo Strediska národnostných vzťahov MS a predsedu komisie výboru MS pre národnostné vzťahy.

Brať odmeny za hospodársky výsledok zdravotných poisťovní je výsmech Opozícia žiada odvolať ministra zdravotníctva

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Politické strany, ktoré sú v parlamente v opozičnom postavení, zozbierali dostatok podpisov poslancov na zvolanie mimoriadnej schôdze NR SR so zámerom odvolať z funkcie ministra zdravotníctva Viliama Čislička. Dôvodom je údajné „prehliadanie káz a plytvanie zdrojov“ v zdravotníctve.

Niekdajší minister zdravotníctva R. Raši vo vysielaní RTVS však rezolútne odmietol, žeby sa v zdravotníctve plynulo. Bývalý štátny tajomník na ministerstve zdravotníctva MUDr. Štefan Zelník (SNS) však aktuálne pre SNN povedal: „Dlh v zdravotníctve narastá z dvoch dôvodov: zdravotná poisťovňa nezaplátá zdravotníckemu zariadeniu všetky náklady, spojené s liečbou pacienta. Komplikovaní pacienti sú ‚drahší‘ a úhrada

za nich je nedostatočná. Po druhé treba aj otvorene priznať, že nie vo všetkých zdravotníckych zariadeniach sa s peniazmi nakladá hospodárne (ide napríklad o nákup prístrojov, predražené upratovacie služby či dodávku stravy a iné).“

■ NEPRIMERANÉ ODMENY

Pýtali sme sa, či ako rezortný odborník považuje Štefan Zelník obrovské manažérske odmeny a mzdy v rezorte v jeho súčasných

zlych ekonomických pomeroch za primerané a morálne?

„Musím povedať, že odmeny absolútne nezodpovedajú činnosti, ktorú títo ľudia vykonávajú. Zdravotné poisťovne nie sú výrobné závody, v nich by sa mali peniaze len prerozdeľovať pre poskytovateľov na základe odliečených pacientov. Vieme, že kladný hospodársky výsledok zdravotných poisťovní sa vytvára len na základe neuhradenia liečby za všetkých pacientov.

MUDr. Štefan ZELNÍK

Navyše platba štátu je nedostatočná. Preto viazať odmeny na hospodársky výsledok je výsmech!“

■ RECEPT EXISTUJE

Zaujímalo nás, ako možno ukončiť agóniu nášho zdravotníctva,

ktoré pacientom pripomína skôr chorého napojeného na prístroje ako fungujúci systém? MUDr. Zelník tvrdí:

„Zdravotníctvo treba odpolitizovať. Peniaze, ktoré sa vyberajú na základe zdravotného poistenia, musí spravovať jedna nezávislá verejnoprávna inštitúcia – bez možnosti tvorby zisku. Do systému odmeňovania sa musí čo najskôr dostať platba tzv. DRG, ktorá zohľadňuje všetky náklady vynaložené na pacienta. Treba sa vrátiť k rajonizácii a typizácii nemocníc, pacient musí vedieť, ku ktorému lekárovi patrí.“

V čase uzávierky tohto vydania sme nemali k dispozícii informácie o prípadnom odvolaní či neodvolaní ministra Čislička z funkcie. Vzhľadom na parlamentnú matematiku je však jeho odvolanie vysoko nepravdepodobné.

VŠIMLI SME SI

Vláda by mala prehodnotiť platnosť i oprávnenosť platnia daňových licencií pre právnické osoby. Prax ukázala, že licencie zničili tisíce malých firiem a nových vzniká menej. Hneď po zavedení daňových licencií odborníci varovali, že licencie znížia množstvo firiem – a nie sú to len tzv. mŕtve firmy.

Likvidačné daňové licencie

Ukázalo sa, že licencie sa negatívne dotkli aj poctivých podnikateľov, z ktorých mnohí s podnikaním skončili. Alebo – a o tom sa, žiaľ, na verejnosť nedostali žiadne štatistiky – presunuli svoje podnikanie do zahraničia. Predstavitelia niektorých firiem tento krok dokonca verejne avizovali. Bolo by určite dobré vedieť, koľko z tých zaniknutých firiem úspešne podniká v Českej republike, Poľsku či Maďarsku.

Schváliť pozmeňujúci návrh v novele zákona o dani z príjmov, že od licencií sa oslobodzujú len pozemkové spoločenstvá vykonávajúce poľnohospodársku prvovýrobu, je – aj podľa Slovenskej národnej strany, nedostačujúce. Licencie totiž malým poctivým firmám často znemožňujú investovanie či prijímanie nových pracovníkov. Firma môže byť síce v strate, ale ak je v prevádzke, odvádza za zamestnancov aspoň odvody a platí im mzdy. Čím štát finančne odľahčuje. Daňové licencie sa zaviedli plošne, čo neprispelo k zlepšeniu podnikateľského prostredia. A to je podľa štúdií niektorých svetových agentúr u nás najhoršie spomedzi krajín Európskej únie.

„Malým firmám by pomohlo zníženie odvodového zaťaženia a zrušenie odvodových povinností v prípade dohôd o pracovnej činnosti a dohôd o vykonaní práce, ako aj dôkladnejšie daňové kontroly pre odlišenie mŕtvych firiem od tých poctivých. Na zlepšenie podnikateľského prostredia preferuje SNS dlhodobu aj zníženie dane z príjmu na 19 percent, čo má zakotvené aj vo svojich programových tézach,“ tvrdí jej predseda Andrej Danko.

(ib)

Kaspická flotila predviedla, čo dokáže s niekoľkými raketami Protiruská propaganda na plytčine

Tvrdenia o tom, že armáda Ruskej federácie je demoralizovaná, jej dôstojníci prepití a technika vhodná iba ak do šrotu, sa nedávno stali zrazu veľmi nedôveryhodnými. V Kaspickom mori sa stalo totiž čosi, z čoho sú v šoku nielen v Pentagone, ale aj v centrále CIA a ďalších výzvedných službách.

Samozrejme, že naši „naslovovaní“ experti na všetko, o čo budú požiadani, mlčia, lebo sa čaká na novú doktrínu spoza oceánu. Tá stará sa rozplynula práve tak ako ranná hmla nad hladinou Kaspiku. V hlavnej úlohe je totiž strela s plochou dráhou letu s názvom Kalibr. Teda ten „hrdzavý šrot“, o ktorom príručky NATO tvrdia, že má dolet tristo, nanajvýš šesťsto kilometrov. Strely Kalibr, presne ich bolo dvadsaťšesť, ktoré odpálili plavidlá ruskej Kaspickej flotily, totiž dopadli na cieľe s presnosťou tri metre. Lenže boli to strategické objekty Islamského štátu, vzdialené od loží vyše tisícpäťsto kilometrov. Mali taký devastujúci účinok, že zničili to, o čo sa usilujú nálety Spojencov na strane NATO už celé mesiace. A rakety Kalibr nezasiahli pritom nijakú nemocnicu hnutia Lekári bez hraníc a jej pacientov...

Táto strela s plochou dráhou letu dláždi diplomacii Vladimíra Putina obrovskú diaľnicu k novým vzťahom s tamojšími štátmi. Povráva sa napríklad, že po Putinovej návšteve Káhiry táto arabská republika odpredá francúzske lode Mistral Rusku za jeden dolár! A Putin zis-

kava aj významnú podporu Saudskej Arábie!

Ak Spojené štáty vlastnou politikou na Blízkom a Strednom východe – kedysi nazývanou aj politikou delových člnov – posledné štvrtstoročie dráždili politické vedenie v Moskve, potom teraz za pár hodín zažili

ČO INÍ NEPÍŠU

ukážku čohosi, čo je pre Pentagon zlým snom.

Pri takom dolete rakiet, aký demonštrovalo Rusko zo svojich vojnových lodí vo svojich výstavných vodách, môže teraz v podstate diktovať. Pomocou Kaspickej a Čiernomorskej flotily, nehovoriac aj o Baltskej flotile, môže Moskva primerane kontrolovať Stredozemné

more a jeho pobrežie, Severné more, časť Nórskeho mora a kanál La Manche. K tomu veľkú časť Atlantiku. Ak pridáme aj Tichomorskú flotilu, tak má na dostrle každého na sever od Havajských ostrovov.

V každom prípade, v regióne Eurázie už USA nie sú jedinou relevantnou prítomnou silou. Pre USA je to desivé zistenie. A Rusko zas svojou salvou z Kaspického mora jasne dalo najavo, že beztriestne zopakovať „policačné akcie“ kdekoľvek na svete, kde to vyhovuje „národným záujmom USA“, už nebude možné. V Sýrii totiž nešlo iba o útok na cieľe IS. A práve preto sú reakcie z Washingtonu viac ako podráždené.

A rovnako nervózni sú Američania aj z posledného vystúpenia V. Putina na investičnom fóre v Moskve minulý týždeň, keď ich dôrazne kritizoval, že v Sýrii nedostatočne spolupracujú, a odmietol ich tvrdenia, že Rusi útočia aj na umiernenú opozíciu. „Dajte nám teda stopercentne teroristické cieľe,“ vyzval USA, načo nasledovalo mlčanie, čo ruský líder tvrdo komentoval, že majú v hlave guláš a nevedia, čo vlastne chcú.

Ján ČERNÝ
Foto: archív

Dlhá, slepá utečenecká ulička

Roman MICHELKO

Kto pravidelne sleduje náš úbohý a extrémne lživý mediálny mainstream, mohol by nadobudnúť dojem, že celý problém s migrantmi u nás sa zredukoval na tézu: Stredoeurópania sú nesolidárni, xenofóbni, dokážu len brať, ale akákoľvek spoluúčasť či participácia na riešení veľkých európskych problémov je im cudzia. Navyše, stredoeurópski politici sú len podlí a cynickí manipulátori, ktorým nie je nič sväté, a keďže je tesne pred voľbami, tak utečenecká kríza je to najlepšie, čo ich mohlo postretnúť. Veď v konečnom dôsledku prekryje všetky ich korupčné kauzy, nekompetentnosť, zlé vládnutie a podobne. Len zásluhou tejto krízy je znova šanca, že zápečníci a neschopní politici obhája svoj mandát a aj naďalej budú (ne)zaslúžene vládnuť aj po voľbách. Toľko plytký a falošný naratív „pravdoláskařov, sluníčkářov či pražskej kavárny“ a jej bratislavských

či vo všeobecnosti stredoeurópskych klonov.

Podstata problému je, samozrejme, niekde úplne inde. Tak predovšetkým, utečenecká kríza našla lídrov Európskej únie takpovediac so stiahnutými nohavicami, teda totálne nepripravených. Svedčí to o absolútnom zlyhaní spravodajských služieb, keďže asi nikto neverí, že taký veľký a dobre organizovaný exodus vznikol len tak. Druhý takpovediac kruciálny problém súčasnej EÚ je v absolútnej absencii lídrov, ktorí dokážu koncepčne myslieť a majú chuť a odvahu problémy riešiť, nielen ich odsúvať. To, čo títo (pseudo)lídrov predviedli, je len trápne údržbárstvo, resp. hasenie problému tu a teraz, najlepšie na úkor niekoho druhého. Aby bolo jasné, spor o povinné utečenecké kvóty vôbec nie je o tie stovky či malé tisíce migrantov, ktoré si má stredná Európa rozdeliť. Spor je o tom, ako tento problém

riešiť systémovo a trvalo udržateľne. Čo je však najhoršie, ani sústredný odpor proti tomuto hlúpemu riešeniu zatiaľ nevedol k odmietnutiu tejto slepej uličky, práve naopak. Napriek sústredenému odporu Stredoeurópanov sa nemecko-francúzske duo

KOMENTÁR

pokúša o vytvorenie systému takzvaných permanentných kvót, ktoré by automaticky prerazovali utečencov do jednotlivých krajín podľa vopred naoktrojovaného kľúča.

Spor lídrov strednej Európy a osobitne Slovenskej republiky je o tom, či možno o vecných a zásadných problémoch a riešeniach v Európskej únii rozhodovať väčšinovým hlasovaním. Dnes sa totiž rozhodovanie v Európskej únii dostalo do stavu, že ak silnejšia strana nedokáže vyvrátiť logické argumenty svojich oponentov,

tak ju jednoducho prehlasuje. Treba pritom zdôrazniť, že takzvané väžené väčšinové hlasovanie bolo vždy myslené len ako hlasovanie o relatívne nepodstatných technických otázkach či normách (s istou mierou zveličenia napríklad o zakrivení banánov), rozhodne však nie o zásadných a koncepcných otázkach, ktoré sú inak v národnej kompetencii (čo napríklad azylová politika jednoznačne stále je). Z tohto hľadiska má slovenský infringement a žaloba na Európsku úniu veľmi dôležitú úlohu zásadného precedensu a môže na dlhé roky predikovať rozhodovanie o dôležitých veciach v Európskej únii.

Samozrejme, chcieť od našej opozície, aby mala čo len náznak toho, čomu sa hovorí zdravé sebedovomie, je absurdné. V ich genetickom kóde je kolenačková politika voči Európskej únii a NATO priam nezmazateľne zapísaná, a preto argumenty, že budeme európski troubelmakeri a ako sa bude na nás Európa pozerat', sú z radu nesvojprávnych miestodržiteľov či servilných gubernátorov, ale rozhodne nie sebedovomých národných politikov, ktorí v tomto prípade ani tak neobhajujú národné záujmy ako skôr elementárne zvyky zdravého rozumu.

Vrchol tejto hlubej, plytkej a falošnej diskusie nasadila dnes

už nezaraďená poslankyňa NR SR Magda Vášáryová. Vo svojom hlúpom, ako aj emotívnom vystúpení v českej ČT 24 predviedla celú plejádu hlúpostí, lží a falše. Ťažko povedať, čo bolo jej hlavnou motiváciou. Možno vo svojom extrémnom sebaoprečovaní sa chce aspoň sama pred sebou prezentovať ako štátnička, a zároveň tak chce odčiniť svoje hlboké poklesky z minulosti, keď v angažovaných filmových či televíznych agitkách s ohromnou vervou hrala oduševnené partizánky, či si išla nohy dolámať, len aby mohla podpísať Antichartu. Ani v náznaču nenavrholo riešenie utečeneckej krízy, zato slovenský národ a slovenskú politickú scénu obvinila z xenofóbie, zo zápečníctva, z cynizmu a z politického utilitarizmu.

Každopádne jej vystúpenie mohlo mať len jediný logický dôvod – svoj totálny politický neúspech musela aspoň sama pred sebou nejakým spôsobom zdôvodniť. A teda podľa nej len veľkí štátnici, na rozdiel od malých politikov, vedia ísť aj proti prúdu a majú schopnosť vzoprieť sa masám voličstva, a to je, ako iste čitateľ či divák pochopí, práve jej prípad. Nakoniec nič nové, už Bertolt Brecht hovoril, že keď sú politici neúspešní, tak treba vymeniť národ. Všetkým, pani Magda...

História sa zvykne opakovať

Maroš M. BANČEJ

Starovekí a po nich stredovekí, ba aj súčasní mystici majú v oblube grafický symbol Uroborusa – hada, ktorý zahryznutý do vlastného chvosta symbolizuje večný kolobeh. Hmoty, vesmír, dejín. V dnešných dynamických časoch sa zdá, ako keby všadeprítomná informačná smršť urobila podobne vysoko filozofické náležitosti prístupné prinajmenšom pre každého užívateľa internetu či majiteľa takzvaného inteligentného telefónu. Lenže nedá mi tentoraz v papierovej forme neodcítovať britského historika Edwarda Gibbona, ktorý v roku 1775 (!) napísal o príčinách pádu Rímskej ríše:

Veľká väčšina obyvateľov preferuje zábavu pred prácou.

Tradičná úloha otcov ako živiteľov rodín je spochybňovaná, množia sa rozvrátené vzťahy a slobodne žijúce matky bez otcov.

Seniori sú zanedbávaní. Ľudia sa starajú o svojich domácich maznáčikov

viac než o svojich starých rodičov. Literatúra a umenie sa stávajú bezduchými. Vytvára sa povrchná zábava za akúkoľvek cenu. Takzvané umelecké diela sú škaredé, nevkusné, nič príjemcoví nehovorí, ale aj napriek tomu za ne bohatí snobi platia astronomické sumy.

POZNÁMKA

Čestná vojenská služba vlasti je odmietaná, spochybňovaná, vysmievaná a následne zákonom zrušená. Armádu tvoria nájomní žoldnier.

Ľudia usilovne pracujúci sú zosmiešňovaní a ako vzor sú predstavovaní prázdni pokrytci, pochybní umelci a takzvané celebrity.

Daňové zaťaženie obyvateľstva stále rastie a štát prerodzuje tieto neúmerne vysoké čiastky. Časť ľudí sa nebojí nepracovať, pretože štát sa o nich vždy volajako postará.

Úroveň vzdelania rapídne klesá. Štátny dlh rastie do nikdy nesplátnutej výšky.

Prestáva sa vyrábať a pestovať, pretože výroba doma je veľmi drahá a výrobky sa dovážajú zo satelitných krajín.

Kto sa dostal do pozície, na ktorej môže zo štátneho kradnúť, väčšinou tak urobí, keďže postihnutosť týchto zločinov je veľmi malá.

Počatie a výchova detí sú vnímané ako ťarcha a deti sa rodí stále menej.

Šíri sa cynizmus.

Šíri sa plytvanie, nestriednosť, znevažovanie vedomostí, zručnosti a poctivej práce.

Do krajiny prichádza veľké množstvo cudzincov.

Politici nadbiehajú tým najjednoduchším príslubom „chleba a hier“.

Občania stále na všetko nadávajú... Nielen týchto dvadsať zovše-

obecnení urobilo z Gibbona jedného z najväčších anglických historikov napriek tomu, že sa nedožil vysokého veku. O úpadku a páde obrovského rímskeho impéria napísal v 18. storočí rozsiahle sedemzväzkové dejiny, v ktorých zhromaždil o rímskej antike všetky dostupné poznatky tých čias, aj keď ešte neexistovala vedecká archeológia. Pravdaže, mal aj svojich oponentov. Možno sa podaktorým nepáčilo jeho ironizujúci štýl, nie nepodobný na jeho vzory – francúzskych osvietenecov Voltaira a Diderota. My tiež nečakáme, že so všetkými jeho závermi budete stopercentne súhlasiť, ale rozvrat občianskych hodnôt a strata záujmu občanov o aktuálne dianie, rezignácia naň, ponúka dosť zreteľnú analógiu s dneškom alebo aspoň podnety na zamyslenie. Možno sa nájdú jediní, ktorí by najradšej pána Gibbona zaradili medzi konšpirátorov a platených internetových provokatérov. Chvalabohu, už je zopár storočí mimo dosah dnešných strážcov korektnosti. Ale jeho dielo pretrvalo a my môžeme akurát tak povedať, že revidujeme aspoň starý, tiež antický citát. Kto sa nevie poučiť z histórie, je nútený si ju zopakovať.

SPOZA OPONY

Vo vlaku z Košíc mi vydali dvojeurovú mincu, na rube bol nápis 25 rokov nemeckého zjednotenia – My sme ľud. My sme ľud, Wir sind das Volk to bolo heslo demonstrácií vo východnom Nemecku – v NDR, v roku 1989. Viedli k pádu Berlínskeho múra. A tým k novej ére v Európe. To, že euro-minca s nemeckým rubom je bežným platidlom u nás, je tiež výraz tejto novej éry, o ktorej neotrasiteľnosti sme ešte nedávno boli skalopecne presvedčení. Slovo Einheit, použité na dvojeurovej minci, ktorú mi vydal v rýchliku čašníka v októbri v roku 2015, podľa veľkého výkladového slovníka nemeckého jazyka znamená niečo, čo patrí dovedna, čo je neoddeliteľné, nedeliteľné, tvorí jeden celok.

A tento jeden nedeliteľný celok sa chce upevňovať naďalej. Tentoraz pod vplyvom migrantskej vlny. Podľa informácie nemeckého verejnoprávneho rozhlasu Deutschlandfunk po-

užívania nemčiny by sa malo zakotviť v ústave. Ide o jednoduchú vetu. Veta znie: Jazykom Spolkovej republiky Nemecko je nemčina. Je to ako vytesané z jedného

Prečo chcú nemčinu v ústave

Dušan D. KERNÝ

kusa kameňa. Práve tak ako veta, ktorá v nemeckej ústave znie: Dôstojnosť človeka je nedotknuteľná.

Mimochodom, na túto vetu sa neraz vo svojich politických prejavoch na tému utečencov odvolávala nemecká kancelárka. Neraz argumentovala, že ľudská dôstojnosť aj tých utečencov, ktorých treba poslať späť, musí byť dodržaná, rešpektovaná. Použila vetu z ústavy, presnejšie nemeckého základného zákona – das Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Práve k tomuto práv-

nemu systému federálnej, spolkovej republiky s krajiniským zriadením sa pripojila, prebrala ho, a tak zanikla 3. októbra 1990 bývalá NDR. Bol to jediný prípad, jediný

tvuje funkciu nemčiny. Preto Nemecká kultúrna rada dala návrh, aby do ústavy bola zaradená spomínaná veta: Jazykom Spolkovej republiky Nemecko je nemčina. Má to

dzala po šestnást hodinových rokovaniach s ruským Putinom v Minsku pred novinárov bez zámok únavy. Po sedemnást hodinovom maratónom rokovaní s gréckym predsedom vlády Tsiprasom tiež nebola zjordovaná. Teraz, keď ide o sériu rokovaní doma a v zahraničí o migrantoch, je na nej zjavná únava – musí riešiť priveľa vecí, ktoré treba hasiť. Ale ľudia, ktorí chcú doplniť ústavu myslia práve na dlhodobé riešenie.

Relácia nemeckého rozhlasu o tom, že jazyk je viac, oveľa viac ako len systém, ktorým veci pomenujeme, je iste v celom tom virvare okolo utečencov niečo okrajové. Ale keď počúvate nemeckého literárneho vedca, akú melodiku a citovosť má nemčina, napríklad slovo Heimat, vlast', ako ťažké je to výstižne preložiť do angličtiny či do francúzštiny, poviete si, že s Nemcami sa musí niečo diať, keď vznikol návrh doplniť ústavu onou len zdanlivo jednoduchou vetou: Jazykom Spolkovej republiky Nemecko je nemčina.

SEBAOBRAHA

Inštitút prezidenta SR si treba vážiť ako najvyššiu reprezentáciu nášho štátu. Samotná osoba v úrade však nemusí byť predmetom nášho obdivu. Súčasný prezident Andrej Kiska najprv v parlamente vyjadril v prejave pokarhanie poslancom aj vláde za odmietnutie utečencov kót a potom si priateľsky podebatoval o demokracii s kolegom z Turecka, ktorý je mnohými skutočnými humanistami považovaný za diktátora.

Kam na to Kiska chodí?

Slovensko a jeho zahraničná politika má porozumenie pre ambície Turecka začleniť sa do Európskej únie, povedal po rokovaní s tureckým prezidentom Recepom Tayyipom Erdoganom jeho slovenský partner Andrej Kiska. Erdogan bol na oficiálnej návšteve SR. „Turecko je dôležité pre Európsku úniu a Európska únia je dôležitá pre Turecko,“ konštatoval Kiska s tým, že Ankara musí byť v prístupových sňahách hodnotená objektivne na základe reálnych zmien, reforiem a plnenia kritérií. Zároveň ocenil úsilie a pokrok, ktoré vraj v tomto smere Turecko v poslednom období preukázalo. Pán Kiska si asi nevšimol, že prezident z Ankary sa vo svojom úrade zmenami zákonov zabetónoval a štát v Malej Ázii je permanentne na pokraji občianskej vojny.

„Slovensko a Turecko sú nielen partneri, ale aj priatelia,“ dodal Kiska s tým, že v hospodárskej výmene sa darí viacerým slovenským firmám, a vyjadril tiež potešenie nad tým, že spolupráca v posledných rokoch sa zameriava aj na oblasť inovácií či vyspelých technológií. Ej, veru, padol Turek na Poniky... „Turecko je pre Slovensko perspektívny a veľmi zaujímavý trh a je dosiahnuteľný tiež pre stredné a malé podniky,“ dodal Kiska a prejavil záujem podporiť vybudovanie pamätníka tureckým vojakom, ktorí na našom území padli počas prvej svetovej vojny. To by podľa Erdogana ešte viac posilnilo vzájomné priateľstvo, pričom sa poďakoval za podporu tohto projektu. Myšlienka zriadenia tureckého vojenského cintorína spolu s pamätníkom vojakom sa dostáva do záverečnej fázy.

Kiska tiež ocenil zrušenie vizovej povinnosti pre slovenských dovolenkových. Poukázal, že v oblasti turistického ruchu sa SR ešte má veľa čo od Ankary naučiť, pričom dúfa, že Slovensko sa tiež stane rovnako atraktívnou destináciou pre Turkov. Erdogan pripomenul, že v auguste 2013, keď jeho krajina zrušila vizovú povinnosť, ju navštívilo 137 tisíc Slovákov. Poznamenal, že keby to isté urobili aj štáty EÚ, veľa občanov Turecka by rado zavítalo aj na Slovensko.

Andrej Kiska tiež vyzdvihol úlohu, ktorú Ankara zohráva v regióne Blízkeho východu a severnej Afriky. „V tomto nepokojnom svete je Turecko ostrovom stability a prosperity, ale aj štítom voči hrozbám pre našu bezpečnosť,“ povedal prezident SR. Asi nepočul, že otázka, či sa dostalo Turecko na pokraj občianskej vojny, sa v posledných mesiacoch objavuje vo svetových médiách pravidelne. Množia sa teroristické útoky, armáda odpovedá odvetnými akciami a nedávno niekto bombami zaútočil priamo v hlavnom meste Ankare. Útok s takmer stovkou obetí mohol byť spúšťačom, ktorý definitívne pochová krehkú stabilitu súčasného Turecka. Erdogan dostatočne skontroloval moc vo svojich rukách. Možno aj preto s ním chce byť Kiska dobrý kamarát...

Robert LANDIS

S Tomášom HALÁSZOM, kominárskym majstrom, nielen o vykurovacej sezóne

Nestačí len chytiť si gombík...

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: autor

V minulom roku bolo na Slovensku vyše deväťtisíc požiarov. A ani v tomto roku ich nebude menej. Najviac požiarov býva v marci, keď nepoučiteľní podpaľiaci likvidujú suchú trávu a zavše na to doplatia vlastným životom. Nedávno sme na televíznych obrazovkách sledovali dramatické obrázky veľkého požiaru hotela Junior v Demänovskej doline, pri ktorom zahynul jeden človek a vyše sto hostí sa ocitlo v zložitej situácii v zadymených priestoroch tohto rekreačného objektu. Aj keď príslušné orgány príčiny udalosti objasňujú, takmer o tretine požiarov možno povedať, že sa pod ne podpísali nedostatky, ktoré neriešia hasiči, ale prevencia a kominári.

• **Obdobie po 15. októbri, keď sa regulárne začína vykurovacia sezóna, má tiež svoje špecifiká aj s požiadavkami na kominárske remeslo. Mohli by ste ich pripomenúť?**

Nerád začínam rozhovor odvolávaním sa na paragrafy, ale teraz to urobím. Zákon o ochrane pred požiarom číslo 314 z roku 2001 v §4 má toto ustanovenie: „Každá právnická, podnikajúca fyzická osoba a fyzická osoba je povinná zabezpečiť pravidelné čistenie kominov, odborné preskúšanie kominov osobami s odbornou spôsobilosťou.“ Toľko citát. Aj keď v poslednom čase je citeľný nárast objednávok na kominárske služby od podnikov, firiem i obyvateľov, som presvedčený, že je to viac zásluhou televízie, keď tam ukazujú reportáže horiacich domov a nešťastných majiteľov. Alebo aj také tragédie, akú ste spomenuli. Týmto scénam, šotom i šokom by sme sa mohli vyhnúť, keby si každý uvedomil potrebu dodržania povinnosti vyplývajúcej zo zákona. Trebárs v Košiciach je štyridsaťpäťtisíc kominov, ale kominársku prevenciu a opateru z nich nemá ani polovica. O akom právnom vedomí je potom reč? Viac ani netreba dodávať. Mne však v kontakte so zákazníkmi, ale aj s obvyčajnými ľuďmi na ulici chýba akýsi bývalý ľudský rozmer tejto profesie, prejav empatie, trocha úsmevu, radosti, keď príde k nim domov kominár. Ale vzdajme Bohu vďaka, že je to aspoň tak, ako je...

• **Neraz však ešte musíme konštatovať, že oheň je dobrý sluha, ale zlý pán? Ako z vášho pohľadu nedať červenému kohútovi šancu?**

Veru tak. Oheň je skutočne dobrý sluha, ale zlý pán. To isté

však platí aj o plyne, lebo väčšina Slovenska je plynofikovaná, a aj keď je to čistejšie médium ako drevo a uhlie, plyn je rovnako nebezpečný. Vlni bolo takmer

• **Kominárstvo vytrvalo propagujete a vedať aj. Veď popri Košiciach a Prešove ste nedávno otvorili ďalšiu prevádzku v Bardejove. Obrázok chlapíka špina-**

V Košiciach čaká na odbornú starostlivosť štyridsaťpäťtisíc kominov.

osemsto požiarov rodinných domov a bytov. Túto štatistiku rozširujú aj úniky CO₂ (oxidu uhľohodnatého) a otráv týmito splovinami, ktoré sa tiež rátaajú medzi požiare. Predchádzať týmto nebezpečenstvám je ľahké, ak máte vyložkovany komin a je pravidelne kontrolovaný. Každý kominár vydá na to potvrdenie a preberá zodpovednosť. Často sa v praxi stretávam s tým, že majiteľ povie – komin si čistím sám. Áno, to môže, veď je jeho, ale musí si uvedomiť, že sa to prieči zákonu, lebo túto činnosť môže vykonávať len osoba s odbornou spôsobilosťou.

vého od sadzí s kominárskymi proprietami, pri stretnutí s ktorým sa bolo treba chytiť pre šťastie za gombík, odchádza do minulosti... Čo popri tradičnom kominárskom kumšte tvorí jeho súčasnú náplň?

Hovorí o mne, že som nestor kominárov na východe, lebo som zakladal Cech kominárov v Košiciach a som jeden zo zakladateľov Komory kominárov Slovenska. Usiloval som sa aj o výučbu tohto odboru na SOU stavebnej na Kukučínovej ulici v Košiciach. V mojej firme som vyškolil v odbore asi tridsať kominárov.

O ČOM JE REČ

Rád sa vraciam ku geniálnemu románu francúzskeho autora G. Chevaliera Zvonodrozdo, ktorý tak bravúrne preložil Blahoslav Hečko. A smejem sa do popuku, koľko zla vie narobiť taká chorobná klebetnica, ako bola v románe Kunikunda Fiřiriřová. Pre Fiřiriřku je prekážkou a problémom každá dobrá myšlienka. Netreba mať veľkú fantáziu, len sa stačí trochu poobzerať po svojom okolí a nájdete tam podobné typy. V Zvonodrozdove sa to týkalo postavenia verejného záchoda. Vieme dobre, aká je to pre obec či pre mesto dôležitá vec verejný hajzel. Býval momentálne na Morave v známom meste Prostějov. Tam tiež postavili priamo v centre, hneď vedľa divadla, nádherné, maľované „kadibúdky“, nepochybne táto investícia bola aj poriadne náročná. Pre otcov mesta to však bola príležitosť, aby sa pri tejto investícii utopilo v novej žumpe, teda v záchodoch, niekoľko miliónov. Veď miliónik hore-dolu, kto sa bude, aký kontrolór či dozorná komisia hrabať (s prepáčením) v hovne?! Lenže prostějovský primátor doplatil na korupčné „sračky“, alebo lepšie povedané: prišiel na psa mráz! Za akýsi nedávno

dohodený kšeft pristalo na konte pána primátora pol milióna a jeho zástupca, nejaký Mačák, ten dostal ešte väčší úplatok – vyše milióna. No, škandál prepukol v plnej paráde a pán primátor aj so svojim zástupcom museli priznať farbu a neslávne z funkcie odstúpili.

Keď zaznie salam alejkum

Peter ŠTRELINGER

Lenže, dámy a páni, to sa stalo na Morave. Ja mám také skúsenosti, že na Slovensku sa takmer každé zlodejstvo prepečie. A čím viac nakradneš, tým si menej postihnuteľný! Minule sa mi stalo, že mi istá cigánka vo vinárni hrabala rukou vo vrecku. Zbadal som to a rozhorčene som sa ohradil: „Milá slečna (či pani cigánka), toto je predsa môj vačok, čo tam robí vaša milá rúčka?“ Tak sa tá dáma na mňa napálila, akáže je ona cigánka, že som rasista a starý chumaj, lebo ona je Rómka! A nie každý Róm kradne, aby som sa vraj pozrel na seba a svojich gadžov, to sú väčší zlodeji. A v samotnej vinárni začali ma naprávať,

že tá sympatická duša je profesionálka, ktorá si len robí svoju prácu – a bola by to moja chyba, keby som sa nechal od nej okradnúť, lebo človek si musí chrániť svoj majetok. Veru, ani sme nevolali políciu, lebo by to bola zlá reklama pre podnik. A keďže som nebol ani okradnutý, tak by bolo

že tá sympatická duša je profesionálka, ktorá si len robí svoju prácu – a bola by to moja chyba, keby som sa nechal od nej okradnúť, lebo človek si musí chrániť svoj majetok. Veru, ani sme nevolali políciu, lebo by to bola zlá reklama pre podnik. A keďže som nebol ani okradnutý, tak by bolo

že tá sympatická duša je profesionálka, ktorá si len robí svoju prácu – a bola by to moja chyba, keby som sa nechal od nej okradnúť, lebo človek si musí chrániť svoj majetok. Veru, ani sme nevolali políciu, lebo by to bola zlá reklama pre podnik. A keďže som nebol ani okradnutý, tak by bolo

Kominársky majster Tomáš HALÁSZ.

Takže môžem potvrdiť, že vedieť len tradičné čistenie kominov už nestačí. Odborník musí toho vedieť trochu viac. Od schvaľovania projektu kominu, navrhovania, technológie, výstavby tehlových kominov alebo z prefabrikovaných kominových systémov, musíme vedieť aj vyrábať a merať ľah, v praxi vedieť použiť kamerový systém. To však vyžaduje vedieť európske normy, stavebné normy a predpisy, direktívy plynárov, elektrikárov a mnoho ďalších noriem a predpisov, ktoré súvisia so stavbou. Už len vydanie revízie (odborné preskúšanie kominov) pri kolaudácii nás vedie k tomu, aby sme vedeli „čítať projekty“, núti prečítať technickú správu a rozumieť jej. Nehovoriac o tom, že výrobcovia pecí, kozubov, krbových vložiek a plynových spotrebičov, vyrábajú kotly s rôznymi technickými snímačmi a parametrami, kde výstupná teplota spalín nedosahuje ani šesťdesiat stupňov Celzia... To sa už ďaleko rozchádza s obrazom chlapíka začmudenému od sadzí, čo si „za pár drobných“ zarába na chlieb.

• **Nerád by som skončil náš rozhovor vo vážnom tóne. Aj keď sa dnes živnostníkom, remeselníkom a zrejme aj cechovým majstrom nežije ľahko, s kominármi sa spája nemalo humorných historiek, žartových situácií, dokonca aj vyhladky na šťastie. Aký je váš východniarsky kominársky bonmot?**

Či už to vezmete dvojsmyselne, alebo nie, rád opakujem, že „my kominári keľujeme za peňazi, ale še za to ňehaňbíme!“.

témy. Úprimne sa priznám, potešilo ma, že sme aj v tomto svetovi. Pani poslankyňa Vášáryová sa hnevá na nás všetkých, počnúc premiérom Ficom, že nechceme prijať do svojich domovov utečencov zo Sýrie, z Líbye a z čiernej Afriky. Že sme zabudli na našu prislovečnú pohostinnosť. A ja dobre tuším, že slovenský premiér a vláda napokon ustúpia pod nátlakom toho „civilizovaného“ sveta a podrobí sa nadirigovaným kvótam. Prezident je už predsa – za! Len to ma trápi, čo potom budú robiť naši spoluobčania Cigáni, pardon Rómovia, alebo úbohá slovenská mafia? Veď sa tu sčista-jasna zjaví iné kalibre. Napríklad také, čo sú profesionálni v podrezávaní krkov či vycvičení vo výrobe všelijakých nástražných systémov a bômb. Ich prichod bude nepochybne väčším prínosom ako stavenie verejných záchodov! Mimo chodom, oni sú, milé dámy a páni, aj iná kultúra, záchody sú tam inakšie. Ja si pamätám len na tie turecké. A napokon tie nestoja ani tak veľa ako naše európske!

Pred tromi dňami vošla do električky skupina utečencov a pozdravila cestujúcich: „Salam alejkum!“ Usmial som sa na nich a odpovedal som im zbožne: „Alejkum salam!“ Už som sa začal pomaly prispôsobovať.

České médiá analyzujú dianie na Slovensku a vzťah prezident – premiér Európa s imigrantmi pácha samovraždu

Ako ostrý nôž rozdelil verejnú prejav slovenského prezidenta Kisku, ktorý má rozdielne názory ako predseda vlády Fico. Tak znie hlavný komentár českej verejnoprávnej televízie o najvýznamnejších udalostiach týždňa. Je to nielen dôkaz toho, ako stále nezmenene pristupuje časť českej publicistiky ku všetkému slovenskému, ale aj dôkaz, že čokoľvek sa udeje u nás, nie je len politikou domácou, ale aj zahraničnou.

Dušan SLOVÁK – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Slovensku, postojú slovenskej vlády podporovanej slovenským parlamentom, vrátane opozičných strán, sa naozaj dostáva mimoriadnej pozornosti. Je to prejav toho, ako samozrejme padli hranice medzi domácou a zahraničnou politikou, pokiaľ ide o záležitosť Európskej únie a aj svetovej politiky či ekonomiky.

■ Z HRADU A PODHRADIA...

Český prezident Miloš Zeman – úplne netradične a mimo zvyčajný protokol – otvorene gratuloval predsedovi vlády R. Ficovi k jeho odmietavému postoji v otázke imigrantov a povinného rozdeľovania kvót. Z toho môžeme usúdiť, čo si asi myslí o prezidentovi Kiskovi a jeho prejave pred slovenským parlamentom, ktorým tlmočil svoj odlišný postoj. Obdiv slovenskému premiérovi vyslovil aj bývalý prezident ČR Václav Klaus. Okrem iného povedal, že veľmi podporuje slovenského premiéra Fica za hromadu vecí... Bohužiaľ, slabučká česká reprezentácia sa neodvážila na krok, keď mala vstať a povedať, že nerešpektujeme názor EÚ..., ale musím dodať, že na európske súdy by som sa vôbec neobracal. Klaus nepovažuje európske súdy za dôveryhodné, považuje za fatálny omyl, že v Európe majú tieto súdy takú moc: „Neponížil by som sa k tomu, aby tieto súdy za mňa niečo podstatné rozhodovali. Musí to byť politický proces, a nie hra na súdnu moc. Nevôľil by som teda Ficovo riešenie,“ vyhlásil V. Klaus. Podľa neho musí nastať premena Európskej únie. A táto premena sa musí udiť na vrcholných rokovaní európskych politických špičiek.

■ NEBUCHLI DO STOLA

Česká vláda jednoducho prepásla možnosť buchnúť do stola v otázkach utečencov. Čo je potrebné? Treba nahradiť v Európskej únii väčšinové hlasovanie (prijaté v Lisabonskej zmluve) jednomyselnosťou, konsenzom. To by, podľa V. Klauša, zvrátilo atmosféru v Európe, aká panuje dnes. Bývalý český prezident, bývalý politik Václav Klaus je autorom masovo

podpisovanej petície proti migrantom. Tým vstúpil znova do politických vôd, takrečeno sa stal politickou silou v Čechách. V rozhovore pre Lidové noviny vlastne hovoril o tom, ako sa zásadne mylil, ako zmenil názor. Na začiatku roka 2015 totiž tvrdil, že Európska únia sa bude po celých dvanásť mesiacov brodiť v bahne nového kola gréckej krízy. Vôbec neočakával,

musíme sa zubami-nechtami brániť tomu, aby nám ich pridelovali. Je úplne zrejmé, že tým by dochádzalo k úplnému rozvratu európskej kultúry, civilizácie, hodnotového systému, náboženských štruktúr. Myslím si, že ponechať si tu migrantov alebo ich dokonca podnecovať na to, aby sem prichádzali, je niečo, prečo sa neobávam použiť výrok, aj keď nie je môj,

že dôjde k nezmyselnému vyhroteniu migračnej krízy a „Európa bude páchať samovraždu, akú predvzdať nemecký prezident Gauck a nemecká kancelárka Merkelová“.

■ ZUBAMI-NECHTAMI

Václav Klaus oznámil, že začne rozsiahle rokovania s rôznymi zoskupeniami na to, aby sa hľadali a vyjasňovali vzájomné pozície. Chce získať podporu, aby sa vo verejnosti ujala myšlienka, že česká vláda musí riešiť iné problémy, ako sa teraz riešia v Európe. Zrejme chce referendum, lebo tvrdí: „Mali by sme sa občanov spýtať na to, čo si vlastne v rámci migračnej krízy želajú.“ Podľa V. Klauša emigračná kríza je veľký otras a je otázka, či nás zobudí.

Pokiaľ ide o utečencov, „nemáme s nimi pracovať, nemáme ich sem pusť, nie je nijaký dôvod ich tu držať,

teda že Európa pácha samovraždu“, rezolútne vyhlásil V. Klaus.

Dôvody bývalého českého prezidenta sa o. i. opierajú o to, že v Európe pokračuje ekonomická stagnácia, vidno to napríklad na takom veľkom európskom štáte, ako je Taliansko, kde už pätnásť rokov nedochádza k ekonomickému rastu. Klaus sa nestavia proti tradícii individuálnej migrácie, ktorá bola v Európe vždy normálna. Teraz však čelíme úplne novému javu – masovej migrácii, je to úplne iný fenomén a najmä je spojený s celkovým usporiadaním sveta. Nejde o to, či je schopná Európa prijať milión ľudí, nejde o fyzickú kapacitu niekam ľudí umiestniť, ide o fatálnu chybu totálne nedemokratického rozhodovania – ambíciu roztriediť a rozmiestniť migrantov po Európe.

Nech už s českým exprezidentom súhlasíme alebo nie, faktom je, že

vedno s postojom prezidenta ukazuje, aké výrazné osobnosti česká politika má. Osobnosti, pri všetkých výhradách k nim, ktoré nie sú reproduktormi svojich poradcov.

■ BÚTOROVSKÉ EXCESY

Toto bez obalu vlastne hovorí britký Dag Daniš, keď ostro kritizuje prezidenta Kisku za jeho „protivládny“ a „proemigračný“ prejav v parlamente. Autorstvo bez rozpakov pripisuje poradcovi M. Bútorovi, ktorý volakedy radil aj Dzurindovi. V Bratislave sú tieto skutočnosti dávno verejným tajomstvom, čírikajú si o tom vrabce, ale D. Daniš tak pripomenul, že jeden z najväčších konfliktov za prvej vlády R. Fica vlastne boli excesy M. Bútoru. No dnes je už iný čas, iná doba a „bútorovská“ politika v podaní prezidenta Kisku sa miňa účinku, vyšla z módy.

■ (NE)HLAVA ŠTÁTU

Preto aj komentátor Hrabko, ktorý plne podporuje postoje prezidenta, poukázal na politickú neúnosnosť prezidentovho prejavu v otázkach povinných kvót pred parlamentom. Podľa J. Hrabka by mal odstúpiť, lebo poškodil záujmy Slovenska.

Tento prezident určite neodstúpi. Hrabkova kritika je vlastne priateľská rada od tohto publicistu Kiskovmu štábu, v neposlednom rade M. Bútorovi, aby sa spamätali a neopakovali metódu, ktorá im tak dobre vychádzala v čase V. Mečiara a prvej vlády R. Fica.

Hrabkovo vyhlásenie, že prezident by mal odstúpiť pre poškodenie záujmov štátu, si napriek tomu treba zapamätávať. Presvedča nás o tom kohorta, ktorá sa vynorila na podporu názorov z terajšieho prezidentského zázemia. Medzi prvajzdov patrí M. Hvorecký v nemeckom denníku in Süddeutsche Zeitung. Čuje: „Má 5 600 kostolov a ani jednu mešitu. Xenofóbné Slovensko zaťažene kolaboráciou s nacistickým Nemeckom a so stalinskou diktatúrou a po roku 1970 s nacionalisticky podfarbeným reálnym socializmom, bez demokratických príkladov vo svojich dejinách – ako môže byť otvorené svetú a stať sa demokratickým? Veď za vlády Fica nastolilo nový anti európsky autoritarizmus, ktorý popiera korupciu a falšuje dejiny!“

Toto má byť hudba, ktorá tak príjemne znie zahraničiu? Toto znie príjemne voličom prezidenta a jeho štábu? Isteže, štáb a Hvorecký je pre prezidenta. Ale prezident by mal byť pre všetkých.

ľudí. Ale aj napriek zosilnenému boju proti prevládajúcim sieťam situácia v auguste tohto roku bola taká istá ako v auguste minulého roka. Európska komisia to považuje za stabilizáciu stredomorskej cesty, lebo sa podarilo prevádzacom sťažiť používanie lodí. Inými slovami, úspechom je, že sa počet ilegálnych migrantov cez Stredomorie nezvýšil – zvýšil sa však na spomínanej „balkánskej ceste“. Nezodpovedaná zostáva otázka, pred ktorou varoval pred vyše polrokom pápež vo vystúpení v Európskom parlamente, či už Stredomorie nie je najväčším cintorinom. Únii sa nepodarilo nájsť recept, ako „upchať“ Stredozemné more, práve tak ako sa jej nepodarilo predvídať rozklad, ktorý príde do Únie „balkánskou cestou“.

■ ŽIADAJÚ PODPORU

Preto Európska komisia od členských štátov požaduje, aby poskytli svojich expertov a vybavenie do podporných tímov na riadenie migrácie v priestoroch krízových vstupných centier Slovenská republika už notifikovala Európskej komisii národné kontaktné body a vyslala styčného úradníka do Talianska. Otvorenie možnosti pre legálnu migráciu Európskou komisiou do marca 2016 prinesie revíziu systému modrej karty, ktorý umožňuje prijatie kvalifikovaných pracovníkov z tretích krajín.

GLOSA

Na začiatku divadelnej a koncertnej sezóny v Európe a v tieni 51. Bratislavských hudobných slávností u nás akosi zapadla práve taká veľkolepá, ako aj výnimočná udalosť. Odohrala sa v Mníchove, v hlavnom meste desaťmiliónovej nemeckej spolkovej krajiny Slobodný bavorský štát. Nastúpil tam nový šéfdirigent Mnichovskej filharmónie. Sezóna sa začala uvedením Mahlerovej 2. symfónie c-moll. Je nazývaná aj Vzkriesenie. Je to skladba pre veľký, veľmi veľký orchester.

Veľkolepá udalosť

Mimoriadna je rozmanitosť a rozsah použitých nástrojov, je ich celá škála, v závere organ. Je to skladba pre zmiešaný zbor, soprán a alt. V celej tej rozmanitej škále hudobných farieb je nasadený hlavný a vedľajší orchester – všetko teda vyžaduje aj mimoriadne dirigentské úsilie. Poslucháč má čas vychutnať si túto najdlhšiu Mahlerovu symfóniu celých deväťdesiat minút.

Je to teda mimoriadna udalosť stredoeurópskeho hudobného života, a mnichovského osobitne. Prišla celá honorácia mesta, nielen terajší, ale aj predchádzajúci primátor mesta. Ako vieme, v Bavorsku, kde tradične kraľuje desaťročia kresťansko-sociálna strana (CSU), v jeho hlavnom meste sú primátori z radov sociálnej demokracie. Prečo je mnichovský koncert osobitne zaujímavý? Nejde len o senzáciu, výnimočnosť hudobného života a uvádzania Mahlerovho diela, ale aj o celkové pozadie. Meno nového šéfdirigenta, ktorý uviedol v novom poňatí Mahlera, je totiž Valerij Gergijev.

Je to svetoznáme meno, v hudobnom svete vlašť. Odborný ohlas mnichovského otváracieho koncertu o tom presvedčivo svedčí. Ale médiá zaujímajú najmä názory tohto dirigenta, šéfa preslávenej petrohradskej Mariinky. Podobne ako voči olympiáde v Soči viedla sa aj proti Gergijevovi kampaň, ktorá bola súčasťou protiruského ťaženia v otázke práv gayov, LBGT vôbec. Od Gergijeva požadovali, aby sa kategoricky postavil proti prezidentovi Putinovi a ostro kritizoval v zahraničí politiku Ruskej federácie. Organizovala sa podpisová kampaň, aby nedostal miesto šéfdirigenta v Mníchove. Bol terčom tvrdej kampane.

Gergijev to všetko odmietal. Je to nielen sebavedomý umelec, občan Ruskej federácie, ale aj hrdý Kaukazec. Hrdý, sebavedomý a sebaistý Oset z Vladikaukazu. Demonstroval vo výnimočnom hudobným podujatím, ktoré vošlo do dejín. Po prepade Južného Osetska Saakašviliho jednotkami a zničujúcim raketovým útokom na nočné civilné Cchinvali, hlavné mesto Južného Osetska, v roku 2008, usporiadal so svojim orchestrom svetového mena koncert priamo na cchinvalských ruinách. Odvtedy, čo hral iný svetoznámy Rus Rostropovič pri zrútenej berlínskej stene, je to úplne ojedinelý umelecký protest proti násilii a vojne. Gergijev bol vtedy dirigentom Londýnskej filharmónie a hostujúcim dirigentom Metropolitnej opery v New Yorku. Ešte nikdy neznala uprostred ruin zbombardovaného mesta Čajkovského piata symfónia a Šostakovičova 7. symfónia, známa aj ako Leningradská. Je to koncert na počesť ruských a osetských obetí a na oslavu rusko-osetskej zmluvy, pretože vojna začala brutálna agresia z gruzínskej strany, zdôvodňoval to vtedy V. Gergijev.

(ddk)

Utečenecká kríza – bruselská byrokracia zavádza opatrenia len postupne

Horúca kaša hustne, riešení niet

Dušan SLOVÁK

Vrcholná schôdzka dvadsiatich ôsmich členských štátov Európskej únie o migrácii sa uskutoční na Malte na začiatku druhej dekády novembra. Už tento samotný fakt hovorí veľa o tom, ako dlho trvá Únii, kým sa rozoberie v najzávažnejšom probléme od jej vzniku. Potáčame sa v stále hustnúcej horúcej kaši a cieľ, ktorý chceme dosiahnuť, vidno stále menej zreteľne.

Len piateho októbra 2015 odovzdal predseda Európskej komisie Juncker tureckému prezidentovi Erdoganovi podrobný akčný plán v oblasti migrácie, pritom Turecko čelí problému miliónov utečencov už štyri roky. V tomto roku na jar Turci začali prepúšťať masy migrantov do Grécka, čím vytvorili tzv. balkánsku cestu. Po nej sa vydali aj príčinami kriminálnej organizovanosti státisíce ľudí. Paradoxne Macedónsko a najmä Srbsko čelia nevidanému problému – prichádzajú tam utečenci zo štátu, ktorý je členom Európskej únie, a silou-mocou sa tlačia do iných štátov tohto spoločenstva. Európa až teraz ponúka akčný plán pre partnerstvo v oblasti migrácie s Tureckom a aj so západným Balkanom. Pomoc Európskej únie konkrétne pre Macedónsko a Srbsko bude predstavovať sedemdesiat miliónov eur.

Koncom septembra Európska komisia prijala konečné operatívne opatrenia, medzi ktoré patrí vytvorenie tzv. mobilizačného fondu na pomoc pre Sýriu a krajiny v jej susedstve – Libanon, Jordánsko, Turecko, Egypt a Irak, vo výške štyroch miliárd eur. Ide pritom najmä o humanitárnu, rozvojovú a ekonomickú pomoc. Pritom najmenej tri zo spomínaných štátov – Turecko, Libanon a Jordánsko, zápasia už najmenej dva roky s tým, ako zvládnuť masu utečencov.

■ MOBILIZAČNÝ FOND

EÚ oznámila, že zriadila Fond pre Afriku s objemom necelých dvoch miliárd eur, čo má pomôcť riešiť príčiny ilegálnej migrácie, a to priamo v krajinách pôvodu, tam kde vznikajú, ako aj v krajinách, cez ktoré ilegálni migranti prechádzajú.

Podľa Európskej komisie je platný záväzok prevziať stošesťde-

siatisíc utečencov zo štátov prvej línie, teda najmä z Grécka a Talianska. To však nie je konečné číslo. Podľa EK k tomu treba prirátať záväzok presídliť dvestodvadsaťtisíc utečencov priamo z mimo európskych štátov. Ide o obrovské čísla, okrem toho sa dopĺňa o deväťsto miliónov eur návrh rozpočtu na rok 2016, ktoré budú určené na humanitárnu pomoc štátom v susedstve Sýrie a na európsky Fond pre azyl, migráciu a integritáciu. Na núdzový systém premiestňovania migrantov sa ráta suma vo výške sedemsto miliónov eur.

■ VYPLÁVALI NA MORE

Európska komisia tvrdí, že prítomnosť záchranárskych a strážnych lodí na mori sa stonásobila, a to viedlo k záchrane mnohých ľudských životov. Podľa bruselských údajov sa podarilo zachrániť vďaka materiálnemu zabezpečeniu operácií Poseidon a Triton stodvadsaťdvatisíc

NÁZOR

Rada OECD schválila začiatkom októbra balík odporúčaní v rámci projektu proti narušaniu základu dane a presunom ziskov (BEPS). Ministerstvo financií participovalo na jeho tvorbe a v plnej miere podporovalo túto aktivitu od jej začiatku. Tieto odporúčania budú predmetom rokovaní ministrov financií a lídrov skupiny G20 v blízkej budúcnosti.

Spoločne proti daňovým únikom

Projekt BEPS predstavuje koordinovaný postup v boji proti daňovým únikom a agresívnemu daňovému plánovaniu. Ambíciou projektu je bojovať proti narušaniu základu dane a presunom ziskov do iných štátov, aby sa nadnárodné spoločnosti vyhli platebným daniam. Projekt zahŕňa päťnásť bodov zameraných na boj proti narušaniu základu dane. Jednotlivé opatrenia sa venujú napríklad prevencii zneužívania zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia, daňovým výzvám v digitálnej ekonomike, neutralizácii negatívnych daňových dosahov využívania nesúladov medzi daňovými systémami, posilneniu pravidiel na ochranu základu dane, úpravám v oblasti transferového oceňovania, mechanizmom riešenia cezhraničných daňových sporov.

Na Slovensku však už máme druhú etapu boja proti daňovým únikom. Jeho hlavné princípy spočívajú v nasledovných bodoch: prehodnotenie skutkových podstat „daňových trestných činov“, vrátane zodpovednosti za trestné činy, trestná zodpovednosť konateľa pri daňových kontrolách podľa pomôcok a pri kontrolách, pri ktorých subjekt neumožnil jej výkon. Zavedenie povinnosti predložiť správcovi dane elektronickú archíváciu účtovníctva, vrátane záznamov o DPH, najmä v prípade výmazu spoločnosti z obchodného registra bez likvidácie formou zlúčenia s inou spoločnosťou. Analýza zavedenia systému monitorovania cezhraničnej prepravy tovaru, tzv. elektronický tranzitný kontrolný systém ETCS. Zavedenie systému zasielania automatických notifikácií daňovým dlžníkom a zverejňovanie daňových dlžníkov na portáli Finančnej správy SR s cieľom zníženia daňových nedoplatkov. Zavedenie možnosti zrušenia živnostenského oprávnenia pri porušovaní ustanovení zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov a zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) v znení neskorších predpisov. Zriadenie registra rizikových daňových subjektov. Analýza vývoja odpočtov DPH zo zjednodušených faktúr podľa údajov z kontrolného výkazu DPH a návrh súvisiacich legislatívnych opatrení. Zavedenie zmeny povinnosti zdržania neobvyklých obchodných operácií zmenou lehoty zo štyridsaťosem hodín na stodvadsať hodín a z dvadsiatich štyroch hodín na sedemdesiatdva hodín. Povinnosť predkladať pri dovoze automobilov len pôvodné zmluvy a faktúry, na základe ktorých boli vozidlá v zahraničí naozaj kúpené, so zahrnutím všetkých náležitostí.

(ib)

Zníženie DPH pri predaji niektorých druhov potravín nie je dôvod na oslavu Zlé časy sa potravinárom neskončili

Zákon o znížení DPH na niektoré vybrané druhy potravín, ktorý má začať platiť od prvého januára, je náš typický zákon. Jeden z mnohých, narýchlo šitých a navyše má tak trochu predvolebnú príchuť – akoby bol viac súčasťou nejakého stranického PR, a nie službou pre všetkých občanov. Slovenským národným novinám v tejto súvislosti odpovedal na otázky Ing. Vladimír CHOVAN, všestranný odborník z oblasti potravinárskej prvovýroby.

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

• **Nová právna úprava znižuje DPH na niektoré vybrané druhy potravín. Je ich výber podľa vás dostatočný?**

Dostatočný nie je, to v nijakom prípade. Pri potravinách nejaký výber priamo v jednotlivých druhoch sortimentu ani nie je namieste. Slovensko má jednu z najvyšších DPH na potraviny v EÚ, ktorou naplnia rozpočet štátu. Ak vláda chcela v tejto oblasti urobiť niečo skutočne pozitívne, tak potom mala znížiť DPH na všetky potraviny. Nižším percentom, ale plošne. Takýto selektívny výber je to najhoršie riešenie. Zaráža ma, že v oblasti výživy, ktorá priamo ovplyvňuje zdravie obyvateľov, rezort pôdohospodárstva a vláda postupovali takto diletantsky. Najzdravšie potraviny úplne odignorovali.

• **Na prekvapenie – v zozname znížením DPH podporených potravín nie je „slovenský chlieb“ – zemiaky, ale napríklad**

ani výrobky slovenského salašnictva. Je to v poriadku?

Nie je. Ak mala byť cieľom tohto opatrenia podpora produkcie slovenských potravín, tak autori vládneho návrhu svoju prácu dokonale odflákali. Ak je v našom poľnohospodárstve oblasť s potenciálom zvyšovania produkcie a najmä zamestnanosti, tak sú to produkty tzv. predaja z dvora. Tam patria okrem ovčiarov a zemiakov aj ovocinári, zeleninári, hydinári a mnohí ďalší. Ich produkcia mala byť do zníženej DPH zaradená prioritne.

• **Existuje v súčasnosti nejaká metodika, na ktorej základe by sa dalo overiť, či pulťová cena pre zákazníkov naozaj klesne?**

Tvorba cien je síce v trhovom hospodárstve voľná, ale štát má dostatok nástrojov na monitorovanie cien. Len ich nevyužíva. Táto vláda si pletie monitoring s reguláciou cien, a tým obhajuje svoju

nečinnosť. Rozumne nastavené štatistické zisťovanie by mnohým otvorilo oči.

• **Predpokladám, že sankčný mechanizmus pre obchodníkov bude asi veľmi vágny, ak „vykorčuľujú“ z povinnosti znížiť pulťové ceny.**

Sankčný mechanizmus nebude nijaký. Dokonca si myslím, že mnohí obchodníci toto zníženie DPH podporia vlastnými silnými marketingovými kampaňami na svoju prezentáciu. Možno aj za peniaze spracovateľov, ktorí im produkty spadajúce do zníženej sadzby DPH dodávajú. Oni majú svoj zisk ošetrený vo veľmi slušných obchodných maržiach. Ale toto zníženie DPH nerobí najväčší problém obchodníkom. Je veľmi zlé pre potravinárov, úplne deformuje podnikateľské prostredie. Dokonca si myslím, že je v rozpore so zásadami zdravého konkurenčného prostredia, ktorého vytváranie má byť hlavnou úlohou vlády. Bezdôvodne zvyhodňuje na tom istom pulte jeden druh tovaru oproti druhému. A najhorší dosah to bude mať na reštauračné a stravovacie služby. Na sektor, ktorý systémne rastie. Niektoré potraviny budú nakupovať s 10-percentnou DPH, ale predávajú po spracovaní ho budú s 20-percentnou DPH! To už pripomína Kocúrkuvo. Nečudujem sa, že títo podnikatelia ostro protestujú.

• **Považujete toto opatrenie za systematické v pomoci prvovýrobcov?**

Toto opatrenie je všelijaké, len nie je systematické. Prvovýrob-

Tradičné ovčiarstvo tvorcovia zákona znova prehliadli.

Vyšehradská štvorka pri inováciách a v podnikaní pridala do kroku Memorandum o susedskej spolupráci

Slovensko sa stalo súčasťou významnej dohody, ktorá posilní spoluprácu Vyšehradskej štvorky v oblasti inovácií a podnikania. Česká republika, Maďarsko, Poľsko a Slovensko podpísali memorandum o porozumení, ktorého cieľom je posilniť vzájomnú spoluprácu v oblasti podpory inovácií a inovatívnych firiem (startupov).

Ivan BROŽÍK – Foto: MH SR

Memorandum je vyústením aktivít vyšehradskej pracovnej skupiny na podporu inovácií, ktorej vznik iniciovala Slovenská republika v novembri 2014 počas svojho predsedníctva v rámci V4. Memorandum o porozumení, ktoré za Slovenskú republiku podpísal minister Vazil Hudák, umožní zintenzívniť túto spoluprácu a pomôcť krajinám strednej Európy profilovať sa ako ekonomiky s dynamickým „startup ekosystémom“ a dôrazom na inovácie. Súčasťou stretnutia v Prahe bol aj okrúhly stôl so zástupcami jednotlivých rezortov, rozvojových agentúr a investorov rizikového kapitálu, kde sa účastníci zhodli na dôležitosti väčšieho prepojenia trhov krajín V4 v oblasti inovácií.

■ SPOJENIE S ÚNIU

Podpis memoranda sa uskutočnil aj za účasti podpredsedu Európskej komisie pre jednotný digitálny trh Andrusa Ansipa, ktorý má na starosti integráciu digitálnej ekonomiky a internetových služieb na úrovni Európskej únie. Za Českú republiku podpísal memorandum minister priemyslu a obchodu Jan Mládek, za Maďarsko štátny tajom-

Inovatívna a digitálna ekonomika memorandum dostáva nové impulzy.

ník ministerstva zahraničných vecí a obchodu István Ijgyártó a za Poľsko štátny tajomník ministerstva hospodárstva.

Cieľom vyšehradskej spolupráce v tomto smere je výmena skúseností v problematike podpory inovatívnej a digitálnej ekonomiky, ako aj spoločná prezentácia inovačného potenciálu regiónu V4 v zahraničí. Práve pri podpore vstupu inovatívnych spoločností na zahraničné trhy sa ukazuje ako nevyhnutné spájanie síl a budova-

nie značky V4. Takýmto príkladom bolo napríklad spoločné podujatie pod hlavičkou We4Startups v apríli 2015 v Silicon Valley, kde dvanásť start-upov z regiónu V4 prezentovalo investorom svoje inovatívne zábery a neskôr aj spoločná účasť vyšehradských startupov na najznámejšom technologickom podujatí TechCrunch Disrupt v San Franciscu v septembri 2015. Víziou V4 v Spojených štátoch je budovať dlhodobú a systematickú spoluprácu, ktorej pokračovaním môže

Ing. Vladimír CHOVAN.

com nepomôže v ničom, potravinárom komplikuje situáciu. Štátu znižuje príjem, obyvateľia ho pocítia minimálne. Lebo ak malo prospieť najmä tým, čo majú hlboko do kapsy, tak v ich nákupnom košíku sa mäso bohužiaľ nevyskytuje príliš často. A to, čo by tam potrebovali mať, tam zase nie je. Najpresnejšie pomenovanie tohto opatrenia je „volebná korupcia“. A tak ako to s korupciou vždy býva, zaplatia ju všetci.

• **Možno od témy: mlieko – búrlivá jeseň v Bruseli prehrmela a je zas ticho. Nastal nejaký pozitívny zvrät pre našich mliekarov?**

Bohužiaľ nenastal. Prvovýrobcovia mlieka si dennodenne kladú otázku, čo urobiť s chovmi dojnic. Jesenné mesiace september až november sú mesiace, keď cena mlieka pravidelne stúpa. Tento rok aspoň prestala výrazne klesať. Otázne je, aká situácia nastane po ukončení zásobovania vianočného trhu. V decembri sa opäť začnú spracovateľom mlieka hromadiť skladové zásoby. A potom príde január, pre obchod tradične najhorší mesiac v roku. Rezort pôdohospodárstva, ale aj EÚ, ktorá má v tejto situácii veľké maslo na hlave, by mali už teraz povedať, ako sú pripravení riešiť situáciu v novom roku. Doteraz nezvládli ani hasiť to, čo mali vedieť prognózovať. Slovenských mliekarov čakajú ešte ťažké časy.

byť otvorenie spoločného inovačného priestoru pre začínajúce start-upy z V4 v Silicon Valley, po vzore úspešného modelu severných krajín v USA – Nordického inovačného domu. Práve Silicon Valley je sídlom známych spoločností, ako napríklad Google, Facebook, Tesla, a tiež miestom, kde sa realizujú mnohomiliónové investičné dohody medzi inovatívnymi firmami a investormi.

■ ŽIVÉ PRÍKLADY

Vláda SR prijala 10. júna 2015 Konceptiu na podporu startupov a rozvoj startupového ekosystému, ktorej zámerom je podporiť mladé inovatívne podniky a podnikateľskú kultúru na Slovensku. Postupne dochádza k realizácii jednotlivých opatrení, ktorých je dokopy osemnásť, čoho dôkazom je tiež posilnenie spolupráce v rámci V4 v oblasti inovácií a podpory podnikania.

O tom, že startupy má zmysel podporovať, svedčia globálne známe slovenské firmy ako Aeromobil, Sli.do, Datamolino a mnoho iných. Aj preto chce Slovensko ďalej prispievať na rozvoj takýchto spoločností. Práve vzájomná spolupráca regiónu môže tomu napomôcť, napríklad pri spoločnom prezentovaní inovačného potenciálu regiónu v zahraničí, prilákaní globálnych investorov, vytváraní cezhraničných tímov, ako aj podpore predaja výrobkov a služieb startupov v regióne. Ako región s vyše šesťdesiatimi miliónmi obyvateľov sme v zahraničí mnohonásobne viditeľnejší, než keby sme sa prezentovali samostatne.

Odznelo na konferencii k 170. výročiu vzniku Slovenských národných novín

Mediálny podiel na deformáciách histórie

Začiatkom októbra zorganizovali Slovenské národné noviny pri príležitosti svojho 170. výročia vzniku literárno-dramatické pásmo pre študentov stredných škôl v Bratislave a Konferenciu o dosahu globalizačných médií na slovenskú spoločnosť. V SNN 42 sme o tomto úspešnom podujatí informovali. Organizátori sa rozhodli konferenčné príspevky uverejniť v samostatnom bulletinu. Dva z nich publikujeme už dnes. Ich autormi sú historik Martin Lacko a politológ Roman Michelko.

Martin LACKO – Foto: Ivan PAŠKA

Dnes šiesteho októbra pred sedemdesiatimi siedmimi rokmi si Slováci po prvý raz v dejinách vybojovali vlastnú národnú vládu a zákonodarný orgán, snem. Pre iné národy by to bol štátny sviatok, minimálne pamätný deň. U nás nič. Tento historický medzník sa ani len nespomenie. Je na indexe. Tým som sa dostal aj k podstate môjho vystúpenia – aký je vplyv dnešných médií na hodnotenie histórie. Myslím si, že zásadný. Dnes už nie ústredný výbor komunistickej strany, nie škola, rodina ani cirkev, ale predovšetkým médiá určujú, o čom a ako sa má písať, hovoriť. A najmä, čo si majú ľudia myslieť.

BOHOROVNOSŤ MÉDIÍ

Takzvané hlavnoprúdové (korporátne) médiá v službách cudzieho kapitálu rezignovali na úlohu objektívne informovať. Zato si osobujú hodnotiť aj tie najkomplikovanejšie historické udalosti, osobnosti, vyzdvihať či zatracovať ich, a tiež tlačiť na historikov, aby robili to isté. Alebo aspoň

aby sa im neprotivili. Kto na túto ich hru pristúpi, dostane priestor, reklamu na svoje produkty, visačku renomovaného autora. Kto sa protiví, kto oponuje, priestor nedostane. Dostane však rôzne nálepky: kontroverzný, nacionalista, ľudák, fašista a najnovšie extrémista. Bohorovný postoj médií pripomína scénu z evanjelia, keď diabol pokúšal Krista na púšti s jeho mocou, pokladmi, hovoriac mu: „Toto všetko ti dám, ak padneš predo mnou a budeš sa mi klaňať!“

Zvlášť háklivé sú na tému prvej Slovenskej republiky a štrnásteho marca. Prečo? Symbolizujú totiž právo Slovákov na vlastný štát, sú vyjadrením Hlinkovho životného hesla: „Slovensko Slovákom!“, ktoré je vytesané na cintorine v Černej pri hrobách martýrov slovenskej slobody. No a takéto heslo je pre dnešných globalizovaných svetovládov neprijateľné, nebezpečné, priam blasfemické. Ak si prvú Slovenskú republiku predsa len ktosi pripomenie, rýchle pocíti zuby i pazúry

ich posluhovačov – tzv. nezávislých médií.

INKVIZIČNÉ POSTUPY

Keďže sa schádzame v Ružinovke, kde je pamätník Andreja Hlinku, uvediem konkrétny príklad z minulého roka. Po vystúpení historika na spomienkovej akadémii k sedemdesiatemu piatemu výročiu prvej Slovenskej republiky, ktorú tu organizovali Matica slovenská a Spoločnosť Andreja Hlinku, dostal jeho zamestnávateľ súbor inkvizíčných otázok z istého denníka. Ich cieľom bolo prepustenie dotyčného zo zamestnania. No problém mal aj starosta, ktorý prenajal účastníkom kultúry dom. Súkromnému médiu mal odpovedať na otázku: „Prečo ste sa na tejto akcii zúčastnili, kým ste boli pozvaný a prečo ste svoju účasť na pozitívnej spomienke na vyhlásenie Slovenského štátu potvrdili?“ V mediálnom výsluchu mal tiež odpovedať, aký je jeho „postoj k Slovenskému štátu“, ba čo viac aj na to, „aký je váš vzťah k Slovenskému hnutiu obrody a jeho predsedovi“, vedľa ktorého si dovolil sadnúť. Dalej: „Kto platil

Historik Martin LACKO.

prenájom sály ružinovského domu kultúry a koľko prenájom stál?“ Arogantný redaktor súkromného periodika dokonca požiadal o zaslanie faktúry za prenájom priestoru na dvojhodinovú kultúrnu akciu. Potom vraj pátranie šlo až na úroveň akejsi mestskej organizácie, ktorá kultúrny dom spravuje. Výsledkom bol článok s bombastickým názvom, ktorý mal v čitateľoch vyvolať zhrzenie z toho, že vôbec existujú verejne známe osoby, ktoré si vznik slovenskej štátnosti pripomínajú, a preventívne zastrášiť každého, kto by sa o čosi podobné pokúsil...

LŽI A MANIPULÁCIE

Je zaujímavé, a pre dnešnú dobu priznateľné, že médiá, ktoré sa rady ohávajú demokraciou, slobodou, pluralitou, inakosťou, sa pri hodno-

tení histórie už ani len nenamáhajú vytvoriť zdanie odbornej diskusie, polemiky. Podporujú lož, manipulácie a vyslovené morálne zvrátenosti. Vyprofilovali sa ako hovorcovia Zla. Pokiaľ ide o ich vzťah k historikom, a vôbec k autorom usilujúcim sa najst (niekedy nepríjemnú) pravdu, nahrádzajú rolu niekdajšej Štátnej bezpečnosti. Sledujú, zhromažďujú, udávajú, kontrolujú, tlačia, obžalávajú, posudzujú i odsudzujú súčasne. Nemôžu človeka zavrieť, ale môžu ho očierniť, biľagovať, existencne znemožniť, zruinovať.

Vynára sa otázka, čo je cieľom tohto pohonu, mediálnej hysterie. Myslím si, že odnárodnenie národa, zadupanie jeho historického povedomia, ľudského sebavedomia, jeho celkové ohlupnutie a vytvorenie masy novodobých otrokov. A v konečnom dôsledku zánik Slovenska.

Objavuje sa aj otázka: čo ďalej? Aby sa tento systém napravil, bude treba zásadnú politickú zmenu a regulovať svojvoľu médií. Očista sa bude musieť začať vo verejnoprávných médiách. Nie je možné, aby sme ich platili za šírenie protislovenskej propagandy, manipulácií, za neustále vytváranie obrazu, že sme národom rasistov. Alebo za šírenie americkej vojnovnej propagandy a zločinných cieľov jej politiky, o. i. rozvratu Európy a jej riadenej islamizácie.

Nie je mysliteľné, aby sme sa skladali na médiá, ktoré programovo ignorujú naše postoje, názory a naše práva. No kým sa tak stane, jedinou zbraňou proti Zlu ostane len osobná statočnosť a odvaha človeka...

Ako sa tvoria čierne listiny a ako to zamáva s tými, čo sa v nich ocitnú

Mediálna poprava nepohodlného

Michal SITNIK – Foto: archív SNN

Podstata celej kauzy, o ktorej budú nasledujúce riadky, sa týkala nominácie publicistu, politológa a riaditeľa Spolku slovenských spisovateľov Romana Michelka do Správnej rady Ústavu pamäti národa. Ukázalo sa, že prísť isté kruhy je absolútne neprijateľné, aby interpretácia našej histórie nebola prísne doktrínálne kontrolovaná, aby si niekto mohol dovoliť čo aj len trochu iný názor, než je ten „jediný správny“.

tovanú inteligenciu je spochybniť objektívnosť a nestrannosť ľudového retribučného súdництва, ktoré bolo všetko možné, len nie objektívne a nestranné. Extrémnym zveličením tejto jedinej vety z jej autora urobili fašistu. Presne podľa modelu, kto si dovolí mať iný názor, ako má Denník N alebo SME, je automaticky fašista. Na tejto nesmierne prekrútenej interpretácii vystavali kauzu. Potom nastúpili ideologické úderky – Denník N či SME, ale i Pravda – komentátori Schutz, Repa, politik Osuský a množstvo žlčovitých a nenávisťných blogerov. Mediálne orgie trvali od štvrtku do nedele, potom náhle ustali. V utorok, deň pred zasadaním vlády, prišiel definitívny úder: ak sa tieto megatonny lži ukázali ako neúčinné, nastúpila „zbraň poslednej voľby“ B'nai B'rith – Tolerancia – slobodomurárska lóža. Tá dielo skazy dokonala.

Toľko k technike mediálnej popravy, podstatné však je, čo bolo jej cieľom. A tým bolo nepripustiť akúkoľvek diskusiu o charaktere našich dejín.

KTO A AKO

Na interpretáciu našich dejín majú dnes najväčší vplyv tri inštitúcie. Je to Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Ústav pamäti národa (ÚPN) a veľmi čiastočne aj Slovenský historický ústav Matice slovenskej.

V Historickom ústave SAV je interpretácia dejín plne v línii postmarxizmu – ideologickej interpretácie, ktorú zadefinovali historici ako Dušan Kováč a spol., extrémni nepriatelia akejkoľvek diskusie. Naše národné dejiny, osobitne obdobie rokov 1939 – 1945, interpretujú veľmi podobne ako pred rokom 1989.

Ústav pamäti národa za Ivana Petranského sa stal akousi oázou pre národne orientovaných historikov. Pôsobia tam (či dnes skôr živoria)

odborne nespochybiteľní historici, ako povezmeme Martin Lacko, v redakčnej rade Pamäti národa sú osobnosti ako profesorka Emília Hrabovec, profesor Róbert Letz, biskup Jozef Haľko a mnohí ďalší. Atmosféra v ÚPN sa v súčasnosti dramaticky zmenila. Dnes, keď je šéfom Sekcie vedeckého výskumu bývalý šéf Nadácie Jána Langoša, o slobode výskumu nemožno vôbec hovoriť, v redakcii Pamäti národa nastala prísna cenzúra – šéfredaktorom sa stal odborné nekompetentný stavebný inžinier Peter Juščák. Sprievodným javom tohto stavu sa stalo ostenatívne ignorovanie vysoko kvalifikovanej redakčnej rady. Ústav pamäti národa by sa dnes mal premenovať na Ústav selektívnej pamäti. V českom pendante ÚPN sa vedú otvorené a vecné diskusie, či sa nemajú skúmať aj pozitívne stránky uplynulého obdobia, napríklad odborárske rekreácie, chalupárstvo, záhradkárčenie a rôzne iné aspekty tej doby.

No a tretím zdrojom interpretácie by mohol byť oslabený Slovenský historický ústav Matice slovenskej. Po tom, ako bol pred časom vedením Matice slovenskej takmer znefunkčnený, v poslednej čase nastáva snaha o nápravu vzťahov s historickou obcou postupným riešením krívd, ktoré sa na elite slovenských historikov spáchali.

POSTOJ MATICE

Bohužiaľ, ani Matica slovenská nie je voči takýmto javom imúnna. Jej čelní predstavitelia nemajú v sebe odvahu jasne oddeliť samotný, nespochybiteľne pozitívny akt štátnosti od režimu. Niektorí predstavitelia Matice slovenskej prijali pre toto obdobie našich dejín politologicky veľmi nepresné a ideologicky tendencne pomenovanie totalita. Aj pre súčasné veľmi neslobodné pomery je

len veľmi málo historikov, ktorí majú odvahu povedať, že režim prvej Slovenskej republiky bol autoritatívny, ale nie totalitný. Nedemokratické režimy majú celú škálu stupňov a prejavov a režim, ktorý panoval v prvej Slovenskej republike, bol absolútne neporovnateľný povedzme s režimom, aký tu bol v prvej polovici päťdesiatych rokov. To bola totalita.

Je najvyšší čas, aby sme nastolili aj ďalšie horúce témy. Možno diskutovať o povstaní? O tom, či jeho obeť neboli zbytočné? Alebo je interpretácia tejto časti dejín definitívne uzavretá v jedinej ideovej štruktúre, ktorá nás klamlivo informuje o tom, že to bol vrchol našich národných a demokratických dejín? Už táto samotná interpretácia je absurdná. Nebol to vrchol ani národných, ani demokratických dejín.

Jediní vlastníci historickej pravdy dnes chcú dosiahnuť stav, aby sa niektoré obdobia našich dejín nesmeli slobodne skúmať. Ich interpretácia je raz daná bez akejkoľvek diskusie.

Reakcie na tento stav sú v zásade troje. Takéhoto človeka zastráša, vyženú z verejného priestoru, ba dokonca zlomia, ak je povedzme profesijný historik. Na to, aby profesijne prežil, prijme jedinú oktrojovanú interpretáciu dejín a bude ju hlásať napriek tomu, že s ňou nebude vnútorné stotožnený. Druhá možnosť je, že človeka znechutia a povie si, že mu to za to nestojí. A potom je ešte tretia možnosť, že takáto podlosť a arogancia naopak človeka naštartuje k novej aktivite. Nesmieme sa nechať zlomiť, zastrášiť či znechutiť. Naopak, je nutné s plnou vervou postaviť sa proti takýmto pomero.

Najväčší vplyv zažívali mediálni killeri okolo roku 1998. Treba jasne povedať, že Vladimíra Mečiara v roku 1998 neporazila opozícia, ale

mediá. Vtedy vari šiesti najvplyvnejší komentátori verejne vyhlásili, že ak sa dohodnú, dokážu zlikvidovať akéhokoľvek nepohodlného človeka. Potom však v priamej úmere s diskreditáciou pravicových vlád začal klesať aj vplyv ich žurnalistických žoldnierov. Bohužiaľ, ich úpadok napriek dramatickému poklesu nákladu printu nie je priamoúmerný. Stále mútia vodu...

MEDIÁLNI POPRAVCOVIA

Jednou z možností je skoncentrovať obeť takýchto mediálnych popráv, vytvoriť občianske združenie a brániť sa súdne, ale najmä vytrvalým demaskovaním, odhaľovaním a usvedčovaním lži, falošnosti a klamstiev extrémne arogantných predstaviteľov mediálneho mainstreamu. Je absurdné, ak mediálny monopol na celospoločenskú diskusiu má Havran a spol. Je absurdné, ak sa títo ľudia verejne na facebooku krajne vulgárne vyjadrujú o svojich názorových oponentoch, pritom za neporovnateľne menšiu vulgárnosť na hodinu letela napríklad exredaktorka STV Kormúthová...

NEPODDAŤ SA!

Musíme vytvoriť občianske združenie, webovú stránku, facebookovú skupinu s pracovným názvom Nenecháme sa zastrášiť, nenecháme sa umlčať. Musíme zosieťovať množstvo alternatívnych médií, webov, a potom začať ofenzívu. Tak ako oni škandalizujú nás, musíme všetky ich prešľapy zverejňovať, prepierať, škandalizovať. Dnes a denne ich musíme sledovať, usvedčovať z falošnosti, zo lži, z pokrytectva a z manipulácií. Musíme si znova s plným sebavedomím naspäť vziať verejný priestor. Nesmieme sa nechať ani zastrášiť a ani umlčať. To chcú, a to sa im nesmie podariť. Musíme vyvracať ich lži a musíme sebavedome vstúpiť do verejnej debaty, pritom však budeme musieť vyjsť z nášho intelektuálneho undergroundu. Len tak sa budeme môcť vzoprieť dobre organizovaným a štedro financovaným skupinám, ktoré dnes majú najväčší priestor pri vytváraní verejnej mienky.

Dejiny nás učia, že dlhodobé nemožno klamať veľké množstvo ľudí. Pravda nakoniec predsa len vyjde naja a našou úlohou je urobiť všetko preto, aby to bolo čo najskôr.

Politológ Roman MICHELKO.

„Mnohí historici staršej generácie, ‚marxistickí‘ historici, majú ešte z minulosti utkvélú predstavu, že historik nemá poskytovať informácie o celom spektre danej udalosti, to znamená vysvetliť svetový, dobový či domáci kontext, nemusí dať sumár všetkých informácií, ktoré by mali vysvetliť, prečo sa konkrétne historickí aktéri rozhodli v tom-ktorom čase tak, ako sa rozhodli, ale má ich ‚nálepkovat‘. Toto sú klérofašisti, títo sú zlí a títo dobrí,“ uvádza do problému R. Michelko a ďalej polemizuje: „Nemyslím si, že historik má dejiny ideologicky hodnotiť. Má ich do hĺbky pochopiť a interpretovať, nie nálepkovat“. Súčasný historický mainstream len z pozmenených ideologických pozícií robí to isté čo aj za socializmu. A rovnako ako vtedy aj dnes sa spolupodieľa na vytváraní nových mýtov.“

Pre takto zmysľajúcich ľudí bolo absolútne nepredstaviteľné, aby človek, ktorý nezdíeľa takúto predstavu historika, sa mohol akýmkoľvek spôsobom podieľať na formovaní interpretácie najnovších slovenských dejín. Preto ho bolo nutné zastaviť akýmkoľvek spôsobom.

ODSTREL NEPOHODLNÉHO

Týždeň pred zasadaním vlády, kde sa malo o kandidátoch do Správnej rady ÚPN rozhodnúť, sa pripravil riadený únik informácií k najhlbšej žurnalistickej stoke s cieľom najst akúkoľvek kompromitujúcu informáciu, ktorá by nepohodlného nominanta zdiskreditovala. Keďže v písanej podobe pripravené hlásne trúbny nič kompromitujúce nenašli, tak si vypočuli všetky jeho prednášky, ktoré sú na yutube, a zo všetkého, čo napísal či povedal, vytrhli z kontextu jednu vetu. Jej zmyslom bolo, že jedna z výziev pre národné orien-

HORSKÝ TESTAMENT

Posledná októbrová sobota vo Vysokých Tatrách už desiatky rokov patrí pamiatke ľudí, ktorým sa hory stali osudnými. V smutnej kronike obetí hôr, žiaľ, každým rokom pribúdajú aj pamätné tabuľky na Symbolickom cintoríne pod Ostrvou neďaleko Popradského plesa. Pamätné tabuľky na cintoríne pripomínajú aj najväčšie tragédie veľkých osobností nášho horolezectva v najvyšších horách sveta. Prví Slováci vrchol najvyššej hory sveta Mt. Everest zdolali 15. októbra 1984.

Pribúdajú mená

Jozef Psočka a Zoltán Demján z prvej česko-slovenskej expedície na Everest liezli v sprievode šerpu Ang Ritu. Pri zostupe však zahynula legenda nášho horolezectva. Jozef Psočka, ktorý mal vtedy päťdesiat rokov, bol priekopníkom ťažkých slovenských výstupov v Tatrách a postupne aj vo vyšších horách až po Himaláje. Juzek Psočka, pre ktorého to bola druhá zdaná osemtisícovka, zrejme po ťažkom bývaku 16. októbra spadol z miesta pri Ženevskej ostrohe. Jeho telo našli o deň neskôr a pochovali ho na mieste. To bolo v októbri pred vyše tromi desaťročiami.

Lenže aj v októbri minulého roku prišla z Himaláji tragická správa. Informáciu o smrti skúsených horolezcov Jána Matláka a Vladimíra Švancára priniesli 16. 10. nepálske médiá a na stránke expedície ju potvrdil aj honorárny konzul Slovenska v Nepále Pasang Dawa Sherpa. Spolu s našimi športovcami zomreli aj traja Nepálčania, ktorí patrili do pomocného personálu tímu. Zvyšných sedem slovenských horolezcov a skialpinistov aj jeden český člen výpravy vyviazlo podľa konzula prakticky bez zranenia a vrtník ich previezol do mesta Pokhara. Matlák a Švancár v čase nešťastia oddychovali vo svojich stanoch, zvyšok skupiny bol v spoločenskom stane, ktorý lavína zasiahla menej. Základný tábor bol vo výške vyše 4 700 metrov nad morom. Celkový počet obetí lavín v oblasti Dhaulagiri sa pred rokom priblížil k tridsiatke.

Pamätné tabuľky pod Ostrvou pripomínajú obeť hôr, ktoré zahynuli na našom území, ale aj našich horolezcov, ktorí prišli o život v zahraničí. Samotné pietne miesto, teda Symbolický cintorín vo Vysokých Tatrách, je najstarším svojho druhu u nás. Je už takmer osemdesiat rokov miestom spomínania na tých, ktorí tragicky zahynuli v horách. Na Symbolickom cintoríne pod Ostrvou je momentálne na skalách umiestnených vyše tristo tridsať pamätných tabuliek s viac ako 470 menami obetí vysokohorských tragédií. Im všetkým je každoročne venovaná pietna spomienka, ktorá sa koná vždy v poslednú sobotu októbra, keď sa aj symbolicky uzatvárajú tatranské vysokohorské chodníky.

Na všetky obeť hôr chodia pod masív Ostrvy spomínať príbuzní, priatelia i známi aj počas rímskokatolíckej svätej omše pri kaplnke na Symbolickom cintoríne. Správcom Symbolického cintorína sú Štátne lesy Tatranského národného parku. Priamu starostlivosť o Symbolický cintorín vykonáva Stredisko terénnych služieb a pracovníci ochranného obvodu Štrbské Pleso Štátnych lesov TANAP-u. Chod cintorína, ako aj rozhodnutia o umiestnení nových tabuliek riadi päťčlenné Kuratórium Symbolického cintorína vo Vysokých Tatrách. Symbolický cintorín je zapísaný v Ústrednom zozname pamiatkového fondu Slovenskej republiky.

(rkh)

Horolezec Peter ŠPERKA by oslávil okrúhle šesťdesiatiny Tragédia legendárneho Ujca neprebolela

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor a archív SNN

Tohto roku 29. 10. by oslávil svoje okrúhle šesťdesiate narodeniny Peter ŠPERKA, prezývaný Ujec (29. 10. 1955 Martin – 23. 6. 2013 pod horou Nanga Parbat). Bol vynikajúci slovenský výškový horolezec, skialpinista, tatranský horský vodca, člen Horskej záchranej služby, zanietený organizátor skialpinistických a záchranských pretekov. Ako úspešný člen viacerých expedícií stál na troch osemtisícových štítoch (Šiša Pangma 1996, Manaslu 1997, Čo Oju 2009).

Peter Šperka mal v rodnom liste uvedený rovnaký dátum narodenia ako Ľudovít Štúr. Podľa jeho priateľov to občas nezabudol možno aj s trochu nadhľadom, chvály či recesie zdôrazňovať. Hrdo hovorieval, že majú so Štúrom spolu narodeniny. Ako vieme, Ľudovít Štúr bol rodákom z Uhrovcu, ktorý bol aj bydliskom Petrovho spolulezca Antona Dobeša, ktorý spolu so Šperkom pred vyše dvoma rokmi tragicky zahynul v Himalájach.

Šperka svoje detstvo prežil v Prešove. Po maturite na gymnáziu v Sabinove nastúpil na nadstavbové štúdium cestovného ruchu v Poprade. Vo Vysokých Tatrách začína ako športový referent vo vojenskej zotavovni v Tatranských Zruboch. Vtedy sa stal dobrovoľným členom Tatranskej horskej služby, neskôr horským vodcom a posledných desať rokov pôsobil ako profesionálny záchranár Horskej záchranej služby. V rokoch 1986 až 2002 bol reprezentantom i reprezentačným trénerom v skialpinizme. Ako dlhoročný záchranár, horský vodca a predseda Himalaya klubu organizoval v našich horách aj lavínové kurzy.

■ ČO HOVORIL...

Pred poslednou expedíciou hovoril svojim priateľom o časti Pakistanu, kam mieril, ako o pokojnej krajine s dobroprajnými ľuďmi. Spolu s kolegom Antonom Dobešom a ďalšími obeťami však práve pri vyťaženej expedícii stretol aj ľudí, ktorých za dobroprajných nepovažuje nikto. To stretnutie s teroristami ho stálo život.

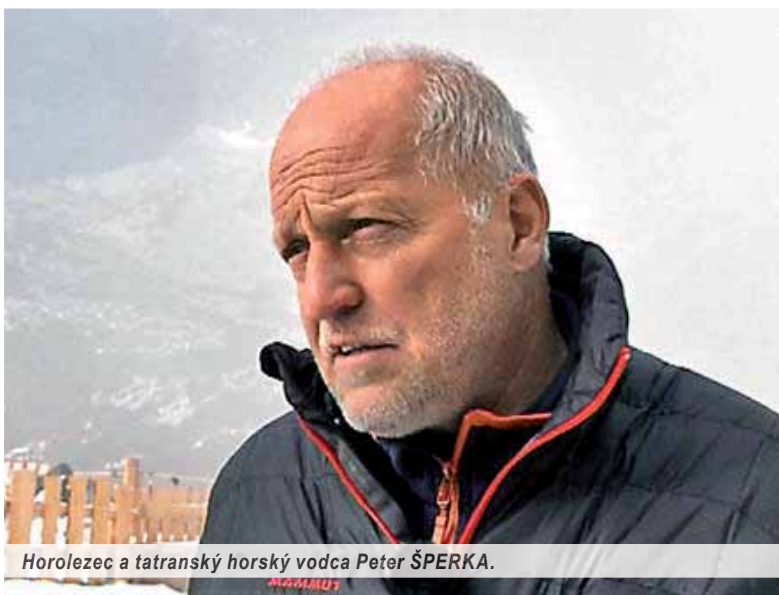
Štvrtého júna 2013 odcestoval spolu s kolegom a priateľom Tónom Dobešom do Kyjeva, kde sa pripojili k ďalším členom expedície, ktorá smerovala na deviatu najvyššiu horu sveta Nanga Parbat (8 125 m). Výprava pod vedením ukrajinského horolezca Igora Sverguna odletela 6. júna 2013 do pakistanskej metropoly Islamabad, odkiaľ ďalej putovala k svojmu cieľu. Spolu s dvoma slovenskými horolezcami boli v expedícii šiesti horolezci z Ukrajiny a dvaja z Gruzínska.

Peter Šperka bol už predtým účastníkom viacerých expedícií na osemtisícové vrcholy – Šiša Pangma (8 046 m), Manaslu (8 163 m), Broad Peak (8 047 m), Gasherbrum I (8 068 m), Gasherbrum II (8 035 m) a Cho Oyu (8 201 m). Tóno Dobeš sa predtým zúčastnil na dvoch himalájských expedíciách – na Cho Oyu (8 201 m) a Mount Everest (8 848 m).

Nanga Parbat, horu, ktorej meno v preklade znamená Holý vrch, nazývajú tiež Diamír – Kráľ vrchov. Pre veľký počet smrteľných nešťastí pri pokusoch o jej zdolanie dostala aj prezývku Hora smrti. Ako prvému sa podarilo na jej vrchol vystúpiť legendárnemu rakúskemu horolezcovi Hermanovi Buhlovi. Nanga Parbat bola prvá osemtisícovka, na ktorú úspešne vystúpili aj česko-slovenskí horolezci. V roku 1971 na jej vrchol vyšli Ivan Fiala a Michal Orolín. Potom až v roku 2007 sa úspešne podarilo vystúpiť na Nanga Parbat aj Petrovi Hámorovi a Jozefovi Kopolodovi. Tri dni po nich úspešne zavŕšili svoju expedíciu aj Martin Gablík a Anton Suchý.

■ TRAGICKÝ KONIEC

Ešte predtým, ako by sa Peter Šperka, Tóno Dobeš a ďalší športovci mohli dostať k zdolávaniu hory, výprava sa stala obeťou šialenej hrôzy, ktorú však nespustila príroda, ale ľudská zloba. Tá priniesla skazu v sobotu 22. 6. 2013.

Horolezec a tatranský horský vodca Peter ŠPERKA.

Na tatranských cintorínach sa onedlho zažnú sviece aj za obeť hôr.

Križ na Gerlachu sprevádza aj pamiatku na legendárneho horského vodcu.

Skupina asi pätnástich teroristov, oblečených v uniformách pohraničnej stráže, prepadla základný tábor pod masívom hory Nanga Parbat, v ktorom sa v tom čase zdržiavali členovia viacerých horolezeckých expedícií. Do tábora vtrhli vrahovia pred polnocou, keď väčšina horolezcov oddychovala vo svojich stanoch. Násilne ich zo stanov vytiahli, vzali im mobily, doklady aj peniaze. Niekoľkým šťastlivcom sa síce podarilo nebadane utiecť, no všetkých ostatných mililitanti nemilosrdne popravili.

Prvá správa informovala o smrti piatich Ukrajincov, troch Číňanov, jedného Rusa, jedného Nepálcu a jedného Pakistanca. Túto informáciu neskôr zmenili na základe výpovede poľskej horolezkyne Alexandry Dzik, ktorá viedla medzinárodnú expedíciu International Nanga Parbat Expedition 2013. Členovia jej expedície sa počas vraždenia na svoje šťastie nachádzali v druhom výškovom tábore a až na druhý deň zostúpili do základného tábora. Odtiaľ

Alexandra informovala, že obeťami nie sú piati, ale traja Ukrajinci a dvaja Slováci, členovia ukrajinsko-slovenskej expedície Peter Šperka a Tóno Dobeš. Jeden z Číňanov útok prežil a jednou z obetí nebol Rus, ale horolezec z Litvy. Obeťami teroristického útoku pod Horou smrti Nanga Parbat sa tak stalo celkom desať horolezcov.

K útoku sa prihlásila pakistanská vetva Talibanu, ktorá ako dôvod uviedla pomstu za zabitie ich druhého najvyššieho veliteľa Valiho Rahmána americkými jednotkami. „Tito cudzinci sú našimi nepriateľmi a my sa s hrdosťou prihlasujeme k zodpovednosti za ich zabitie a budeme pokračovať v takýchto útokoch,“ vyhlásil člen skupiny Ahmed Marvat a dodal: „Poslali sme svetu správu, že USA musia skončiť s útokmi.“

Hovorca slovenského ministerstva zahraničných vecí Boris Gendel správu o smrti dvoch Slovákov v Pakistane hneď vtedy nepotvrdil ani nevyvrátil.

Všetky správy sa najprv zakladali len na neoficiálnych informáciách, ktoré sa rôznili. Slovenský konzul v iránskom Teheráne intenzívne pracoval na získaní overených faktov. Je smutným paradoxom, že v noci z 22. júna na 23. júna 2013 na vrchole horolezeckej sezóny sa odohrala tragédia práve v oblasti, ktorá sa vždy považovala za jednu z najpokojnejších v Pakistane – v okrese Diámír na území Gilgit – Baltistán. Masív hory Nanga Parbat sa nachádza na severe Pakistane neďaleko čínskych hraníc a oblasť bola dovtedy vnímaná ako naozaj bezpečná, lebo základne teroristických skupín boli odtiaľ vzdialené stovky kilometrov. Militantné skupiny však opäť dokázali, že teroristické útoky dokážu uskutočniť kdekoľvek v Pakistane, a nielen tam.

■ ÚPRIMNÉ ZDESENIE

Verejnosť na Slovensku bola zdesená. Ak sa mali potvrdiť údaje z ďalekej cudziny, Slovensko prišlo o dvoch vynikajúcich športovcov a najmä skvelých ľudí. Kolegovia horolezci boli spočiatku na vyjadrenia opatrní, veď čo ak by sa ukázalo, že išlo o nesprávne fakty. Až neskôr priatelia obetí vyslovili v hlbokom smútku pravdu o veľkej strate a obrovskom zdesení.

Cestu do Pakistanu navrhol vtedy Peter Šperka aj priateľovi a šéfovi dobrovoľných záchranárov v Tatrách Jaroslavovi Švorcovi. Ten si na to spomína: „V januári 2013 som mal okrúhlu šesťdesiatku. Rodina rozmýšľala nad darčekom. Vedeli, že by som rád skúsil nejaký trek. Peter mi spomínal, že plánuje expedíciu do Pakistanu. Tam som však ísť nemienil. Hovorím mu, čo ťa omrzelo život? Odvetil mi, že sú tam srdeční a pozorní ľudia, ktorí dajú aj posledné. Vraj ak im dáte dolár, budú vás nosiť aj na rukách. Hovoril, že tí ľudia nevedia o nepokojoch. Od Petrových slov prešli len tri mesiace a stalo sa to najhoršie. Najprv sme to nebrali ako reálnu možnosť. To, čo sa tam Petrovi a Tónovi stalo, je stále nepochopiteľné. Keď som sa dozvedel o útoku, ani vo sne by mi nenapadlo, že aj oni boli vtedy na tom mieste...“

■ POSLEDNÁ ROZLUČKA

V dobrovoľnom zbere horských záchrancov pracoval Peter Šperka takmer dvadsať rokov. Ďalšiu dekádu pôsobil medzi profesionálnymi kolegami. „Peter bol výborný horský záchranár. Výkonný, spoľahlivý, rozvážny chlap a múdry človek, vynikajúci znalec Tatier. Nikdy som ho nevidel našťavaného, a ak by aj náhodou bol, vždy sa usmieval. Bol dobrým horským vodcom nielen po technickej stránke, ale aj po tej ľudskej. Ako v najbližšej komunite ostáva Laco Janiga navždy Tatko, tak aj Peter ostane navždy Ujcom,“ charakterizoval svojho blízkeho priateľa a kolegu záchranár Jaroslav Švorc.

Vysoké Tatry sa rozlúčili s horolezcom a horským záchranárom Petrom Šperkom na jeho pohrebe 2. júla 2013. Do Tatier sa vtedy prišlo s ním rozlúčiť vyše tisíc ľudí. Nechýbali profesionálni ani dobrovoľní horskí záchranári zo Slovenska, z Česka, Poľska i ďalších krajín, horskí vodcovia, priatelia, známi a rodina.

„Práca záchranára je tímová práca a každé ohnivo v reťazi je veľmi ťažko nahraditeľné. Bez jednotlivcov sa táto práca robí ťažko,“ povedal počas pohrebu riaditeľ Horskej záchranej služby Jozef Janiga. Peter Šperka bol pre Janigu v prvom rade veľmi dobrý kamarát, s ktorým strávil veľa času nielen ako záchranár, ale aj v súkromí na rôznych expedíciách. „Je to veľmi osobné,“ povedal vtedy Jožo Janiga a dodal: „Čo sa týka fyzickej kondície alebo celkovej pripravenosti, Peter nikdy nemal problém byť na prednej čiare.“

Od smrti Petra Šperku uplynuli vyše dva roky a nebolo mu dopriate, aby oslávil s priateľmi šesťdesiatku na tomto svete, doma na Slovensku. No tento pozemský svet medzi jeho milovanými horami na neho nezabúda, a kým budú v Tatrách žiť dobrí ľudia, ani nezabudne.

Zlyhávanie elít na Slovensku ohrozuje bezpečnosť a stabilitu štátu Ani režim neuškodil cirkvi viac než KDH

Eva ZELENAJOVÁ – Karikatúry: Andrej MIŠANEK

V ponovembrovom vývoji Slovenska sa vyskytli iba dvaja politici, ktorí rozpoznali centrum globálnej moci a pridali sa. Ján Čarnogurský a Andrej Kiska. Pri bližšom skúmaní oboch politických aktérov sa do popredia derie zjavný rozpor medzi ich deklarovanými prejavmi a činmi. Zjednodušene sa tomu hovorí farizejstvo. Jeden aj druhý dokázali zmanipulovať masu ľudí na cieľ, ktoré neboli v záujme väčšiny obyvateľstva. Jeden aj druhý znamenali pre väčšinu svojich voličov sklamanie.

Čarnogurský odmietol vznik samostatného štátu, Kiska suverénnu samostatnú politiku. V súvislosti s Čarnogurským významnú úlohu zohrala cirkev a Kiska sa zasa opiera o mohutný val mimovládok s prameňom financovania v cudzine.

POJÁCHYMOVSKÉ TÁPANIE

Nástup komunistickéj ideológie v štátoch bývalého východného bloku na Slovensku sprevádzalo masívne zatýkanie kňazov i veriacich, prenasledovanie cirkvi ako takej. V tom čase sa vo väčšine súdnych rozsudkov nachádzal pojem vlastizrada. Z jednoduchého dôvodu, cirkev mala svoju hlavu vo Vatikáne. A Praha považovala za vlastizradcov aj slovenských vlastencov. Jáchymov sa potom mnohým stal domovom na dlhé roky. Aj pre katolíckeho kňaza Antona Srholca.

Pluralitná demokracia po roku 1989 však mnohých zaskočila. Akosi sebazáchovne sa začali sústreďovať okolo KDH a podobných strán, v ktorých sa ocitli disidenti z čias komunistického režimu. Či to bol nedostatok skúseností, politickej nezrelosti alebo strach z recidívy komunistického režimu, či všetko dohromady, nevedno. Faktom zostáva, že cirkev podporovala aktivity Kresťanskodemokratického hnutia, a tí duchovní, ktorí nebojkotovali vznik slovenskej samostatnosti, ale ju podporovali, sa v samotnej cirkvi ocitli v pozícii disidentov. Napríklad biskup Dominik Hrušovský či kardinál Ján Chryzostom Korec.

Po páde komunizmu bolo módou chodiť na školenia do Spojených štátov. Mnohí novinári absolvovali takýto kurz demokracie. Dokonca aj bývalé hviezdy komunistickej tlače. A bez okolok sa zapojili do budovania demokracie s kresťanskými stranami s čechoslovakistickým zmyslaním. Medzi bojovníkmi z radov cirkvi v tomto smere vynikal A. Srholec. Na stránkach Sme, denníka, ktorý bol plne v réžii bývalých nomenklatúrnych kádrov komunistickej strany, dostával priestor nielen on, ale aj iní kňazi, dokonca študenti teológie so „správnou“ orientáciou. Tak napríklad Marek Pribula, v roku 1995 študent Teologickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe, v tomto denníku uviedol, že „učiteľ nemá právo odmietajúť učiť deti svojich politických oponentov. To nerobia ani kňazi. Ak by to tak bolo, dnes by v kostoloch zostali iba voliči KDH, DÚ, maďarských strán a DS“. A aby bol ešte zrozumiteľnejší, dodal: „Kto vysvetlí babkám na dedinách, že ich viera, ktorú tak horlivo vyznávajú, im nie je nič platná, ak idú na druhej strane proti pravde, láske a všetkým morálnym zásadám, keď, ako povedal Anton Srholec, volia mravne padlých a skorumpovaných ľudí.“ Takto bez obalu sa intrigovalo voči vládnym stranám v období rokov 1994 – 1998, teda v čase, keď si KDH urobilo z Bratislavy mesto svojho biznisu. Na zozname pridelených bytov v centre mesta z tohto obdobia figuruje množstvo politikov, novinárov a iného podporného „materiálu“, napríklad herci.

ŠTÁT – NEPRIATEĽ

Katolícka cirkev, značná časť jej duchovenstva, sa po vzniku štátu angažovala spôsobom, akoby štát bol jej nepriateľom. Napriek tomu, že práve Mečiarova vláda vrátila cirkvám majetky, že sa zasadila za vytvorenie katolíckej univerzity, rožňavskí kňazi sa podpísali pod stanovisko vláde, v ktorom uviedli, že spoločenská

situácia na Slovensku sa po nástupe novej vlády znovu zdramatizovala. Pritom nová vláda bola vymenovaná 13. decembra 1994 a stanovisko kňazov vyšlo 5. januára 1995. Čo mohla vláda spôsobiť za niekoľko pracovných dní, navyše v čase vianočných sviatkov a Nového roku? Či túto prax prevzal Inštitút pre verejné otázky od cirkvi, alebo naopak cirkvi od IVO, nie je podstatné, faktom zostáva, že každá správa IVO po nástupe inej vlády než s účasťou KDH obsahovala konštatovanie, že na Slovensku došlo k úpadku demokracie...

Čarnogurského hnutie i výrazné angažovanie sa Srholca na jeho sľepoch podľa mnohých pozorovateľov urobilo v cirkvi väčšie škody ako éra komunistov. Polarizovali veriacich, vyvolávali vášne a dokonca vzájomnú nenávisť. V roku 1999 to postihlo aj organizáciu politických väzňov. Keď sa na sneme jeho delegáti hlasovaním vzdali názvu Konfederácia politických väzňov Slovenska (KPVS), pretože v samostatnej republike už nemala organizácia s tým konfederovať a prijala nový názov Zväz protikomunistického odboja, časť členov s politickým pozadím KDH sa odčlenila a prijala starý názov KPVS. Slovensko sa tým dokázalo rozdeliť podľa politickej príslušnosti ešte aj v otázkach mravných hodnôt. Tí, čo sa po páde komunizmu ocitli vo väzeniach za svoje náboženské presvedčenie, protikomunistický postoj alebo sa postavili za právo národa na svoj štát, sa odrazu začali deliť na politických väzňov KDH a ostatných. A zaujímavé, Srholec sa neskôr postavil do čela novovzniknutej konfederácie, aj keď nemôže kandidovať za člena predstavenstva Ústavu pamäti národa pre záznam v zoznamoch ŠtB, kde je okrem iného vedený aj ako agent. Politickí väzni teda kopirovali vývoj v iných stavovských organizáciách či občianskych združeniach, ako boli spisovatelia alebo novinári. Ibaže Srholecovo proticirkevné ťaženie pretrváva a naďalej pôsobí medzi kresťanmi deštruktívne. V rozhovore pre médiá označil cirkev ako poslednú baštu totality a jeho odmietavý postoj k referendu o rodine nebol dobrým vzorom pre kresťanské rodiny. Najmä nie dnes, keď na dvere klope civilizácia podstatne súdržnejšia vo svojom náboženskom presvedčení.

FAREBNÁ DEMOKRACIA

Dodnes sa členovia KDH a jeho kloni odvolávajú na Mečiara, že on bol príčinou ich negatívneho postoja k samostatnosti Slovenska. Áno, Mečiar bol prekážka, ale práve preto, že podporil vznik samostatného štátu

a položil jeho základy. A usiloval sa Slovensko ochrániť pred privatizačnými dravcami zo Západu. Tým aspoň na čas oddialil víťazom studenej vojny prevziať absolútnu kontrolu nad územím štátu. Podobnú situáciu preživali niektoré krajiny neskôr, keď sa aj u nich cez farebné revolúcie nastoľovala demokracia. Po zmene v roku 1998 Čarnogurský a jeho modrá koalícia kolenačkovo politikou voči USA zabezpečovali Slovensku zánik vlastnej suverenity.

Skôr než sa pozrieme na účinkovanie prezidenta Kisku, vráťme sa ešte do roku 1998. Predstavuje podobný diktát Západu, aký prežívame dnes. V tom čase mimovládny sektor, Slovenský syndikát novinárov, a samozrejme politici opozičných strán horúčkovo pracovali na zmene vlády. Zmena sa stala heslom krajších zajtrajškov, Slovenska demokratickeho, akceptovateľného Západom, Slovenska bez Mečiara.

V knižke Deformácie a deformátori som uvěřila rozhovor denníka Sme s U. Irmerom, poslancom nemeckého Bundestagu. Irmer na otázku, čo stojí v ceste tomu, aby sa aj Slovenská republika mohla začleniť do NATO a EÚ, odpovedal v tom zmysle, že Mečiar nerešpektuje práva národnostných menšín, najmä Maďarov, a potláča opozíciu, ako sa len dá. A ďalej spomenul „škandál“: „Bol tu predsa ten dlhý spor medzi prezidentom Kováčom a Vladimírom Mečiarom.“ A jeho odporúčanie? „Musíte v nasledujúcich voľbách postaviť stoličku pána Mečiara pred dvere.“

Demokratovi z Nemecka neprekážalo, že otec prezident dal milosť vlastnému synovi za kriminálny čin. Svoje výhrady voči vláde zabalil do všeobjímajúcich ľudských práv.

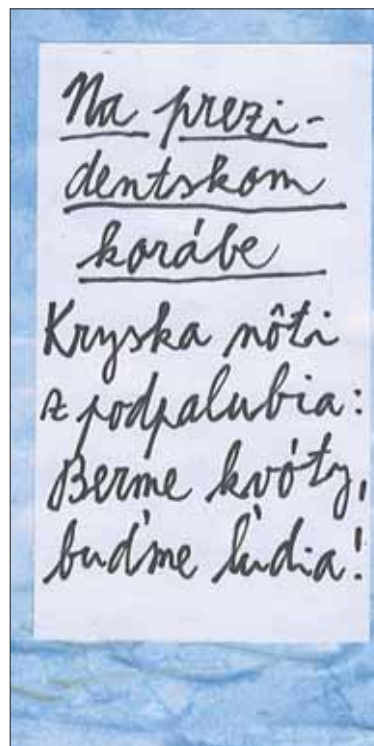
Je dnes situácia iná? Ficov kabinet síce schválil celoštátnu stratégiu ľudských práv i práv rodovej rovnosti, ale Únia mu vyčíta zaostávanie s jej aplikáciou do legislatívnych noriem. A opäť ide o ľudsko-právnu agendu, o menšiny, ibaže tentoraz sexuálne. Na scénu opäť vstupujú politickí lídri maďarskej menšiny a na pôde Európskeho parlamentu chcú otvoriť otázku maďarskej autonómie na území Slovenska. Ako na objednávku vytvárajú problém vhodný na zakročenie proti Slovensku.

HORLIVOSŤ PREZIDENTA

Vzťah medzi prezidentom Kiskom a premiérom Ficom tiež nie je ideálny. Ostatné vystúpenie Kisku v parlamente Fico radšej ani nekomentoval. Lebo kým on sa postavil proti diktátu Únie, Kiska horlil za poslušnosť voči jej politike. Kým Fico odmietol plnenie záväzkov vyplývajúcich zo schválenia Radou ministrov Európskej únie, Kiska žiada vládu, aby sa podriadila. Ministri vnútra štátov EÚ prehlasovali odporcov kvót v prerozdeľovaní utečencov, čo by malo byť pre Slovensko podľa prezidenta záväzné. Slovensko si podľa neho nemá robiť nepriateľov.

„Slovensko sa stalo objektom uťahovania a zosmiešňovania európskych a svetových médií,“ povedal A. Kiska v Národnej rade SR, čím sa jasne postavil proti politike vlády i záujmom občanov. Lebo v prieskumoch verejnej mienky až sedemdesiatpäť percent sa vyjadrilo proti utečencom. Kiska sa teda nepostavil za záujmy občanov, ale európskych elít. A zarážajúco, ale neprekvapujúco odporučal poslancom parlamentu politiku dvoch tvárí.

„Dajte ľuďom na Slovensku

dôvod, aby zahraničnopolitickým a európskym záujmom Slovenska, aj záväzkom a prínosom, ktoré z toho vyplývajú, nielen rozumeli. Aby ich v parlamentných voľbách nielen potvrdili. Ale aby sa s nimi stotožnili.“ Inými slovami, to, čo kedysi odporúčali západní politici občanom Slovenska, aby boli pre Západ akceptovateľní, teraz sa s touto úlohou stotožnil sám prezident republiky. Vláda má zmeniť zmyslanie občanov.

Kiska žiada dodržiavanie medzinárodných zmlúv, ale len Slovámi. Vie, že migranti nedodržia schengenskú ani dublinskú dohodu, ale to prehliada. Rovnako situáciu v Nemecku, kde pre nezvládnutú imigrantskú politiku hrozí kancelárke Merkelovej žaloba i podanie na ústavný súd. Podľa nemeckej pravicevej strany Alternatíva pre Nemecko kancelárka je zodpovedná za pašovanie ľudí, lebo otvorila hranice krajiny pre migrantov. Bavorsko podľa svojho ministra vnútra sa hodlá obrátiť na ústavný súd a krajská vláda sa vraj môže uchýliť aj k tvrdším opatreniam – odmietajúť utečencov na hraniciach. Žeby aj Nemci stratili ľudský a humanitárny rozmer, z čoho Kiska obviňuje Slovákov? Napokon, ak by USA neignorovali medzinárodné dohody, nevznikla by ani napätá situácia v krízových oblastiach a ľudia by neutekali.

Na prezidenta Kisku už bolo vznesené trestné oznámenie pre porušovanie zákonov. Dokonca bol obvinený z vlastizrady. Ale pokrytecky sa dožaduje plnenia dohôd práve od Slovákov. Svojou rétorikou sa stal oponentom predsedu vlády. A rovnako ako kedysi Kováč aj Kiska pôsobí ako hovorca opozičných strán. Hlavnoprávdové médiá mu nadŕžajú tak ako kedysi Kováčovi. Dokonca za jeho postoje proti národno-štátnym záujmom ho nazývajú štátnikom, čo sa zatiaľ nestalo nijakému slovenskému politikovi.

OPĀŤ NA PRAHU

Slovensko sa opäť ocitlo na prahu nových víziev. Po páde komunistického režimu nezvládlo proces obrody ani obnovy štátu. Zlyhali elity zapojené do realizácie globálnych plánov. Rozdelili spoločnosť, oslabili vplyv cirkvi. Slovenskú spoločnosť vystavili tlakom novej multikultúrnej ideológie. Iné než v deväťdesiatych rokoch sú médiá. Pribudol internet a teda aj možnosť šírenia informácií neobmedzeným spôsobom. Ľudia nie sú odkázaní na propagačné nástroje globálnych elít. Aj keď nemožno poprieť ich vplyv. Tentoraz sa do predvolebného boja zapojil prezident republiky svojou správou pred poslancami NR SR. Nezdá sa, žeby spôsobil pád vládného Smeru, ktorému preferencie idú hore. No práve preto treba očakávať tvrdú kampaň proti silám, ktorým na Slovensku ešte záleží. Lebo zmena, akú si v roku 2016 želá Kiska, môže znamenať aj úplný koniec nielen Slovenska, ale aj európskej civilizácie.

BESEDNICA

Keď pred rokom prezident Andrej Kiska sľúbil na samíte vo Veľkej Británii základňu NATO v Poprade, vyvolalo to na Slovensku veľké zdesenie. Popradčania okamžite začali zbierať podpisy pod petíciu a bezpečnostní analytici konštatovali, že základňa na našom území zvyšuje bezpečnostné riziko. Pravda, našli sa aj obhajcovia tohto zámeru a argumentovali tým, že sme členskou krajinou Aliancie, a teda musíme sa podieľať na jej programe.

Základňa NATO vo Vajnorochoch (?)

Napokon sa ukázalo, že má ísť o logistickú základňu, ktorá by mala slúžiť aj na uskladnenie munície v prípade potreby zásahu NATO. Popradčania sa zhrozili, že predsa ide o turistickú oblasť a základňu odmietli. V tom čase prezident USA Barack Obama oznámil, že USA posilnia svoju vojenskú prítomnosť v Európe. Slovenský premiér Robert Fico v rozhovore, ktorý publikoval Nový čas, reagoval: „Aj keď sme v NATO, neznamená to, že musíme mať na svojom území základne s cudzími vojakmi. Keby nás do toho niekto nútil, vyvolal by som referendum.“ A ako sa zdá, NATO sa nebudie riadiť tým, čo si želajú občania Slovenska či premiér Fico. Ministri obrany členských krajín NATO na nedávnom rokovaní v Bruseli potvrdili vytvorenie styčných integračných tímov na Slovensku a v Maďarsku. Minister obrany SR Martin Glváč vysvetlil, že „ich účelom je zvýšiť reakcieschopnosť Aliancie a uľahčiť nasadenie jednotiek rýchlej reakcie a jednotiek rýchleho nasadenia“. A uviedol, že ich sídlom budú kasárne vo Vajnorochoch, kde bude pôsobiť štyridsaťjeden osôb, z toho dvadsaťjeden našich vojakov. Styčný integračný tím a základňa majú na Slovensku vzniknúť v roku 2016 a začať operatívnu spôsobilosť má dosiahnuť do samitu vo Varšave v júli a plnú operatívnu spôsobilosť do konca budúceho roku.

R. Fico pred rokom povedal, že je zlé, keď niekto chce malé krajiny ako Slovensko vťahovať do veľkých geopolitických súbojov. Expremiér J. Čarnogurský dokonca začal organizovať protestné zhromaždenia proti základňam NATO na Slovensku. Konajú sa pravidelne raz do mesiaca a dá sa predpokladať, že po správe o vybudovaní základne prakticky v hlavnom meste najbližšie protestné zhromaždenie plánované na 29. októbra nadobudne podstatne väčší rozmer než predchádzajúce. Aj preto, že sa Bratislava vybudovaním základne stane vojenským terčom. Lebo podľa politických pozorovateľov budovanie nových základní vo východoeurópskych štátoch je súčasťou nebezpečnej expanzie NATO smerom k hraniciam Ruska. Základňa vo Vajnorochoch sa v prípade konfliktu môže stať cieľom útokov vojenských vzdušných síl Ruskej federácie.

Slovensko sa v krátkom čase dostalo pod tlak medzinárodných organizácií, ktorých je členským štátom. Ešte neodznemala kauza okolo pridelovania kvót pre utečencov a už prišlo ďalšie rozhodnutie o nás bez nás.

(ez)

NA MARGO

Keď sa v Skalici pred desaťročím konala vedecká konferencia o tamojšom rodáckovi Frankovi Vítázoslavovi Sasinkovi, zborník z nej niesol názov *Najvýznamnejší slovenský historik 19. storočia*. Už vtedy prof. Richard Marsina, jedna z vedeckých kapacít, spolu s historikom Petrom Mulíkom, spoluzostavovateľom zborníka, konštatovali potrebu trvalého, nielen príležitostného hodnotenia F. V. Sasinka. Už vtedy však R. Marsina povedal, že zborník nechce byť posledným slovom o veľkom význame F. V. Sasinka pre celú slovenskú kultúru.

Ucelený Sasinek

Vtedy mesto Skalica a Matica slovenská umožnili nielen konanie konferencie, ale aj vydanie zborníka v Matici slovenskej. Po desaťročí sa matičná historická obec opäť vrátila k Sasinkovi, uskutočnila sa konferencia a teraz je k dispozícii aj zborník, ktorý v zmysle kontinuity zostavil historik P. Mulík a vyšiel v Matici slovenskej. Tentoraz sa pozornosť vedeckej verejnosti sústredila na historické práce Franka V. Sasinka a ich vnímanie v súčasnej slovenskej historiografii. Keďže 19. storočie je dodnes predmetom mimoriadne záujmu a súčasný výskum sa už deje bez podielu jedného z najlepších znalcov – Dr. M. Podrimavského, je publikačná činnosť o tomto období našich dejín mimoriadne dôležitá a je o ňu záujem. Preto sa Slovenský historický ústav, Historický odbor Maticy slovenskej a Inštitút vzdelávania Maticy slovenskej sústredili na osobnosť F. Sasinka a jeho dielo, lebo nie je tak všeobecne známy, ako by sa predpokladalo. Odborníci ho považujú za najvýznamnejšieho slovenského historika 19. storočia, za zakladateľa našej národnej historiografie.

F. V. Sasinek bol po násilnom zatvorení Maticy slovenskej v roku 1875 v ťažkej situácii, už vtedy však bol členom korešpondentom Kráľovskej českej učenej spoločnosti, členom Slovenského učeného tovarišstva a mimoriadne čulým, najplodnejším autorom až do roku 1914 – okrem iného Slovenských pohľadov a Národných novín. „Na Slovensku,“ ako konštatoval prof. M. Kučera, „až novšia slovenská kultúra a historická obec pozdvihla meno F. V. Sasinka až pri stom výročí narodenia v roku 1930. Terajší zborník, ktorý spája okolo Sasinkových prác autorov niekoľkých generácií, umožňuje vytvoriť si chronologický obraz najdôležitejších Sasinkových prác a jeho názor.“ Veď najstaršia Sasinkova publikácia – *Dejiny drievnych národov na území terajšieho Uhorska*, vyšla v Skalici v roku 1867, *Dejepis Slovákov* v roku 1896 a *Slováci v Uhorsku* v roku 1902. V tejto práci zhrnul názory, ktorých sa držal počas celého života – išlo najmä o autochtónnosť Slovákov na našom území, o slovenskosť Veľkej Moravy a o Slovákov ako spolutvorcov uhorského štátu. Po desaťročí s dôsledným vedeckým kritickým odstupom tak zásluhou Maticy slovenskej má verejnosť k dispozícii ucelený pohľad na najvýznamnejšieho, ako aj najplodnejšieho slovenského historika 19. storočia.

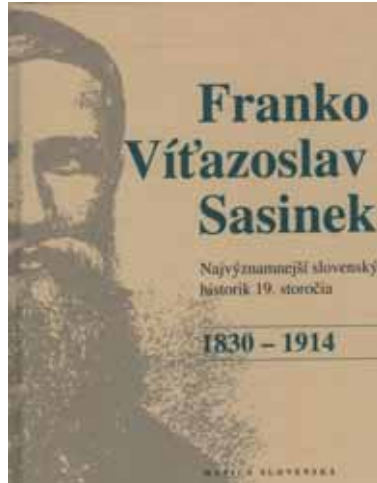
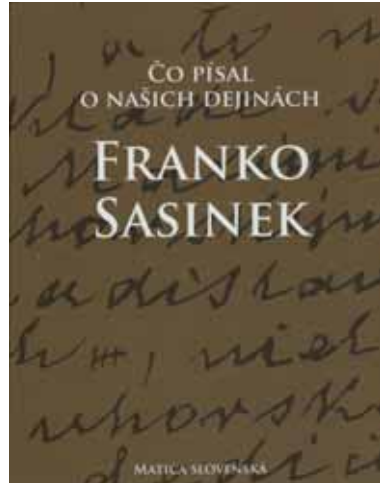
(ddk)

Predseda Slovenského historického ústavu MS Ivan MRVA o potrebe skúmať dejiny

Príklad prístupu k slovenským dejinám

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto a repro autor

Historický odbor Maticy slovenskej pri stom výročí smrti F. V. Sasinka pripravil podujatie s názvom *Čo písal o našich dejinách Franko Sasinek*, kde Ivan MRVA ako jediný z historikov pripomenul užitočnosť a potrebu reprintu, teda nového vydania Sasinkových diel o dejinách Slovákov, osobitne Sasinkovho *Dejepisu Uhorska*.

• Ako a čím po vyše storočnom odstupe by takýto edičný projekt ešte mohol zaujať širšiu laickú a odbornú verejnosť?

Tri zväzky Stručného dejepisu Uhorska sú vlastne posledným Sasinkovým dielom, akousi labutou piesňou najplodnejšieho slovenského historika, akého sme kedy mali. Vyšli na prahu prvej svetovej vojny. Krátko po jej začiatku Sasinek vo veku osemdesiatštyri rokov zomiera. Dejepis predstavuje svieži syntetický pohľad na vznik a vývoj štátu, v ktorom Slováci prežili deväť storočí, rozhodujúcou mierou sa podieľali na jeho založení, prispeli k jeho rozkvetu a pri obrane preliali množstvo krvi. Preto by sme dejiny Uhorska mali poznať. O to sa usiloval aj Sasinek...

• Išlo mu o zásadne nový či iný pohľad?

Vo svojom diele predstavil uhorskú minulosť zo slovenského pohľadu, zdôrazňujúc prínos Slovákov a Slovanov vôbec pri budovaní uhorského kráľovstva. Jeho interpretácia sa rozchádzala s tým, čo produkovali maďarskí historici, pre ktorých bolo Uhorsko len záležitosť Maďarov a Slovákov zaradili do kategórie cudzích národov (idegen népek), ktoré sa s dovoľením Maďarov ocitli na jeho teritóriu. V Sasinkovej syntéze je množstvo zaujímavých postrehov, pripomína dnes už takmer zabudnuté udalosti aj osobnosti, ktoré nie sú ani v moderných a objemných syntézach slovenských dejín. Už aj z úcty k autorovi treba slovenskej laickej i odbornej verejnosti ponúknuť nové vydanie tohto vzácneho diela. Naozaj vzácneho aj čo sa týka ceny. Pred časom totiž všetky tri diely ponúkal jeden antikvariát za sedemtisíc slovenských korún. Dnes by sa jeho cena vyšplhala aj na tristo eur.

• Sasinek, tento výnimočný skalický rodák, je zapísaný do matičných dejín, a tým nezmatateľne aj do slovenských dejín. Ako máme dnes hodnotiť vedu, ktorú robil ako pracovník Maticy slovenskej? Vedecké historické bádanie sa stalo súčasťou prístupu k vede na matičnej pôde?

Sasinek v zložitých podmienkach, v akých sa ocitla koncom šesťdesiatych rokov, vykonával funkciu tajomníka Maticy slovenskej. Na jej pôde sa usiloval pestovať slovenské dejepisectvo a postaviť ho na vedecké základy. Svojimi cennými príspe-

kami zapíňal Letopis Maticy slovenskej. Zároveň bol aj autorom a realizátorom projektu Slovenský archív. Ako prvý začal systematicky zbierať a pod titulom Archív starých československých listín, písomností a listín pre dejepis a literatúru Slovákov vydávať slovenské písomné pamiatky zo staršieho obdobia. Krátko pred rozpustením Maticy vyšli dva Sasinkom pripravené zväzky. Žiaľ, ani dnes sa v tomto nanajvyš potrebnom editorskom zámere systematicky nepokračuje, pritom v archívoch leží množstvo dosiaľ neznámych a nepovšimnutých slovenských písomností s cennými informáciami o našej národnej minulosti.

• Vydali ste, dá sa povedať, veľmi populárny a prehľadný dejepis Slovákov v 19. storočí; v edícii *Ilustrované dejiny vyšiel s názvom Slovensko a Slováci v druhej polovici 19. storočia*. Čím je toto storočie pre slovenskú vedu a slovenskú verejnosť také výnimočné, že sa ním treba zaoberať aj dnes. Čo nám môže, či má povedať?

V našich národných dejinách je 19. storočie príťažlivé z viacerých príčin. Slováci v ňom ako národ odolali ničivému rozkladu, pookriali a upevnili sa. Veď ešte na začiatku tridsiatych rokov Pavel Jozef Šafárik dával Slovákom dve-tri desaťročia života. O sedemdesiat rokov neskôr, na samom sklonku 19. storočia, mohol Svetozár Hurban Vajanský s optimizmom hľadiť do budúcnosti a maďarizáciu vyhlásiť za daromné úsilie. Čosi sa muselo za ten čas s našim národom udiť, čo ho ochránilo od záhuby a dávalo dostatok viery v budúcnosť Slovákov.

• Čo bolo také rozhodujúce?

Bol to zrod moderného slovenského národa, ktorý si práve v tomto období pomaly a často bolestne dokázal utvoriť všetky atribúty, ktorými moderný národ musí disponovať: jednotný spisovný jazyk, národnú literatúru a kultúru, celonárodný politický program a systematickú vedeckú prácu. Čo je obdivuhodné a málo sa to zdôrazňuje, tieto základné kamene moderného národa sa kladli v nezhodných podmienkach, bez akejkoľvek štátnej podpory, bez univerzít, ba pri absolútnom nedostatku slovenských škôl vyššieho typu. Bolo to dielo nadšenejších talentov, národu oddaných buditeľov bez nároku na odmenu, naopak s výhľadom na nevdak, výsmech i prenasledovanie. Je-

diná slovenská inštitúcia, ktorá túto prácu ako-tak systematizovala a koordinovala, bola Matica slovenská, a tú po dvanástich rokoch existencie vláda zrušila, zhabala jej majetok i finančné zdroje. Slováci si ešte v meruôsmych rokoch vytýčili celonárodný politický program a za svoje prirodzené práva, za slovenskú zvrchovanosť na vlastnom území sa chopili meča. V rokoch 1848 až 1849 sa prvýkrát objavila reálna nádej na slovenskú samosprávu, no pre intrigy sa ju nepodarilo realizovať. Začiatkom šesťdesiatych rokov sa Slováci opäť pokúšali politicky presadiť, ale s návrhom Hornouhorského slovenského dištriktu, teda Okolia, nepochodili ani v Pešti, ani vo Viedni. V pomerne krátkom období uvoľnenia, ktoré trvalo do začiatku sedemdesiatych rokov, si z vlastných prostriedkov dokázali zriadiť tri gymnáziá i Maticu slovenskú. Aj keď ich vláda do roku 1875 zrušila, vychovali generáciu, ktorá v krajne ťažkých podmienkach národnostného útlaku s väčšími i menšími úspechmi ďalej pracovala na dedičnej roli národa. Napriek najrôznejším prekážkam, šikanoванию aj útokom zo strany vládnych, stoličných či mestských orgánov sa slovenský život rozvíjal, a hoci Slovákov bolestivo zasiahlo odnárodňovanie a migračné vlny, počet slovenského obyvateľstva rástol, dokonca rýchlejšie ako dnes. Hlavná masa slovenského ľudu zostala maďarizáciou prakticky nedotknutá. V poslednej štvrtine 19. storočia prichádza nový fenomén, ktorý mimoriadne ovplyvnil ďalšie dianie. Bolo to vystahovalctvo do USA. Pred prvou svetovou vojnou každý tretí Slováč žil v Amerike, desaťtisíce ďalších sa so zarobenými dolármi vrátili do starej vlasti, čo malo nemierny vplyv na prudkú sociálno-politickú premenu najpočetnejšej vrstvy. Je prirodzené, že demokratické a liberálne pomery, aké v tom čase panovali v USA, ovplyvnili postoje Slovákov, navrátilci mohli porovnať toľko propagovanú uhorskú slobodu s tou americkou. Americká skúsenosť neuviedomelého, poníženého a národne ľahostajného vystahovalca zmenila na občiansky i národne sebavedomého človeka. Vplyv USA na našu emancipáciu sa z ideologických dôvodov v minulom režime dost obchádzal a táto kapitola v syntetických dielach nemá ani dnes primeraný rozsah. V procese emancipácie širokých vrstiev Slovákov zohrala významnú úlohu Ludová strana, ktorá vznikla v roku 1895. Paradoxne, aj jej podiel na politickom prebudení národa je z podobných príčin marginalizovaný.

• Na celom pohybe v okolitých európskych štátoch, u okolitých európskych národov vidíme, akú dôležitú a aktuálnu úlohu v politike zohrávajú dejiny, dejinný odkaz pre súčasnosť. Ako vidíte úlohu matičnej vedy v takýchto súvislostiach? Deformuje sa dnes historická veda v mene aktuálnych politických cieľov?

Dejiny sú učiteľkou života, ale aj slúžkou politiky a ideológie.

Historik Ivan MRVA.

Ako z kúzelníckeho kufra možno z minulosti vyhrabať a do popredia vystrčiť spoločenské javy, osobnosti alebo udalosti, ktoré sa hodia zdôvodneniu tej či onej ideológie, prípadne obhajobe akéhokolvek politického cieľa. Na druhej strane, čo sa nehodí, neberie sa na vedomie, nespomína, falošne interpretuje. Toho sme svedkami aj v súčasnosti, žijeme v období informačnej vojny a jej generálne štáby účelovo modelujú minulosť. Pokiaľ ide o najnovšie dejiny, udalosti, ktoré sme prežili za posledné polstoročie, vieme opísať, no o ich príčinách a záklusí nevieme nič, mená skutočných plánovačov a režisérov zostávajú neznáme. Stačí spomenúť roky 1968 aj 1989, ale aj vypuknutie oboch svetových konfliktov. S dejinnými odkazmi pre súčasnosť by som bol skôr opatrný, veď tých odkazov veľkého októbra, SNP, víťazného februára sme si užili dosť a všetky sa ukázali ako fikcie. Predchádzajúce generácie nič neodkazujú, ale tvoria, budujú, udržiavajú, prípadne búrajú aj nič. To až nasledovníci vymýšľajú odkazy, ale také, aké sa im hodia, a tie, samozrejme, o nejaký čas stratia platnosť. V dejinách môžeme skôr nájsť a verejnosti ponúknuť pozitívne príklady, inšpirujúce osobnosti, vzory morálky a nezištnosti, pokory i vzdoru. Zároveň máme možnosť spoznať aj záporné javy, zvrhľé ideológie a ich šíriteľov. To sú tiež cenné vedomosti, umožňujúce predchádzať najhoršiemu, vyvarovať sa omylov, lepšie sa orientovať aj v našej prítomnosti a poohaliť závoj budúcnosti.

• A pokiaľ ide o účelové deformácie?

Je všeobecne známe, že Slováci majú slabé, často aj deformované historické povedomie, majú málo vedomostí o svojich dejinách, čo je výsledkom nedostatočnej výučby dejepisu v školách, ale aj protirečivých interpretácií našej minulosti. Skutočnosť, že v 20. storočí sme len trinásť rokov mali samostatný štát, sa odzrkadlila v učebniciach dejepisu aj v syntetických dielach, boli napísané pod dohľadom iných. Zdá sa, že v tomto trende sa aj v súčasnosti pokračuje, veď naša samostatnosť bola okresaná a dohľad európskych inštitúcií je z roka na rok citeľnejší. A tak sa stále udržujú pri živote stereotypné a skreslené interpretácie našej minulosti. Teraz sme si pripomínali 135. výročí narodenia Milana Rastislava Štefánika. Všeličo sa pospomínalo, len kardinálna otázka nie – okolnosti jeho tragickej smrti. Bojíme sa aj dnes nahlas povedať, že do Bratislavy letel s úmyslom vyhlásiť sa za viceprezidenta, a to mohla byť príčina „záhadného pádu“ jeho lietadla.

V Slupe na Morave je jeden víkend na prelome leta a jesene – poctou chlebu Rajská záhrada s božským mlynom

Ivan BROŽÍK – Foto: autor a archív

Obec Slup asi málokto z našich čitateľov navštívil. Leží na Južnej Morave, kúsok od Slovenska, na hranici s Rakúskom, neďaleko toku hraničnej rieky Dyje. Slup sa kedysi volal Čule, po nemecky Zulb. Je to prastará obec s prastarými zvykmi. Medzi tie najcudovnejšie patrí hold chlebu. No, chlebu – ak ten výraz správne preložíme do slovenčiny tak chlebičku.

Jeden víkend na prelome leta a jesene je v Slupe určite nevšedný. Priláka návštevníkov zo širokého okolia a nechýba asi ani jediný miestny občan. Ide predsa o „chlebě náš vezdejší dej nám dnes, zbav nás od zlého...“ Oslávenec sa tam vždy tešil mimoriadnej pozornosti. Chlieb. Dni chleba. Oslava nevšednej vzácnosti.

Medzi najstaršie systematicky organizované činnosti na Južnej Morave patrí poľnohospodárstvo. Na základe zachovaných artefaktov v lokalite vodného mlyna v obci Slup možno stopovať históriu dorábania chleba až do základov 16. storočia.

Dnes je to národná kultúrna pamiatka, domácimi prezývaná „Čula“, alebo vodný mlyn najväčší na Morave – miestni tvrdia že v celých Čechách. Mlyn prestavali mlynári počas obdobia neskoréj renesancie, zvýšili jeho výkon a inštalovali až štyri vodné mlynské kolesá, ktoré môžu pracovať súčasne. Úprimne, videli ste už mlyn so štyrmi krútiacimi sa mlynskými kolesami?

■ RAJSKÁ ZÁHRADA

Tak na prvý pohľad pôsobí farská záhrada v Slupe. A stretnúť dôstojného pána Jána Trnečku hneď pri vchode do nej nie je nič výnimočné. Usmiate, skromný: „Neviem, či v dnešných časoch vzdávame chlebu takú primeranú úctu, akú si zaslúži. Nechcem nič a nikoho kritizovať, ale nezdá sa mi, ak sa chlieb stáva odpadom. V našej kresťanskej tradícii má totiž niekoľko významov a niekoľko symbolík.“

Veselý a usmiate je však preto, lebo vidí prílev návštevníkov a „toto je naozaj pekné, to sa mi páči, záujem o Dni chleba je, a to je dobre“.

Na námestí v obci už zavčas ráno usmiate dobrovoľníci organizujú dopravu, a kým som sa dohovril, ako sa vlastne dostanem k obecnému úradu, „objeha“ ma červeno-biely autobus Škoda RTO aj s príviesom – s takým tým čudom na kolesách, ktoré má na boku dvere a možno tam nastúpiť práve tak ako do ťažného vozidla. Určite si spomínate na šesťdesiate roky, keď takéto súpravy jazdili aj po cestách na Slovensku. Ale to nie je všetko – AutoBianchi ako z rozprávkovej škatulky, a to už naozaj k dokonalému pocitu cestovania časom nechýba nič. Iba ak údaj – ocitli sme sa na konci predminulého storočia. Chvíľu to však trvalo. Tak ako sentinelu – nákladnému autu poháňanému na drevoplyn zo zbierok Technického múzea v Brne. Tomu trvala cesta z miesta jeho trvalého odpočinku do Slupu, čo je asi tak pol stovky kilometrov, celých dvanásť hodín. Ale dorazil. Aj s veselou posádkou.

■ ZA RUKY SA NEHANBÍM

Rezbár, ktorý nevníma ruch okolo seba, je zahrúžený do práce. Prosim o dovolenie vyfotiť si jeho ruky pri majstrovani.

„Za tieto ruky sa nehanbím. Prečo nie? Narobili sa, nie sú najkrajšie, sú už akési nemotorné, ale nech sa páči.“ Nuž nehanbiť sa za vlastné ruky... Mimochodom, veľmi dobrý odkaz Dni chleba. Ani za to, že sa človek počas života nadrel ako kôň. Aby si na ten chlebiček zarobil.

„Hm... chlieb... prečo sa pýtate? Aha – že má dnes svoj Deň? Akosi to nevnímam, u mňa má chlieb svoj deň každý deň.“ A na otázku, ako sa volá, rezbár mávne práve voľnou rukou: „To nie je dôležité – meno človeka nepozostáva z písmen. Robíte si ho celý život prácou. A aj tak si na vás málo-

Unikátny štvorkolesový vodný mlyn v Slupoch na Morave.

to spomenie. Iba toto drevo zostane. A ten chlieb. Náš každodenný.“

■ RUS NA DRAČKU

Na jednom mieste v blízkosti vodného mlyna v Slupe stojí vojenská poľná kuchyňa. Pečie úžasný vojenský chlieb. „Rus“ – tak sa vraj volá – tmavohnedá tehla. „A prečo Rus?“ pýtam sa obsluhy. „Jááááj, mladý,“ (mám po päťdesiatke) odpovedá mi dedko, ktorý ho pečie. „Viete, ako sme sa oň bili, keď nám ho Rusi rozdávali na jar v štyridsiatom piatom? Na jeho chuť nezabudne nikto, kto ho vtedy ochutnal.“

Ešte ďalej do histórie sa opäť dostávam, len čo sa obrátim. Predo mnou lavica, na nej drevené náradie, za ňou pec, ktorá sa práve vyhrieva brezovými polienkami. „Keď bude žeravá, začneme sádzať,“ vraví majster pekár v dobovom úbore a bez stopy múky či cesta na zástere. Veď je ešte len ráno. Aj chlebiček, aj pec majú svoj čas. Odbíja ho neďaleko pracujúci mladý kováč, možno rozpálenejší ako taviaca pec za ním. Udiera do čohosi, čo vraj bude o hodinu rýfom.

■ MLYNSKÉ REMINISCENCIE

Vôňa chleba, hudba a spev striedajúcich sa ľudových folklórnych súborov – mimochodom, vo veľkom boli zastúpení aj folkloristi zo Slovenska – a opäť vôňa chlebička. Naozaj skvostná oslava. Oslávenec je určite hrdý. Nepilo sa naň. Nezdvíhali sa poháriky, neprelieval burčiak. Iba ak neskoro večer, v sobotu, keď sa začalo spievať pri vínku plnom slnka Južnej Moravy. Akosi slávnostne, precitene – možno aj v duchu toho, čo naznačil pán farár Trneček: „Zaslúži si primeranú úctu. Jeho symbolika je mimoriadna. Hoci je našim chlebom každodenným, zostáva navždy darom nevšedným.“

Obecný úrad v Slupe sa stáva už v sobotu ráno hlavným stanom podujatia. Improvizované šatne pre umelcov, útočisko pre unavených, pociestných a médiá. Popri Farmárovi ešte Český rozhlas. Dôstojná spoločnosť. Zamestnankyne obecného úradu fungujú ako informátorky, ošetrovačky, zároveň aj úradníčky, hostiteľky a napokon – pohotovostné sily na všetko, čo nevyhnutne treba zariadiť. Pán starosta je hosťiteľom „najvyšším“. „Slávnosti chleba organizujeme už štvrtý rok. Osvedčili sa. V tomto kraji (juh Pálavskej vrchoviny, pozn. redakcie) si ľudia vážia pôdu, slnko. Nie sme len kraj hrozna. Práve teraz máme druhú žatvu – veľa roľníkov je na zemiakoch. Obilie a kukurica sú tiež našou silnou stránkou. Ale nielen to.“

Starosta si zaspomína na časy ešte len nie dávno – z pohľadu histórie – minulého. „Boli sme tu celé desaťročia

v zemi nikoho. Chodilo sa sem len na priepustku, a aj tú nedostal každý. Kto by sa namáhal prosiať po úradoch, aby ho preverovali a rozhodovali, či ho pustia do pohraničného pásma.“

Má to však aj svoje „plus“. Okolie obce Slup je prakticky nedotknuté a príroda priam panenská. Len niekoľko sto metrov k bývalému hraničnému pásmu a pár kilometrov po štátnu hranicu s Rakúskom. To je zas obrovská deživa v dnešných dňoch.

„Veľa si sľubujeme od cestovného ruchu. Tak ako dnes neorganizujeme len dožinky, len koniec sezóny obilia. Spolu s tým pripravujeme veľkolepú technickú prehliadku naozajstných rarít, na ktoré sa vlni prišli pozrieť návštevníci až z Holandska. A neplánujeme zostať len pri takýchto tematických dňoch. Sezóna cykloturistiky sa začína v apríli a končí až v novembri. Investujeme do rozvoja odvetvia. Postavili sme už kilometre cyklotrás,“ rozvíja svoje predstavy slupský richtár.

■ OTÁZKA DNÍ...

Nielen turistickým ruchom sa obec plánuje užiť. Kým sa objaví investori, rozhodli sa poslanci obecného zastupiteľstva urobiť všetko pre to, aby Slup bol podnikateľsky zaujímavý. Dnes sú už hotové všetky inžinierske siete, kompletná kanalizácia, vodovod, funguje plnohodnotná infraštruktúra obce.

„Ak sa tu rozhodne niekto podnikáť, je to len otázka dní a je pripojený

Nikoho netreba zvlášť presviedčať, že je našou každodennou potravinou.

na vodovod, plyn, elektrinu, kanalizáciu, dokonca má už pred budúcou parcelou aj hotové cesty s chodníkmi,“ opäť sa v dobrom pochváli starosta.

Kým sa z obecného úradu pokúšam odoslať fotografie z Dni chleba do redakcie v Bratislave, starosta hostí návštevy. Z času na čas ma niekomu predstaví, podáme si ruky a opäť sa venujem pomaly odchádzajúcej pošte a rozmyšľam, či to v redakcii majú v poriadku. Zrazu sa ozve: „Promiňte, vy děláte reportáž

o chlebu?“ Začnem vysvetľovať zámer našich novín a dotýčný pán ma preruší: „Jo, kedyby se tak psalo o zemědělství i u nás...“

Vychádza najavo, že pán je poslanec, a nie hocijaký. Poslanec Poslaneckej snemovne Českej republiky a člen výboru pre poľnohospodárstvo. Nuž poteší to aj nás a určite i našich čitateľov.

■ ZLATÁ ULIČKA

Vráťme sa však do diania na festivale chleba. Takzvanou Zlatou uličkou sa návštevníci dostávajú od dobre zorganizovaného parkoviska až do centra diania – k vodnému mlynu. Musím ešte niekoľkokrát odbočiť – organizátorom prišlo logické, že je jednoduchšie si svojich návštevníkov priviezť, a tak z Brna a zo Znojma prenáva kyvadlová doprava – na historických dopravných vozidlách za takmer symbolické prepravné. Lepší autobus turistov, ktorí pojedia, zapijú, ako desiatky automobilov tých, ktorí si privezú všetko so sebou. Dobrá obchodnícka logika. Nuž a tá Zlatá ulička – to je tak trochu inšpirácia jej slávnou sestrou z Prahy. Stánky s remeselníkmi, nádhernou keramikou, rezbárskymi prácami, ale aj s lákavými insitívnymi obrázkami, ktoré znázorňujú krásy a život príťažlivej Južnej Moravy. Všetko je tu akési – až neskutočne skutočné. Nie vietnamské, nie čínske, ani poľské – je to tu rýdzo moravské. Žeby patriotizmus v inej, ale oveľa efektívnejšej podobe ako u nás?

■ DARY OSLÁVENCOVI

Chlieb sa obdivuje, chlieb sa oboviava, chlieb sa obzerá a ochutnáva. Dokonca bez soli chuti najlepšie. Chlebu sa však aj tancuje v miestnom amfiteátri – stojí tu po celý rok a je v ňom vraj veľmi často živo. Chlebu sa tiež spieva, a nezabudnúť – ochká sa tu a jojká a hika. Obdivne. Všetko, čo zazrú oči, stojí za fotografiu. Alebo aspoň dlhodobý pamätový vjem. Ale registrujú aj ďalšie zmysly, dokonca – ale áno, aj tá dychovková promenáda je akési – nuž – faj. Nikde som nezačul ani kúsok nejakej súčasnej populárnej hudby, nehovorím už vôbec o klasických „odrhovačkách“ rôzneho pôvodu, neúnavne ohlušujúcich hosti mnohých podobných podujatí u nás.

Všetko ako na obrázku – rodina s dekou, košík a dobroty rozložené na vkusných dečkách či utierkach. Viaceré takýchto „piknikovísk“ bolo neďaleko vodného mlyna v Slupe. Organizátori rátili s tým, že k chlebu akosi patrí medza, tieň pod vrbou na brehu mlynského náhonu. Miesta, kam si kedysi sadali unavení hospodári. Dnes – unavení návštevníci. Mnohí v mladšom veku, celé rodiny s malými deťmi. Majú šťastie. Rodičia

NA OKRAJ

Indovia, Peržania, Babylončania, Asýrcania, Židia a Feničania sa ako prví zaoberali pečením chleba. Od nich sa to potom naučili národy usídlené severne a západne od nich. Ani v starovekom Egypte neboli ešte pekárne v našom zmysle slova. Chlieb sa piekol podomácky v pečiach, ktoré boli súčasťou domových kuchýň. Boli to polkruhové hlinené pece s klenbou. Chlieb mal bežne tvar placky.

Od placky k bochníku

S rozvojom mlynárstva, keď sa ručné drvenie obilia v mažiarech nahradilo mletím na otáčavých kameňoch a neskôr medzi kameňmi kuželovitého tvaru (využitím zvieracích záprahov a prípadne vodnej energie), výrazne vzrástla výroba múky a chlieb sa stal základnou ľudskou potravou. V našich krajinách sa chlieb tiež dlho vyrábala podomácky. Domáci mlynček a pec na pečenie chleba boli takmer v každom dome a výroba chleba bola dôležitou domácou činnosťou. Niektoré domácnosti začali vyrábať viac chleba, než mohli spotrebovať, a preto časť chlebov zamieňali za iný tovar alebo ich aj predávali. Tak vzniklo vlastne pekárske remeslo.

Chlieb sa vyrába v obrovskom množstve podôb, aj preto rozdiely medzi našimi druhmi chleba a chlebom vyrábaným v iných štátoch sú dosť veľké. Za hlavné druhy však môžeme považovať ražno-pšeničný, pšenično-ražný a pšeničný chlieb. Ražný (ražno-pšeničný) chlieb sa v porovnaní s pšeničným chlebom vyznačuje intenzívnejšou vôňou i typickou chuťou a okrem toho si zachováva dlhšie čerstvosť, keďže má vyššiu vlastnú vlhkosť.

Historicky prvý doložený pekársky cech bol na našom území založený v Prešove v roku 1374. Ďalšie cechy vznikali až v priebehu 17. storočia v Košiciach, Kežmarku, Levoči, Bratislave a postupne malo toto remeslo zastúpenie v každom meste. Pekári získali celkovo druhé miesto v rebríčku potravinárskych remesiel. Prvé miesto patrilo mäsiarom.

Najstaršie náznamy organizovania sa jedného z najstarších cechov v Bratislave – cechu pekárov – pochádzajú z roku 1376. Pekárskych majstrov bolo v tom čase v meste na Dunaji šesťnásť. Postupom času sa pekári začali (na základe druhov výrobkov, ktoré piekli) diferencovať na tzv. čiernych a bielych pekárov. V staršom období početne prevyšovali čierni pekári bielych. Práve títo čierni pekári, ktorí piekli chlieb, boli nositeľmi tradícií pekárskeho remesla a svoje články získali až v roku 1692. Bieli pekári, ktorí sa špecializovali na výrobu bieleho pečiva, získali prevahu až v 18. storočí a články v roku 1727.

(ib)

Je čas spomenúť si a zapáliť sviečku aj na hroboch našich dejateľov Jesenná prechádzka bystrickými cintorínmi

Pavol M. KUBIŠ – Foto: archiv autora

Sviatok Všetkých svätých a Pamiatka zosnulých v prvých dňoch novembra majú pre nás špecifickú atmosféru. Tieto dni sú pre mnohých príležitosťou na citlivú, úprimnú, nostalgickú spomienku na blízkych a známych, čo už nie sú medzi nami. Neraz ich sprevádza aj smútok a žiaľ s ešte neprebolenených odchodov a strát. Už aj v tejto súvislosti, bez urážky, sa mi označenie „sviatok“ zdá akési neadekvátne. Sviatok? Bez akéhokoľvek ďalšieho zasahovania do citov pozostalých a žijúcich, bez opätovnej urážky – kto si chce spomenúť, spomína (i žiali) nie jeden, dva dni. Nemusi akurát vtedy s náručou kvetov navštevovať cintoríny.

Neraz počujeme – zide z očí, zide z mysle. Nie, v tomto prípade a v tomto čase cynizmus nemá miesto. Prečo však potom tie preplnené tržnice so záfhou kvetov, ktorých predaj sa i tohto roku začal už v septembri. A tento (opäť raz prímá kšeft) vyvrcholil doslova masovou púťou v prvých novembrových týždňoch po všetkých cintorínoch...

■ KULT MŔTVYCH

Úcta k mŕtvym, kult smrti a obrady s ňou spojené siahajú hlboko do predkresťanských čias. Poznačil ich najmä strach zo smrti – z premeny živých tvorov na akési bezduché bytosti zo záhrobia. Práve pomocou obradov, zaklínanim a pohrebnými rituálmi i obetami sa ľudia usilovali zbaviť strachu zo smrti.

Etnologička Zuzana Beňušková pripomína: „Boli také intervaly po pochovaní človeka, keď sa ľudia stretávali na hrobch, a vtedy malo práve dôjsť k tomu spojeniu so záhrobím...“

Viac nádeje do problému smrti prinieslo s vierou v zmŕtvychvstanie až kresťanstvo. V roku 998 zaviedol opäť Odilo v benediktínskom kláštore v Cluny novú tradíciu – večer na sviatok Všetkých svätých vyzváňali a spievali žalmy za mŕtvych a na druhý deň slúžili veľkú zádušnú omšu. Tento zvyk sa neskôr rozšíril po celom Západe... Prvé cintoríny v kresťanských krajinách vznikali na posvätnom mieste v tesnej blízkosti kostolov; neskôr sa z hygienických dôvodov pochovávalo na okraji miest a dedín. V strednej Európe vyhradili na cintoríny nové miesta koncom 18. storočia – po cisárskom nariadení Márie Terézie a Jozefa II.

■ CINTORÍN V LAZOVNEJ

Žiaľ, môžem a musím s čistým svedomím prehlásiť, že v onom nostalgickom jesennom čase obchádzame (dúfam, že nevedome) práve miesta posledného odpočinku predstaviteľov národného hnutia, kultúr-

Exkurzia po miestach posledného odpočinku osobností Banskej Bystrice.

ry, umenia, školstva, vedy... Aj na miestnych cintorínoch v Banskej Bystrici nachádzame takéto hroby – rovy spisovateľov, hudobných skladateľov, maliarov a ďalších významných osobností. Položí na ne niekto kytičku, zapáli sviečku? Skúsme sa teda prejsť po týchto pietnych miestach. Najviac známych dejateľov je pochovaných na evanjelickom cintoríne v Lazovnej ulici, ktorý sa ich počtom zaraďuje medzi významnejšie aj z celoslovenského hľadiska. Založili ho začiatkom 18. storočia a odhaduje sa, že doteraz tu pochovali približne štyridsaťtisíc ľudí. Evidovaných je ich však iba vyše desiatich, pretože presné záznamy sa vedú až od roku 1920.

Na evanjelickom cintoríne v meste pod Úrpinom je vyše štyridsať hrobov významných osobností, z toho päť je pamiatkovo chránených a jeden je symbolický. Ten patrí hrdinovi SNP, hlásateľovi Slobodného slovenského vysielateľa, učiteľovi Ladislavovi Sárovi (1913 – 1945), ktorý zahynul počas transportu do koncentračného tábora v Mauthausene. Pochovaní sú tu i ďalší priami

účastníci povstania: generál Mirko Vesel (1903 – 1976), plukovník Milan Vesel (1903 – 1984), evanjelický kňaz Ján Bakoss (1895 – 1945), ktorý bol i spisovateľom a redaktorom, MUDr. Daniel Petelen (1904 – 1969), počas SNP istý čas poverenik zdravotníctva. Svoj večný sen tu sniva popredný slovenský maliar Edmund Gwerk (1895 – 1956) aj s manželkou. Svoj hrob tu má aj spisovateľ a politik Martin Rázus (1888 – 1937). Ako evanjelický farár prispieval do slovenských a českých časopisov, je autorom mnohých básnických zbierok i próz (Júlia, Krčmársky kráľ, Odkaz mŕtvych...), dokonca bol poslancom Národného zhromaždenia a tiež predsedom Slovenskej národnej strany.

Na prechádzke cintorínom som sa pristavil pri rodinnom hrobe Vansovcov. Leží tu spisovateľka Terézia Vansová (1857 – 1942), autorka prvého slovenského románu pre ženy Sirota Podhradských i próz pre mládež.

Pamiatkovo chránený je rov literárneho kritika, esejistu a pedagóga, národného umelca Alexandra Matuš-

ku (1910 – 1975), ktorý o. i. študoval na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Literárne kritiky a články publikoval už ako vysokoškôľák, najmä v českých časopisoch a novinách. Napísal mnoho hodnotiacich diel o spisovateľoch (napríklad o Karlovi Čapkovi Človek proti skaze).

Na cintoríne už mrkalo, keď som sa pri žiari sviečok pristavoval pri ďalších hrobch, kde snívajú svoj večný sen ďalší dejatelia: hudobný skladateľ a pedagóg Viliam Figuš-Bystrý (1875 – 1937), autor opery Detvan, národnokultúrny pracovník a životopisec Andreja Sládkoviča Ľudovít Bohdan Grossmann (1818 – 1890), umelecký zlatník Samuel Libay (1782 – 1869), básnik, politik a diplomat, minister vnútra česko-slovenskej emigračnej vlády v Londýne a vyslanec v USA JUDr. Juraj Slávik-Neresnický (1890 – 1969) či český historik, poslanec Národného zhromaždenia Vladimír Polívka (1893 – 1938).

■ POD RÚŠKOM TMY

V pomyselnom srdci pietnych miest evanjelického cintorína už roky rokuje odpočívajúci básnik, jeden z najväčších slovenských – Ján Botto (1829 – 1881). Pripomínam ho na záver prechádzky nie preto, že sa za svojho života nedožil knižného vydania v rodnom Slovensku (súborné dielo spolu s nesmrteľnou Smrťou Jánošíkovou vyšlo v roku 1880 v Prahe), skôr preto, že i po smrti nemal pokoj – od vandalov.

„Na cintorínoch sa skutočne v poslednom čase rozmohol vandalizmus a hyenizmus,“ povedal pred časom riaditeľ bratislavskej mestskej príspevkovej organizácie Marianum Miloslav Hrádek. „Vandali neúradujú len na bratislavských cintorínoch, s obľubou poľujú po celom Slovensku.“

V roku 1992 odcudzili dodnes neznámi vandali plastiku sochára Tibora Bartfaya zo zvráteného medeneho plechu Duch poézie práve z banskobystrického hrobu Jána Bottu. Jej zvyšky našli v zberných surovinách, a preto sa architekt musel vrátiť k pôvodnej koncepcii pamätníka...

■ KATOLÍCKY CINTORÍN

Ten je v Banskej Bystrici na Námestí Štefana Moyses. Podobne ako evanjelický cintorín nachádza sa v areáli kostola a založili ho v prvej polovici 19. storočia. Najstarší evidovaný hrob je z roku 1841, je pamiatkovo chránený a je posledným miestom odpočinku priekopníka moderného

lesného hospodárstva Jozefa Dekreta-Matejovie ((1774 – 1841).

Na tomto cintoríne, ktorý leží neďaleko od hlavného banskobystrického námestia, sú ešte tri pamiatkovo chránené miesta posledného odpočinku. Pietny areál je situovaný v miernom vršku, pomerne rozsiahly, a tak stúpame k pamätníkom dvoch hudobných skladateľov významných najmä pre toto mesto – skladateľ Ján Egry (1824 – 1908) patril k talentovaným predstaviteľom chrámovej hudby na Slovensku a Ján Móry (1892 – 1978) bol zasa nestorom opernej a zábavnej hudby na Slovensku. Pred dvadsiatimi rokmi sme tu pochovali hudobného skladateľa Svetozára Stračinu (1940 – 1995).

Rímskokatolícky cintorín, ktorý tvorí súčasť historickej časti mesta a ponúka neopakovateľné výhľady na staré mesto, patrí k najnavštevovanejším. Najmä mladí ľudia vyhľadávajú hrob významného predstaviteľa súčasnej slovenskej modernej poézie, dramatika, autora pre deti a mládež, dramaturga Mikuláša Kováča (1934 – 1992).

■ ÚSPORY NA POHREB...

Novembrové pietne dni, keď si väčšina občanov spomenie na svojich príbuzných, ktorí už nie sú medzi živými, sa menia nielen na veľký biznis, ale aj na príležitosť ukázať sa. Cintoríny na Slovensku sa opätovne raz rozžiarili svetlami a tisíce sviečok dajú okolitému svetu na známosť: Spomíname!

Naša prechádzka po banskobystrických cintorínoch sa ešte nekončí. Ak blúdite krajinou na prelome októbra a novembra, srdce i myseľ povznášajú milióny svetiel, rozžiarených na dedinských i mestských cintorínoch, ktorými si uctieваме pamiatku na svojich mŕtvych. V Banskej Bystrici zjdíte ešte trebárs na cintorín do Radvane či na Židovský cintorín na Rudlovskej ceste.

V prvom prípade určite v tichosti zostanete stáť pred mohyloou evanjelického farára a zlatotúžného básnika Andreja Sládkoviča (1820 – 1872). To on poéziou reagoval najmä na to, čo sa ho bezprostredne dotýkalo. Bránil slovenčinu proti znehodnocujúcim hlasom a zároveň písal intímne ľúbostné básne svojej vyvolenej. Vlast' a národ boli v jeho porevolučnej tvorbe absolútnymi hodnotami... Ak využijete druhú možnosť, objavíte jednoduchý pomník maliara Dominika Skuteckého (1849 – 1921), ktorý maľoval nielen panský život detí a dôstojníkov, ale i krojovaný pohronský ľud a robotníkov z medeneho bystrického hámra.

PÍŠETE OBJEKTÍVNE

Pred pár rokmi, keď sme sa osobne zoznámili, ste mi, pán šéfredaktor, utkali v pamäti ako zaniatený novinár a oduševnený za SNN. Od týchto čias pravidelne čítam matičný týždenník a môžem objektívne zhodnotiť, že milovými krokmi skvalitňujete obsah tohto – aj v mojej rodine obľúbeného periodika.

V poslednom období si viac všimam články a komentáre o migračnej kríze, ktoré uverejňujete, a plne sa stotožňujem s názormi redaktorov a s ich hodnotením situácie, lebo ju vidíte a pomenúvate veľmi objektívne. No a prečo píšem až teraz? Chcť vás a redakčný kolektív pochváliť za všestrannosť a objektivnosť informácií o činnosti Matice slovenskej cez informácie o obširných aktivitách k výročiu Ľ. Štúra aj za iné články hodnotiace súčasnú vnútornú a medzinárodnú situáciu. V čísle 41 SNN ma mimoriadne zaujal svojím obsahom a štruktúrou úvodník a článok E. Zelenayovej – rozhovor s veľvy-

slancom ČLR na Slovensku. Všestranný rozvoj ČLR, ktorá zaznamenáva veľké pokroky najmä v ekonomickej oblasti, by mal byť pre našu republiku príkladom. Informatívne interview ma nabilo energiou a poučením, ako sa dajú čerpať poznatky aj z takej vzdialenej krajiny a ako s ňou možno výhodne spolupracovať. E. Zelenayová sa svojimi kvalifikovanými otázkami zamerala naozaj na všestrannosť informácií o tejto veľkej a pre nás tak málo známej krajine. Tiež ma zaujímajú, a rovnako mojich priateľov, triezve hodnotenia súčasnej situácie, články M. Danka a iných, ktorí svojim postojom k vlastenectvu, rodine a vôbec profesionálnym žurnalistickým prístupom dvíhajú povedomie slovenského občana. Do ďalšej prospešnej práce želim vám veľa zdravia, pevných nervov a mnoho úspechov!

Doc. MUDr. Martin ANTAL, CSc.

PRAVIDLÁ NA SMÚTOK

Mala som štyri roky, keď som bola 20. septembra 1944 ťažko zranená pri bombardovaní letiska Malacky americkými leteckými silami, o čom ste písali v čísle 30. Chcela by som sa poďakovať redakcii SNN a najmä autorovi článku Martynovi Lackovi, že mi umožnil túto spomienku, aj keď poriadne boľavú. Áno, už je odvtedy vyše sedemdesiat rokov, čo nám nad

ČITATEĽSKÉ FÓRUM

hlavami leteli lietadlá, ktoré na nás zhodili svoj smrtonosný náklad. Celé tie roky sme boli tzv. „konzervy“ a nemohli sme si uplatniť nijaké odškodné ani dať žiadne prílepšenie k dôchodku.

Nežalujem sa, len sa pýtam, dokedy budeme živiť neprispôsobivých, dávať im byty, ktoré vzápätí zničia? Zlepšovať im podmienky na výrobu ďalších neprispôsobivých? A už sa tu valí ďalšia vlna takých, čo pre seba hľadajú výhody a dobré živobytie. Na nás, čo sme sa o aké-také podmienky na slušný život na Slovensku zaslúžili, neraz aj za cenu zdravia, nikto nepomyslí. Aj súcť a charita musia mať pravidlá.

Helena HURTÍKOVÁ,
Piešťany

NOVINY A ŠTEFÁNÍK

Tak ako sú roky 2015 – 2016 dvojročnicou Ľudovíta Štúra, tak sú aj roky 2014 – 2015 dvojročnicou Milana Rastislava Štefánika, keď si pripomíname 135. výročie jeho narodenia. Vrátiac sa k jeho tragickej smrti – 4. mája 1919, všimol som si, že v mnohých publikáciách venovaných Štefánikovi prakticky absentujú odkazy na dobovú tlač, ktorá zvyčajne zachytáva očividné svedectvá, pravda, kým sa na ne neuvolí informačné embargo. Zo Slovenskej národnej knižnice v Martine som si nechal poslať skeny článkov, ktoré vtedy mohli uverejniť o tejto udalosti Národné noviny, predchodca dnešných Slovenských národných novin, rátajúc aj s tým, že hľadané čísla budú „stratené“. A predsa, na titulnej strane čísla 103 zo 6. mája 1919, citujú telegram z Bratislavy zo 4. mája, sa výslovne píše, že „aeroplán s gen. Štefánikom padol z výšky asi 400-metrovej. Padol horiaci...“.

Po vzore chronológie Dejín Slovenska a Slovákov (2005) od M. S. Ďurica v roku 2002 vydalo to isté Slovenské pedagogické nakladateľstvo Lexikón sloven-

ských dejín s finančnou podporou Britskej medzinárodnej školy Bratislava, ktorá poskytuje vzdelávací program v anglickom jazyku pre deti od dvoch do šestnást rokov. Pri dátume 4. máj 1919 sa tiež dočítame, že na Štefánikovo lietadlo sa „pravdepodobne strieľalo“. Tento slovník, kombinovaný s encyklopediou vyšiel ešte v nemeckej mutácii (Lexikon der slowakische Geschichte) a anglickej mutácii (Slovak History Chronology & Lexicon), takže táto informácia sa dostala prakticky do celého sveta. Chýba francúzska strana bola na prípade zainteresovaná najviac a je to tiež ona, ktorá na kartón „Štefánik“ vo Vojenskom historickom archíve v Paríži uvalila nezvyčajne dlhú, 125-ročnú ochrannú lehotu.

„Pýtal som sa na názor niektorých historikov z Historického ústavu SAV, ktorí sa vyjadrili, že ich presvedčil Kanisov film o Štefánikovi. Podľa nich virtuálna realita o havárii lietadla spred deväťdesiatich šiestich rokov, vytvorená na počítačoch Žilinskej univerzity, je dôveryhodnejšia než fakty.“

Jozef SIVÁK

Vďaka Klubu vojenskej histórie Beskydy pribudli v Karpatoch pietne miesta Vojenská história môže byť aj pútavá

Marián ŠIMKULIČ – Foto: autor

Klub vojenskej histórie Beskydy vznikol 8. apríla 2004 ako občianske združenie so záujmom o vojenskú dejiny. Sídlo má v Zbojnom v okrese Medzilaborce. Jeho predsedom je Martin Drobňák. Klub si od svojho začiatku stanovil za hlavný cieľ mapovanie a následnú obnovu vojenských cintorínov z prvej svetovej vojny, ktoré sa nachádzajú na severovýchode Slovenska. Zámer venovať sa vojenským cintorinom z tohto obdobia motivoval dezolátny stav väčšiny z nich.

Vysviacka obnoveného vojenského cintorína v vo Svetliciach.

„Začiatky klubu siahajú už do roku 2003, keď som sa ako študent gymnázia v Humennom rozhodol zapojiť sa do stredoškolskej odbornej činnosti,“ uviedol predseda klubu M. Drobňák a pokračoval: „Vojenská história ma zaujímala od detstva, takže som zvažoval, akú tému si vybrať. Najskôr ma to ťahalo k dejinám druhej svetovej vojny. Náhoda alebo osud chceli, že v tom čase som sa stretol so svojim učiteľom zo základnej školy, ktorý mi pri osobnom rozhovore poradil, aby som sa zamerlal na udalosti prvej svetovej vojny.“

Zástupca klubu a stredoškolský učiteľ Rado Turík ho doplnil: „Ako začínajúci učiteľ na strednej škole si pamätám, že sa za mnou zastavil Martin, že chce urobiť voľajakú tému z histórie. Nechal som výber na ňom, ale pritom sme sa zohľadnili o druhej svetovej vojne. Po návšteve Vihorlatského múzea nás jeho riaditeľ Vasiľ Fedič trochu zneistil tým, či to nie je všedná téma na SOČ, kde sa predsa len žiada samostatnejšia činnosť, nie voľajaký kompilát z literatúry, ale aj vlastný výskum. A zhodou okolností sa o niekoľko dní potom Martin stretol s bývalým učiteľom, ktorý mu navrhol tému prvej svetovej vojny.“

■ ZLOMOVÝ OKAMIH

„Dostal som sa k nejakým prvým článkom na preštudovanie a v nemom úžase som hltal jednu vetu za druhou. Z podkladov som zisťoval, že počas prvej svetovej vojny zasiahli severovýchodné Slovensko ťažké boje a tie si vyžiadali veľké množstvo obetí – takmer šesťdesiat tisíc vojakov, ktorí sú dodnes pochovaní na mnohých vojenských cintorinách v tejto oblasti. Vzápätí som oslovil vtedajšieho učiteľa dejepisu Radoslava Turíka, aby sme SOČKU zamerali práve na túto problematiku.“ Radoslav Turík dodal: „Keď som navrhol tému, ostal som zarazený, pretože ani vo mne nerezonovala. Uvedomil som si pritom, že ako študent dejepisu a ako učiteľ na gymnáziu mám obrovské rezervy o regionálnej histórii.“

Martin Drobňák: „Keďže ani ja, ani môj učiteľ sme o tejto téme nevedeli takmer nič, spočiatku sme študovali dostupnú literatúru, ktorej však bolo žalostne málo. No a vybrali sme sa tiež do terénu pozrieť si niekoľko vojenských cintorínov z tohto obdobia. To, čo sme videli, nás dosť šokovalo. Väčšina cintorínov vôbec nepripomínala pietne miesta. A takto postupne vznikala SOČKA.“

Tak ako situácia neprijemne zaskočila mladých – študenta i jeho učiteľa – postupne negatívnym stavom zasiahla rôzne komisie, ktoré ju

na rôznych úrovniach hodnotili. Stredoškolská odborná činnosť M. Drobňáka a vedúceho jeho práce bola nakoniec úspešná a vyhrala celoštátne kolo. Myslím si, že práve tu nastal zlomový okamih. Výhercovia súťaže – Martin i Rado, si mohli pritom užít varholovských pätnásť minút slávy a... všetko by ostalo po starom.

„Už pri prvých návštevách zdevastovaných a zarastených cintorínov v regióne sme si s Radom a ďalšími študentmi uvedomili, že ak sa má niečo zmeniť, musíme priložiť ruku k dielu. Bude treba ísť na tieto vojenské cintoríny a pokúsiť sa o ich záchranu. Uvedomovali sme si tiež, že dvaja-traja a začiatkom apríla 1915. V polovici novembra 1914 jednotky ruskej 8. armády generála jazdeckva A. A. Brusilova postúpili ku karpatským priesmykom, ktoré bránili jednotky rakúsko-uhorskej armády generála pechoty S. Borojeviča. Na favom kridle ruskej 8. armády pôsobil 14. armádny zbor generálporučička A. A. Curikova, ktorý dostal rozkaz prekročiť hlavný karpatský hrebeň a preniknúť do vtedajšieho Uhorska. Útok ruských vojsk sa začal 20. novembra 1914 a spočiatku sa vyvíjal veľmi úspešne. Za štyri dni bojov Rusi prekonal hlavný karpatský hrebeň a dosiahli všetky stanovené ciele. Obsadili mestá Humenné a Medzilaborce a reálne hrozil hlboký prielom ďalej do vnútrozemia. Rakúsko-uhorské velenie bolo donútené improvizovať a do boja nasadilo všetky dostupné rezervy. Hlavné frontové boje však zasiahli územie severovýchodného Slovenska až v roku 1915 a eskalovali počas takzvanej Veľkonočnej bitky na konci marca a začiatkom apríla 1915. Po tom, čo sa vojskám monarchie nepodarilo prelomiť ruskú obranu pri Przemysli, 27. januára začali jednotky 8. armády generála A. A. Brusilova vlastnú ofenzívu a opäť sa chopili strategickú iniciatívy. Smerom na Medzilaborce postupovali divízie 8. armádneho zboru pod velením generálporučička V. M. Dragomirova. Proti nim stál rakúsko-uhorský 10. armádny zbor generálporučička J. Krautwalda. Ťažiskom najväčších bojov sa stal priesmyk Čertižské sedlo medzi poľskou obcou Cseremcha a rusínskou obcou Čertižné na uhorskej strane. Ruské vojská si v tomto priestore prebojovali cestu cez hlavný karpatský hrebeň, prenikli do údo-

lia rieky Laborec a začiatkom februára do ich rúk padli Medzilaborce. Po ťažkých bojoch v hornatom zasneženom teréne a po veľkých stratách sa ruská iniciatíva na istý čas vyčerpala a rakúsko-uhorské jednotky zastavili postup protivníka na línii obcí Sukov – Krásny Brod – Čabalovce – Sterkovce – Výrava.

■ KLÚČOVÉ OPERÁCIE

Až do polovice marca 1915 nadobudol front charakter zákopovej vojny. Ruská generálna ofenzíva sa začala v predvečer kapitulácie rakúsko-uhorského obranného komplexu okolo Przemyslu 22. marca 1915. Veliteľ Juhozápadného frontu generál delostrelectva N. L. Ivanov presvedčil ruské vrchné veliteľstvo, aby vojská, čo dovtedy obliehali pevnosť Przemysl, využili na prelomenie rakúsko-uhorskej obrany. Túto ofenzívu v ruskom hlavnom štábe koncipovali veľmi ambiciózne a jej cieľom bol nielen prienik do nížin Karpatskej kotliny, ale aj celkové vyradenie Rakúsko-Uhorska z vojny.

Jednotky 17. armádneho zboru ruskej armády generála pechoty P. P. Jakovleva v priebehu druhého aprílového týždňa prenikli na južnú stranu Karpát. Lenže tu sa rakúsko-uhorským obrancom podarilo vyčerpať ruský ofenzívny potenciál a front sa stabilizoval na línii Veľká Poľana – Runina – Topoľa – Ruský Potok – Zboj.

Po ruskej ofenzíve sa územie severovýchodného Slovenska stalo dejiskom jednej z kľúčových bitiek prvej svetovej vojny. Do európskej vojenskej histórie vstúpili tieto boje ako Veľkonočná bitka v Karpatoch. Po prelomení frontu v Gorliciach v máji 1915 ruské vojská opustili Karpaty. Posledné ustúpili cez Lupkovský priesmyk 7. mája 1915. Front sa tak vzdialil od územia súčasného Slovenska a v ďalších rokoch prvej svetovej vojny už bojové operácie naše územie nezasiahli.

■ SPOLOČNÝ POSTUP

„Samospráva zo zákona zodpovedá za vojenské cintoríny,“ uviedol nás do problematiky predseda klubu Martin Drobňák a pokračoval: „Naša skúsenosť so starostami a starostkami obcí na severovýchode Slovenska je dobrá. Väčšinou majú záujem vojenský cintorín opraviť. Chcú, no mnohokrát nevedia ako, ale vieme im poradiť, aký je vhodný spôsob obnovy cintorína.“

„V čom je teda prínos Klubu vojenskej histórie Beskydy pri rekonštrukcii cintorínov, ak nerátam účasť dobrovoľníkov pri samotných prácach?“ vyzvedám sa. „Predovšetkým je to samotný historický výskum. Od samého začiatku vzniku klubu sa nám podarilo vytvoriť skupinu, ktorá aktívne báda v archívoch u nás i v zahraničí. Výsledkom je, že máme veľmi slušnú databázu dokumentov o padlých a o vojenských cintorinách na severovýchodnom Slovensku. Treba povedať, že bez tohto archívneho materiálu by nebolo možné rekonštruovať vojenské cintoríny. Ktokoľvek tak urobí bez týchto informácií, tak nerekonstruje vojenský cintorín. Ak sa čosi zachovalo sto rokov, je veľmi podstatné, aby sa pri obnove vojenského cintorína postupovalo tak, aby bol zrekonštruovaný podľa historickej podoby,“ pripomína Martin Drobňák.

Architekt Ľubomír Gramata spolupracoval s klubom pri rekonštrukcii viacerých cintorínov z prvej

Brigádnic na medzinárodnom tábore pri obnove vojenského cintorína vo Výrave.

svetovej vojny: „Práve vďaka historickému výskumu sa členovia klubu Beskydy dostali k fotodokumentácii i k pôvodným nákresem cintorínov. Tie sú aj pre mňa najviac inšpirujúce pri obnove cintorínov. Je to výzva, ako nadviazať na storočnú históriu a prispieť svojim vkladom k tomu, aby sa cintorín zveľadil,“ uviedol architekt, ktorý má za sebou návrhy i realizácie obnovy vojenských cintorínov vo Výrave, v Rokytovcach či v Svetliciach.

Pri samotných rekonštrukciách je klubu nápomocný aj Klub vojakov Armády Slovenskej republiky. Podplukovník vo výslužbe Marián Kušnir si takto zaspomínal na začiatky v roku 2009: „Zhromaždili sme sa na zakladajúcej schôdzi a vojaci, ktorí odišli do zálohy, rozmýšľali, ako oživiť našu činnosť, aby sme nesklzli k vareniu gulášov či organizovaniu rôznych posedení a žúrov. Mali sme informácie o tom, že v okolí Humenného pôsobia mladí ľudia v Klube vojenskej histórie Beskydy. A keď sme sa dozvedeli, že sa zaujímajú o históriu a cintoríny z obdobia prvej svetovej vojny, dal som dokopy skupinu dôstojníkov a odvtedy im pomáhame odbornou radou i brigádnickou činnosťou.“

■ VEĽKROP A ĎALŠIE

Vo Veľkrope je najväčší vojenský cintorín z prvej svetovej vojny na Slovensku. Pochovali tu 8 662 vojakov. Viac ako na bratislavskom Slavíne... Cintorín je veľký aj svojou rozlohou – sedemdesiat na päťdesiat metrov. Popri zvýraznení lemov hrobov a vybudovaní chodníkov je naplánovaný aj ambiciózný centrálny projekt päťmetrového pamätníka. Záujem dobrovoľníkov o prácu na spomínanom cintoríne je veľký, uskutočnili sa tu i medzinárodné brigádnické kempy.

Veľkosť cintorína sa premieta aj do zabezpečenia financií na nákup štrku, kameňa i na dopravu. Prostriedky sa podarilo získať od súkromných nadácií, zahraničných darcov, nápomocná je obec, prispelo aj naše ministerstvo vnútra. Je to však stále finančne i pracovne náročný projekt. Ak všetko vyjde, v budúcom roku by

mohol byť cintorín dokončený. Po už v minulosti dokončených cintorinách v Becherove, Stebníku, vo Veľkej Poľane, v Stakčíne, Hostoviciach a ďalších, pribudli v tomto roku cintoríny vo Svetliciach i v Rokytovcach. Celkom od začiatku roka do septembra odpracovali päťdesiat osmi dobrovoľníci zo Slovenska, z Česka, Maďarska, Poľska a Rumunska úctyhodných tisícosemdesiat hodín, pričom pracovali v piatich lokalitách – Veľkrop, Výrava, Zbojné, Svetlice a Rokytovcy. Do konca roka, ak to počasie dovolí, budú ešte brigádovať v Zbojnom, vo Veľkrope, ale tiež v Sukove či v Topoli. V Hostoviciach by mali osadiť aj zvonicu, ktorú zhotovujú členovia klubu z Oravy ako prejav vďaky svojim krajanom, ktorí bojovali na Skurach v rámci rakúsko-uhorského 71. pešieho pluku.

■ ČEREŠNIČKA NA TORTE

Pomyselnou čerešničkou na torte úsilia klubu je organizovanie rekonštrukcií bitiek. Predseda klubu Martin Drobňák: „Dlhé roky sme sa venovali problematike prvej svetovej vojny, a tiež obnove vojenských cintorínov z tohto obdobia. Rozmýšľali sme, ako populárnou formou priblížiť tieto udalosti“. Zástupca Rado Turík dodáva: „Informujeme o udalostiach veľmi širokým spektrom činnosti. Najmasovejší charakter majú ukážky bojov. Usilujeme sa pritom o dodržanie určitých historických reálií, to znamená, že si nepripomíname nejakú fiktívnu bitku, ale umiestňujeme rekonštrukcie na miesta skutočných bojov, prístup na ukážku majú iba tí členovia vojenských klubov, ktorí sú dobovo vystrojení a vyzbrojení. Súčasťou akcie sú pritom rôzne sprievodné aktivity – výstavy, ukážky vojenských i ľudových piesní z tohto obdobia, seminára a podobne. Pretože to je omnoho dôležitejšie ako pár pyrotechnických efektov a výstrelov počas hodinovej ukážky.“

Klub doteraz pripravil päť rekonštrukcií, na ktorých nechýbali také atrakcie ako ukážky činnosti dobového bojového lietadla, poľná kuchyňa či dobové zbrane a uniformy.

K činnosti KVH patria aj inscenácie bojových scén z prvej svetovej vojny.

Na pravé poludnie, v priamom prenose, v parlamente aj v príhovore hlavy štátu

Lokajstvo nám deformuje vedomie aj reč

Július HANDŽARIK – Karikatury: Andrej MIŠANEK

Lingvistika a lexikológia už dávno definovali procesy vytvárania lexiky – slovnej zásoby záujmovu či profesijne združených spoločenských skupín, ktoré v rámci spisovného jazyka vyúsťujú do osobitého jazykového útvaru nazývaného argot, slang či žargón. Akýsi špecifický slovakofónny žargón sa začal na Slovensku formovať už krátko po prevrate, keď sa slovenský národ celkom legitímne usiloval uplatniť svoje nezadateľné právo na štátnu suverenitu, deklarované a garantované všetkým národom sveta Chartou Organizácie Spojených národov.

V tomto procese sa zgrupovala skupina občanov, ktorí demonštratívne prejavovali svoj odpor k všetkému slovenskému a vykonali všetko, čo vládali, aby vznikla samostatnej a suverénnej Slovenskej republiky zabránili. Keď sa im to nepodarilo, nekapitulovali, ale po zákulisnom „protičiarovskom“ prevrate, so zneužitím naivitu slovenských voličov, na dve volebné obdobia v podobe strakatej koalície prevzali moc nad Slovenskom a vykonali kadečo, aby suverenitu Slovenska v politike nášho štátu i vo vedomí našich občanov oslabili na najnižšiu možnú mieru.

■ NENÁRODNÉ OKRESÁVANIE

Práve v tomto období sa začala vytvárať aj atmosféra, v ktorej legitímne výrazy ako národ, vlasť a štát i prídavné mená slovenský či národný boli najprv nenápadne vytlačované z politického a mediálneho slovníka a napokon aj z oficiálnych názvov slovenských podnikov a inštitúcií. Tak sa napríklad demokratický slovenský snem perfidne zmenil zo Slovenskej národnej rady na Národnú radu SR, teda na čosi, čo síce existuje v Slovenskej republike, ale nemusí to byť celkom slovenské. Podobne sa napríklad Národné literárne centrum zmenilo na čosi nenárodné, slovenské železnice sa stali iba podnikom „na Slovensku“, kým trebárs Česi si svoje železnice nazvali hrdo českými a dosť dlho si nenáležite zachovali aj pôvodnú značku ČSD, a podobne to urobili aj Maďari, atď., atď., až po „verejnoprávny“, teda štátny a teda národný (!) rozhlas a televíziu, ktoré boli neskôr už za „proslovenskej“ vlády deformované na akési amorfne dvojbodkové RTVS, a tak sa aj sústavne vyslovujú: ertévées, len aby sa, preboha, nemuselo vysloviť to slovakofóbní všetkých proveniencií také nenávidené prídavné meno slovenský! A do tohto procesu cieľeného vytvárania slovakofónneho submisívneho služobníckovského žargónu vstúpila ešte aj integrácia SR do Európskej únie. Tvorcovia tohto politického žargónu na Slovensku tento proces ihneď využili na „integračné“ doplnenie a upevnenie svojho po-

klonujúceho slovníka a pri každej príležitosti sa usilujú vypustiť zo svojho slovníka nielen legitímne výrazy vlasť, naša vlasť, štát, či dokonca nedajbože slovenský štát, a dôsledne ich nahrádzajú nelegitímnymi submisívnymi výrazmi krajina, táto krajina či dokonca takáto krajina, aj keď veľmi dobre vedia, že Európska únia je oficiálne združením samostatných a suverénnych európskych štátov a aspoň zatiaľ ešte nie je iba akými gulášom akýchsi amorfnych európskych „krajín“, ktorý v spoločnom kotle mieša bruselská byrokracia. Na území Európy totiž nikde nejstuje nijaká „krajina“, ktorá by nebola administratívnym územím suverénneho štátu!

■ SUBMISÍVNY ŽARGÓN

Títo naši občania takýmto svojim submisívnym žargónom provokatívne a celkom jednoznačne demonštrujú, že oni sami sa ľudsky ani geneticky necitlia byť autochtónnymi obyvateľmi Slovenska, teda Slovákmi, ale že sa cítia byť na Slovensku iba cudzími príšielcami, teda akými endoparazitmi, ktorým sú záujmy a osudy hos-

teľského slovenského národa celkom cudzie a môžu im byť ukradnuté. Až sa človek čuduje, prečo títo ľudovia už dávno nevyužili demokratické vymoženosti slobodného cestovania a sťahovania a neodišli z „tejtokrajiny“ či „takejtokrajiny“ do svojej milovanej vlasti alebo do iného milovaného štátu, kde by sa konečne cítili ako doma. Dôvody môžu byť len dva. Alebo sú až takí hlúpi, že dobrovoľne zostávajú v štáte, ktorý im je cudzí, alebo až veľmi dobre vedia, že takými aktivitami, akými sa živia v „tejtokrajine“, by sa nikde inde neuzivilí a všade by museli na svoje prežitie tvrdo pracovať.

■ NESTRÁVENÁ NEDEĽA

Aj keď už dávno s odporom sledujem tento zámerný proces deformácie slovenskej lexiky a cieľeného rozkladu vedomia významu suverénnej štátnosti v hlavách našich občanov, nereagoval som naň, aby som nerozmožoval negatívne a fekálne témy, ktorými sú bulvárne mainstreamové médiá na Slovensku aj tak trvalo zaplnené. Ale prišla do toho nedeľa 4. októbra a s ňou relácia O 5 minút 12

v dvojbodkovej RTVS, v ktorej bolo avizované vystúpenie prezidenta Slovenskej republiky Andreja Kisku, a to som si chcel vypočuť. Aj som si ho vypočul a bol som šokovaný. V tej časti rozhovoru s moderátorom RTVS, ktorú som ešte vydržal počúvať, hovoril pán Kiska o terajšej masovej imigrácii do Európy, usilovne agitoval za prijímanie imigrantov (zo štátov, ktoré rozvrátila americká soldateska pod heslom „vojny proti terorizmu“) a používal pri tom taký slovník, akoby ani nebol prezidentom, teda hlavou Slovenskej republiky (článok 101 Ústavy SR). Slovenskú republiku a členské štáty EÚ výhradne pomenoval: „... krajina... krajina... krajina...“ členské krajiny... krajina... krajina...“ atď., atď., až kým som to zo zúfalstva neprepol na akúsi prisprostastú americkú komédiu Čo to dievča chce?

Tu však už nejde len o žargónové slovíčka a o submisívnu lexiku – tu ide o celkom demonštratívne prejavnený postoj k štátu, ktorý by mal menovaný pán z pozície svojej vysokej funkcie seriózne a suverénne prezentovať a reprezentovať. Takáto slovná zásoba verejného vystúpenia by už mala byť varovaním pre všetkých občanov slovenského štátu bez ohľadu na ich stranícko-politickú orientáciu, že osoby vo vysokých štátnych funkciách, ktoré vo svojich verejných vystúpeniach zásadne nepoužívajú legitímne výrazy vlasť, naša vlasť, slovenská vlasť, štát, náš štát či slovenský štát a pod., v budúcnosti už neslobodno volíť do nijakých verejných, a už vôbec nie do štátnych funkcií. Lexikou svojich vystúpení totiž verejne demonštrujú, že sa necitlia byť autochtónnymi obyvateľmi Slovenska, ale len akými príšielcami v hosťiteľskej krajine, ktorá nie je blízka ani ich mysli, ani ich srdcu a pre ktorú nikdy nič dobré nevykonajú.

■ PRÍKLADY OD SUSEDOV

Aby sme však neboli až takí nacionálni egocentristi, porovnajme sa aj v tejto problematike

s inými národmi, povedzme s našimi susedmi Maďarmi. Maďarčina napríklad vôbec nepozná na označenie štátu výraz „krajina“ – bol by to „vidék“ alebo „táj“ výlučne v zmysle geografickej oblasti. Tak označovali za Uhorska napríklad Slovensko: felvidék – s malým začiatočným písmenom a ani s náznačkom, že by to bol nejaký nemaďarský etnický či dokonca štátny útvar! Maďarčina napríklad nepozná taký politologický nezmysel, akým je v žargóne slovenčiny výraz „členská krajina EÚ“ – v maďarčine je to vždy a bez výnimky členský štát EÚ – tagállam. A nazvať Maďarsko v maďarčine hlúpu frázou „tátokrajina“ („ezavidék“) či ešte hlúpejšou frázou „takátokrajina“ („ilyenvidék“) by bolo v Maďarsku celkom pochopiteľne chápané ako prejav najťažšej formy slabomyseľnosti – idiotstva, a používateľ takéhoto výrazu by sa politicky i ľudsky definitívne odpísal aj v očiach najprimítivejšieho Maďara. Oproti tomu však pre pojem štát majú Maďari až dva naozaj štátotvorné výrazy: „állam“ a „ország“. Ani Maďarsko nenazývajú tak, ako my nazývame svoju vlasť prsto Slovenskom – v maďarčine sa Maďarsko nazýva výlučne a bez výnimky len ako Magyarország, čiže v kalkovom preklade do slovenčiny doslova Maďarský štát, atď., atď. – a tak je to správne!

Nuž teda tak! Učme sa od skúsenejších a uvedomelejších, ktorí zo stáročných historických skúseností vedia, čo je a aký význam pre národ má suverénna štátnosť. A odpíšme už konečne a definitívne zo slovenskej politiky na každej úrovni takých našich spoluobčanov, ktorým sú naša vlasť a slovenský štát až natoľko cudzie, že ich legitímne názvy ani z úst nevyvustia a vo svojich prejavoch ich nazývajú submisívnymi žargónovými výrazmi. Od takých sa totiž nikdy ničoho dobrého a múdreho nedočkáme!

Andrej BAGAR.

Andrej Bagar, herec, režisér, pedagóg a politik, sa narodil 29. 10. 1900 v Trenčianskych Tepliciach. Ako dvanásťročný odišiel do Viedne, aby sa vyučil remeslu, konkrétne mal byť čalúnnikom. Po večeroch však navštevoval kurzy na dekoračnom oddelení umelecko-priemyselnej školy. V poslednom roku prvej svetovej vojny narukoval a poslali ho na taliansky front. Po vojne pracoval krátko ako robotník vo svojom rodisku,

Pred 115 rokmi sa narodil herec, režisér a pedagóg Andrej BAGAR

Stál pri zrode našej hereckej školy

Alexander GOCZ – Foto: Archív SNN

Andrej Bagar je jedným zo zakladateľov slovenského profesionálneho divadla. Narodil sa 29. 10. 1900 v Trenčianskych Tepliciach. Toto mesto mu prirástlo k srdcu a rád sa tam vracal aj na sklonku svojho života. Života, ktorý bol zasvätený divadlu a ktorý sa odohrával nielen na doskách, „ktoré znamenajú svet“, ale aj v centre súdových politických a spoločenských pomerov. Zomrel 31. júla 1966 v Bratislave a Krajské divadlo v Nitre sa 1. mája 1979 premenovalo na Divadlo Andreja Bagara.

no keďže vo Viedni počas učňovských rokov hrával ochotnícky divadlo a tejto záľube sa venoval aj po návrate domov, zúčastnil sa v roku 1921 v Martine na konkurze Družstva SND a stal sa členom Propagačného činoherného súboru SND zvaného Marška. Keď sa súbor po roku rozpadol, odišiel Andrej Bagar študovať herectvo do Prahy na dramatické oddelenie konzervatória. V sezóne 1923/1924 nastúpil ako herec Slovenského národného divadla v Bratislave a čoskoro začal pracovať aj ako režisér.

■ VZOSTUPY AJ PROBLÉMY

Po krátkom pôsobení v Košiciach a v Pardubicích sa v roku

1927 vrátil do SND. Účinkoval tu nielen v činohre, ale aj v opere, operete a balete. Pred druhou svetovou vojnou hral Andrej Bagar napríklad v hrách Macbeth, Hamlet či Večer Trojkráľový od Williama Shakespeara, v Ostrovského Bürke, v Čechovovom Višňovom sade a v Hviezdoslavovej tragédii Herodes a Herodias. V roku 1939 ho zatkl pre ilegálnu protifašistickú činnosť. Keď sa po roku z väzenia vrátil, pôsobil ako režisér Slovenského rozhlasu v Bratislave pod pseudonymom Ján Minárik. V roku 1942 ako hosť režíroval v nitrianskom Slovenskom ľudovom divadle hru J. Bradlajsa Štátny zástupca, o rok neskôr

zas Čiernu vežu od G. S. Kaufmana. V roku 1944 sa stal spoluzakladateľom Slovenského komorného divadla v Martine. Režíroval tu prvú inscenáciu Filip II. od belgického dramatika Verhaerena a vytvoril v nej aj hlavnú postavu. Po jej uvedení zakázali Andrejovi Bagarovi pobyt v Martine. V Slovenskom národnom povstaní pôsobil s divadelným súborom medzi partizánmi.

■ OSUDOVÁ NITRA

V roku 1945 vymenovali Andreja Bagara za štátneho intendanta slovenských divadiel a umeleckého riaditeľa SND. V roku 1949 bol predsedom konkurznej komisie vybera-

júcej hercov do Nitrianskeho krajského divadla, ktoré bolo otvorené 20. decembra 1949 a prvú premiéru malo 14. januára 1950. Po desiatich rokoch od založenia Nitrianskeho krajského divadla Andrej Bagar o divadle uviedol: „Toto novorodiatko prišlo na svet choré. Také choré, že sme sa oň po niekoľko rokov obávali.“ Od roku 1950 pôsobil ako profesor herectva a rektor VŠMU. V Nitre účinkoval v rokoch 1952 a 1953 v dvoch hrách – Veď sme svoji v úlohe Boľšova a v inscenácii Kocúrko ako Pán z Chudobíc. Dovedna stvárnil asi tristosedemdesiat divadelných postáv. Poslednou bol kardinál v hre Zástupca od nemeckého dramatika Hochhutha. Ako publicista už v medzivojnovom období prispieval do slovenských periodík fejtónmi, článkami, glosami, cestopisnými črtami a štúdiami o umeleckých a organizačných problémoch divadelníctva, po roku 1945 publicistický repertoár rozšíril o celoslovenskú kultúrno-spoločenskú problematiku. Andrej Bagar bol ocenený viacerými cenami, vrátane počty národného umelca. Jeho prínos pre slovenské divadelníctvo je však nad všetky oficiálne počty.

Slovenský spisovateľ J. Rezník vzdal hold Ľudovítovi Štúrovi Génius nášho národa i Európy

Maroš M. BANČEJ – Foto: TASR

Mesto Zvolen je neodmysliteľne spojené s Ľudovítom Štúrom. Tu ho mestská rada zvolila za svojho poslanca a vyslala na uhorský snem. Na pamiatku tejto udalosti vznikol vo Zvolene v roku 1965 festival slovenských divadiel poézie Štúrov Zvolen. Jeho spoluorganizátorom sa od roku 1967 stala aj Matica slovenská, ktorá v roku 1968 pre účastníkov IV. Štúrovho Zvolena vydala publikáciu s názvom Štúr a mladosť. Publikáciu s bohatou faksimilnou a obrazovou prílohou zostavil Jaroslav Rezník.

Reznikova esej má výrazný poetický charakter a miestami pripomína báseň v próze. Autor v nej analyzuje a aktualizuje známe Štúrove výroky a zároveň kladie otázky: „Štúr a mladosť? Štúr a láska? Štúr – jasnovidec, Štúr – prorok či Štúr vzdelaný a prezieravý politik? Štúr a národ?“ A odpovedá takto: „Štúr a láska k žene? Zriekol sa jej, aby sa celkom mohol venovať svojmu národu. Môžeme sa zriecť lásky? Môžeme. Ale ona sa nás nezriekne. Je v nás, až sme z toho smutní. Je v nás a bolí. Dá sa vyzliecť smútok, dá sa striasť bolesť? Smútok môžeme iba predbehnúť, na bolesť nemyslieť. Raz nás však oboje dohoní. Keď nie skôr tak vo chvíli smrti. Láska sa nás nezriekne. Je v nás, lebo diamant v hrude nezahynie.“

HISTORICKÉ FAKTY

Obsiahly prejav Štefana Krčméryho v Modre pred domom, kde Štúr zomrel, má tiež charakter eseje. A tiež sa začína otázkou: „Kto nám umrel v Ľudovítovi Štúrovi?“ A prejdúc oblúk života a diela Štúra so zdôraznením

kolektívnosti ducha celej jeho družiny vrstovníkov, ktorým dnes hovoríme štúrovci, vytvára takýto Štúrov obraz: „Vtedy sa zdalo, akoby s ním umieral celý národ. Ale neumrel, lebo neumrel duch Ľudovítov, ten duch, ktorý vliadol do generácií slovenských vôľu: zachovať sa Slovanstvu. Tri razy hľadalo Slovensko do hrobu: v rokoch 1850-tych, keď umrel Ľudovít Štúr, v rokoch 1870-tych, keď padla Matica slovenská a školy slovenské, a za svetovej vojny, keď vnútili nás do boja proti vlastnej krvi. A vždy to bol duch Ľudovíta Štúra, ktorý zachoval srdcia, vyviedol ich z omračenia a zvíťazil. Stoletie cudzie ubíjalo ho a nemohlo ho ubíť. Tu, kde zdalo sa, že roku 1856 zhasol jeho duch, stojíme my, druhé, tretie i štvrté pokolenie a cítime ho v sebe. V tlkote srdca, za národ a vlasť zaniateného.“

VYZNANIE VELIKÁNOVI

Oslovili sme Jaroslava Rezníka s otázkou, čo pre neho ako básnika, spisovateľa a organizátora slovenského literárneho života znamená Ľudovít Štúr. Tu je odpoveď:

„Osobnosť Ľudovíta Štúra vnímam od mojej študentskej mladosti ako génia, ktorý sa v národe rodí raz za pol tisícročia. Je to génius nášho národa i Európy. Jeho činy a postoje v rozhodujúcich chvíľach posledných troch rokov prvej polovice 19. storočia jednoznačne dokazujú, že ako mysliteľ a analytik nastávajúcich spoločenských zmien a nakoniec aj ako politik bol najďalej zo všetkých vtedajších európskych intelektuálov. Ako osobnosť ho vnímam celistvo. Ale predsa... Keď mám urobiť poradie, potom mi to vyjde takto: básnik, národný buditeľ, vedec, politik, publicista. Všimnite si, že v prvom rade ho vnímam ako básnika. Nie preto, žeby bol najlepší, ale preto, lebo na začiatku prejavov jeho duchovná bola bohatá a aj dosť hojne publikovaná básnická tvorba. V spomenutej publikácii pred polstoročím som napísal: ‚Veď čo je mladosť, okrem tých sládkovičovských dvadsaťpäť rokov? – Mladosť sú činy. A každý deň Ľudovíta Štúra bol poznačený činmi. Každý deň Ľudovíta Štúra bol teda poznačený mladosťou.‘ A stojím si za tým dodnes. Ľudovít Štúr oslovuje aj mladých celistvosťou svojej osobnosti.“

Básnik Jaroslav REZNÍK vzdal svoj hold Ľudovítovi Štúrovi už v šesťdesiatych rokoch.

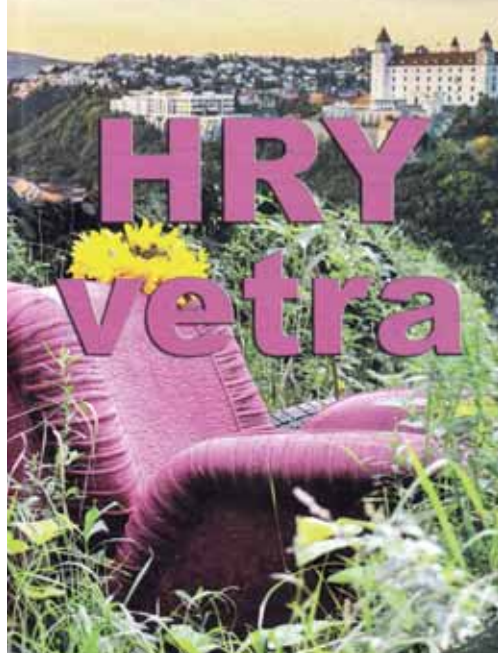
Portrét Ľudovíta Štúra v panteóne slovenských osobností v Martine.

Pestrá mozaika zvaná život

Viera ŠVENKOVÁ: Hry vetra, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2015

KNIHA TÝŽDŇA

Viera Švenková

Autorka tejto knihy je prozaička, publicistka aj prekladateľka. Pracovala vo viacerých redakciách a vydavateľstvách – od Mladých liet cez Slovenský spisovateľ až po Slovenské pohľady. A práve jej redakčné skúsenosti stáli za vznikom tejto zaujímavej knihy, ktorú by sme mohli označiť aj ako „poviedková novela“.

Viera Švenková má od čias svojho debutu – poviedkovej knihy Biela pani Zuzana (1973), vrátane kníh pre deti, na konte dobrú desiatku knižných titulov. V tom najnovšom sa hrá s vetrom. Veď čo môže byť prchavejšie ako vietor alebo ako novinárska práca. Dnes vyjde článok, tri dni sa o ňom v lepšom prípade hovorí a zajtra ho nahradí iná senzácia. Staré príslovie hovorí, že „každé čudo trvá tri dni...“. Lenže Švenková použila pre mnohých atraktívne prostredie redakcie iba ako spojovací mostík pre oveľa dôležitejšiu vec. Tou je sledovanie a prerozprávanie osudov ľudí, ktorí sa v médiách aj blízko nich pohybujú a sú z mäsa a kostí. Pracujú, derú sa hore, milujú sa a zrádzajú, padajú v osobných krízach, rozvádzajú sa, skrátka naplno fungujú v tom kolotoči, ktorému zvykneme vraviť aj život. Kniha na prvé čítanie zaujme najmä v tom, že štylisticky, ale aj graficky podsúva čitateľovi pocit, že číta poviedky – príbehy. No po chvíli si pozorný čitateľ uvedomí, že má pred sebou doslova mozaiku. Mozaiku ľudských osudov, naplnených i krachujúcich vzťahov, úprimnosti i prospechárstva, kariérizmu i ľudskosti, skrátka život v priamom prenose. Autorka neohuruje siláckym slovníkom ani štekľivými scénami. Nechá na čitateľovi, aby vstrelal a na základe vlastných životných skúseností prežil v duchu jej príbeh. A ten príbeh je skutočne čitateľný a paralelne prežiteľný. No a to v slovenskej literatúre vôbec nie je každodenný jav.

(mab)

MEDAILÓN

Spisovateľ, básnik, historik Jozef Leikert je prvým profesorom kulturológie na Slovensku. Dva roky bol hovorcom prezidenta SR Rudolfa Schustera a dva roky jeho osobným poradcom. V súčasnosti je dekanom Fakulty masmédií Paneurópskej vysokej školy v Bratislave. Píše poéziu a literatúru faktu, je jeden z najprekladanejších slovenských básnikov v zahraničí. Bol hlavným aktérom návrhu na nomináciu udelenia Nobelovej ceny za literatúru pre nášho, bohužiaľ už zosnulého prozaika Ladislava Ťažkého.

Akademik mnohých daností

Jozef Leikert sa narodil 22. októbra 1955 v Zlatých Moravciach. Vyštudoval Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave a niekoľko rokov sa venoval novinárskemu povolaniu. Pracoval v redakcii Smena, Pravda a bol šéfredaktorom Gama magazínu. Od roku 1996 bol zamestnaný v Historickom ústave SAV a v rokoch 2000 – 2004 pracoval v Kancelárii prezidenta Slovenskej republiky, dva roky bol hovorcom prezidenta SR R. Schustera a dva roky jeho osobným poradcom. Niekoľko rokov bol vedúcim Katedry kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Dve funkčné obdobia bol predsedom Asociácie organizácií spisovateľov Slovenska a v súčasnosti je vo vedení Klubu spisovateľov literatúry faktu na Slovensku. Do slovenskej literatúry vstúpil ako spoluautor v roku 1985 knihou literatúry faktu Kóty slobody. Nasledovala desiatka kníh poézie a nemenej kníh zo žánru najbližšieho Leikertovi – literatúry faktu. Medzi nimi si určite zaslúži pozornosť publikácia 55 najkrajších miest a mestečiek Slovenska či 111 osobností Slovenska. Vo svojich dielach sa venoval aj osobnostiam, akými boli Ladislav Mňačko či Vavro Šrobár. Spisovateľ, publicista a pedagóg Jozef Leikert v týchto dňoch oslavuje okrúhle jubileum – šesťdesiat rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahoželáme.

(mab)

HUMORESKA

„Fašiangy, Turíce, Veľká noc ide, kto nemá kožuška, zima mu bude. Ja nemám, ja nemám, len sa tak trasiem, dajte mi slaniny, nech sa napasiem... Tak si pamätám koledu z detstva. To ešte podľa pamätníkov jazdili električky s reklamnými pútačmi: „Jedno vajce denne.“ O pár desaťročí neskôr nás doktori, vedci a iní osvetári začali upozorňovať, že cholesterol, infarkt a podobne. Pridali k tomu slaninku, vyprážené jedlá, bravčovú masť, skrátka Sodoma a Gomora... Prebehlo zopár rokov od Veľkého tresku v roku 1989 a náhle boli vajcia vzaté na milosť. Neskôr aj bravčová masť. Lekár-nelekár,

keď výrobca zavelí, tak je zrejme ochotný spropagovať aj arzenové cukríky, najmä pre dámy, ktoré chcú byť čoskoro vdovy. Veď sme sa konečne dočkali trhového mecha-

1989 tu bol hlad a bieda. Ako príklad neustále spomínajú banány. Teraz je banánov plný ktorýkoľvek obchod a nevyzerá to, že by ľudia od radosti skákali na kandelábre, keď nám prí-

predkov. Jednoducho pestuje na svojej záhrade kadejaké plodiny a je na to patrične hrdá. Keď sme ju boli s mojou zákonitou pozrieť, neodolal som a odtrhol som si peknú zreľú

veľmi výstavnú, ale ja už mám na podobné veci nos. Kúpil som bryndzu, pričom som si dával pozor, aby nebola voľakde z Poľska či nedajbož z Taiwanu, zemiacky som uvaril, osolil, bryndzou opatril a dochutil vlastnoručne vypestovanou pažitkou. Dcéra a žena, ktoré sprvoti ohňali nos nad takou sedliackou várou, nestačili bagrovať lyžicami.

Kde sú tie časy, keď sme vedeli, čo pustíme dolu hrdlom. Cesnak z Číny, jablká zo Španielska, víno z Čile, mäsové výrobky z nulovým obsahom mäsa a do toho soľ na posyp ciest. Azda najlepšie je inšpirovať sa bulvárom a byť breathérianom. Prišlo to sem z Indie a majstri tvrdia, že sa dá žiť zo vzduchu...

Marek DANKO

A tak si tu jeme a budeme jesť

nizmu! Anglický producent čerpal vodu priamo z Temže a vydával ju za bio-produkt, kým mu na to prišli. Jeho šikovnosť a bláznova škoda, dalo by sa povedať, keby z tej „prírodnej“ vody nedostávali ľudia dyzentériu, o ťažších diagnózach nevraviac.

Ale vráťme sa k jedlu. Ako pišu zúrivi publicisti z občas mienkotvorných denníkov, tak pred rokom

roda nedožičila palmy. Je pravda že dnešná Maruška z rozprávky O dvanástich mesiačkoch by zrejme nemala problém s jahodami v januári a paprikou počas celého roka. Ale ja vychádzam z osobných skúseností. Sestra sa presťahovala na juhovýchod Slovenska a aj napriek tomu, že celý aktívny život zasvätila učiteľstvu, ostala v nej sympatická žilka našich sedliackych

paradajku. Reku, daj si moja kúsok. Voľajako ju to nenadchlo, no potom ju ovoňala a vzápätí zošrotovala. Že vraj to musí byť zvláštna odroda, lebo takú fajnovú paradajku ešte nejedla. Čerta starého! Klasická paradajka sezónne vypestovaná v zemi neďaleko Lučenca... Priateľ mi doniesol zemiaky od starej mamy. Voľakde zo Starých hôr, a rovno celú debničku. Nevyzerali

GLOSA

V poradí šiestu Nobelovu cenu za literatúru získala tento rok autorka píšuca po rusky, autorka odchovaná na ruskej kultúre a ruskej literatúre, bieloruská občianka Svetlana Alexejevičová. Z predchádzajúcich piatich ruskojazyčných laureátov ceny, ktorá sa udeľuje od roku 1901, len jeden bol v zhode so sovietskym režimom, všetci ostatní boli jeho kritici, a ak nežili v exile, tak boli zo ZSSR vypovedaní alebo sa ceny pod nátlakom režimu zriekli.

Alexejevičovej Nobelovka

Aj S. Alexejevičová, roky známa a čítaná autorka, patrí ku kritikom bieloruských pomerov, ale umierneným. Rovnako kriticky hľadí na stav Ruskej federácie a na politiku prezidenta Putina. Odborná i laická verejnosť bude preto zväčša zastávať názor, že rozhodnutie nobelovského štokholmského výboru pre udeľovanie cien je spolitizované. Práve tak ako bolo pred niekoľkými rokmi spolitizované udelenie Nobelovej ceny americkému prezidentovi Obamovi len čo nastúpil do úradu – teda ako preddavok na mierovú politiku. Ako to vyzerá, vidí dnes každý.

Napriek politickému podtextu, keď autorka sa len nedávno vrátila z dlhoročného pobytu na Západe do Minska, udelenie ceny ukazuje na to, ako je ruskojazyčná kultúra a literatúra integrálnou, integrovanou, neoddeliteľnou súčasťou európskej kultúry. Nemožno si nevšimnúť, že v Európe už najmenej desaťročie vysoko cenená autorka je prítomná na ruskojazyčnom knižnom trhu, jej knihy sa voľne vydávajú a predávajú v Rusku a sú voľne prístupné pre bieloruského čitateľa, aj keď tam vyšla jej kniha naposledy pred dvadsiatimi tromi rokmi. Alexejevičová je absolventka žurnalistiky univerzity v Minsku, tam získala profesionálne základy, na ktorých postavila široký úspech už svojej strhujúcej, prelomovej prvej knihy *Vojna nemá ženskú tvár*. Tá vyšla ešte v ZSSR a bola preložená do nemčiny ešte za čias NDR, teda štátu ktorý sa pred štvrtstoročím stal súčasťou znovuzjednoteného Nemecka.

O jej knihách o jadrovej katastrofe v Černobyle, v ktorej predpovedala katastrofu vo Fukušime, či knihy o sovietskej hanbe – mŕtvych z vojny v Afganistane a iných dieľach, sa bude veľa hovoriť. Bude sa hovoriť o tom, že ocenenie berie ako záväzok bojovať za demokraciu. Nikto si nevšima, že autorka hovorí o tom, ako sa veci v Bielorusku pozitívne zmenili, ako sa ľuďom žije lepšie, ako majú istý blahobyt, ktorý nechcú stratiť. Nemajú ilúzie o prezidentovi Lukašenkovi a voľbách, naopak. Ale volili by ho aj bez falšovania výsledkov, lebo zaviedol istý druh sociálnej autoritatívnej vlády, sociálnej diktatúry. Ľudia chcú síce zmeny, ale nie za cenu krviprelievania, konštatuje autorka.

Je to prvá európska autorka, ktorá píše o obrovskom post-sovietskom priestore už tri desaťročia na základe vlastnej skúsenosti. Na Slovensku je však úplne neznáma. Naším čitateľom chýba v prekladoch, nehovoriac už o ruskom origináli – na rozdiel od prednostne a s reklamou prekladaných západných autorov o Rusku. Preto sa k nej vrátime. Treba prispieť k zmeně slovenskej kultúrnej ignorancie ocenennej spisovateľky. Jej prehládanie je aj prejav nášho malého pochopenia malej bieloruskej literatúry, ktorú rušína vymaňuje z jazyka málo používaného tak doma, ako aj za hranicami.

(ddk)

Pred polstoročím sa uzavrel život ponižovaného biskupa Jána Vojtaššáka
Dobry človek, svätý kňaz, biskup súci na oltár

Ján SMOLEC – Foto: Emil SEMANCO

Ján Vojtaššák sa narodil 14. 11. 1877 v Zákamennom na Orave. Absolvoval Vysokú školu bohosloveckú v Spišskej Kapitule. Trinásteho februára 1921 v kolíske slovenského kresťanstva v Nitre ho vysvätili za spišského biskupa. Zaslúžil sa o náboženský a kultúrny rozvoj Spišskej diecézy. Piateho mája 1945 ho prvý raz zatkli a sedem mesiacov väznili. V septembri 1950 ho odviekli do väznice v pražskej Ruzyni. Pätnásteho januára 1951 ho komunisti vo vykonštruovanom procese odsúdili na dvadsaťštyri rokov väzenia. Aj keď ho v roku 1963 amnestovali, nesmel sa vrátiť na milované Slovensko. Zomrel 4. augusta 1965 v nemocnici v Ričanoch. Pochovali ho v rodnej obci Zákamenné. Trpel vo väzení pre dobro cirkvi. Vykonával tie najposlednejšie práce. Tento údel niesol v pokore. Na Slovensku stále znejú prosby: Prosíme ťa, večný Bože, osláv svojho služobníka Jána, aby sme si ho uctievali na oltároch celej cirkvi.

Vo februári 1948 sa komunisti pučom zmocnili vlády. Nastúpila hrôzovláda. Väznice a pracovné tábory sa plnili vinnými, kriminálnikmi, ale i nevinnými občanmi. Stavali sa dokonca aj šibenice. Cirkev bola odsúdená na zánik. Čo všetko musel prežiť biskup Ján Vojtaššák po roku 1950 v podmienkach komunistického stalinského režimu presadzovaného k nám sovietskymi splnomocnencami, to podrobne zverejnil Viktor Trstenský v knihe *Sila viery, sila pravdy*.

■ MESIACE VYŠETROVANIA

Vojtaššákovu utrpenie si veriaci pripomenuli po svätej omši v bratislavskom Farskom kostole Panny Márie, Pomocnice kresťanov na Miletičovej ulici. Zúčastnili sa na nej zástupcovia Konfederácie politických väzňov, Ústavu pamäti národa SR, Spišské biskupstvo, Saleziáni dona Bosca aj známe slovenské osobnosti z politického a verejného života. Na stretnutí odzneli informácie o tom, čo musel otec biskup Vojtaššák po septembri 1950 prežiť.

Po štyroch mesiacoch vyšetrovania bola zostavená 63-stranová zápisnica z jeho vypočúvania. Vyšetrojúci sudca formuloval zápisnicu tak, že do nej vkladal svoje dohady a zmienny na úkor vyšetrovaného. Historik Róbert Letz považuje vykonštruovaný proces za najdôležitejšiu udalosť prenasledovanej cirkvi na Slovensku. Dokonca aj vtedajší prezident E. Beneš sa angažoval a naliehal na vládu, aby troch biskupov Vojtaššáka, Buzalku a Gojdiča odvolali a potrestali. Komunisti vnímali cirkev ako inštitúciu, ktorá sa mala podriadiť vláde.

Biskupovi Vojtaššákovi zalievali aj skutočnosť, že v období samostatného Slovenska prijal funkciu v Štátnej rade. Pri súdnom procese nechceli registrovať, že ako člen Štátnej rady napísal ministrom vnútra Alexandrovi Machovi list, v ktorom mu oznamoval, že slovenskí Židia, vyvezení do Poľska, odchádzajú na smrť. Biskupovi informátori zistili, že Židov vyvázaných do Poľska postupne vraždia. A tento osud čaká aj slovenských Židov. To nemožno nazvať vysídľovaním, ale vyvražďovaním. Biskup Vojtaššák vyzval ministra vnútra Alexandra Macha, aby správy o vraždení preveril a transporty zastavil.

Ako člen Štátnej rady navrhol, aby sa transporty zastavili. Od Hitlera prišli tri veľmi dôrazné intervencie. Ale neustúpili sme, napísal vo svojich memoároch minister Mach. Podľa neho bolo vysídľovanie krutá vec. Môže byť pomenované aj ako neľudskosť, no vysídľovalo sa aj pred tým. Napokon vysídľovali aj Židia. No ani jeden Arab nebol vysídlený do plynových komôr.

V Európe ani jeden národ nemal také dôvody na vysídlenie Židov ako Slováci. Touto otázkou sa zaoberali aj naši poprední národovci Ľudovít Štúr i Svetozár Hurban Vajanský. Maďarskí politici neprestali oživovať otázku

obsadenia Slovenska. Biskup Vojtaššák mal so Židmi veľa horkých skúseností, ale keď bolo treba, stal sa ich záchrancom. Jeho životopisci tvrdia, že ich zachránil päťdesiatšesť.

■ FRAŠKA NA SÚDE

Na súd doviezli aj trnavského biskupa Michala Buzalku a pre-

Aj sedemdesiatštyriročného biskupa Vojtaššáka nútili, aby s týmito opatreniami súhlasil. Odmietol. Čakali ho roky prežité vo väzniciach, naplnené utrpením a ponižovaním. V pokročilom veku musel vo väzení vykonávať rozličné ponižujúce práce a zažiť rôzne príkoria. V júni 1956 mu pre chorobu prerušili výkon trestu. Na

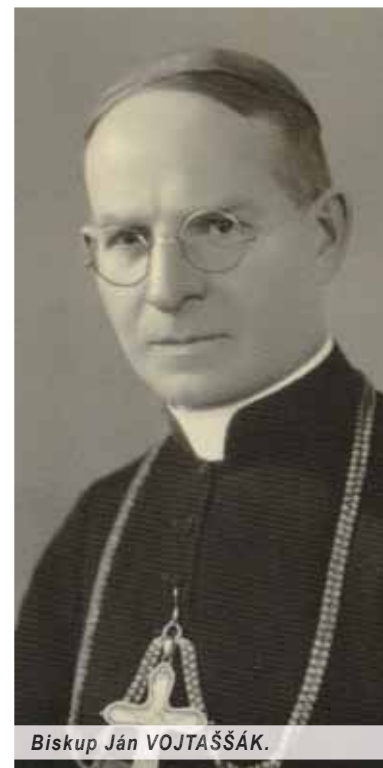
Pomník martýrskemu biskupovi Jánovi Vojtaššákovi v Námestove.

šovského gréckokatolíckeho biskupa Pavla Gojdiča. Biskup Vojtaššák na súde vyhlásil, že mal ako občan i ako biskup k Hlinikovej politickej strane i vládnemu režimu v rokoch 1939 – 1945 kladný postoj. Nevedel pochopiť, prečo ho obvinili, že sa dopustil velezrady. Vojakom nebol. Tobôž špiónom. Prokurátor však za špiónáž považoval i biskupovu správu, ktorú každých päť rokov posielal Svätej stolici. Boli v nej iba cirkevné informácie. Celý proces bola fraška. Boli to časy, keď cirkev na Slovensku svojvoľnými dekrétmi vládnych činiteľov strácala ustanovizne, ktoré si veriaci za dlhý čas vybudovali. Cirkevné školy aj ich majetok prešli do vlastníctva štátu. Zrušené boli aj katolícke spolky, tlačiarne, zhabané všetky študentské domovy. Cirkev prešla úplne do područia štátu. V apríli v roku 1950 odviekli z kláštorov rehoľníkov a neskôr aj rehoľné sestry.

Slovensko sa však nesmel vrátiť. Umiestnili ho do charitného ústavu v Dečine.

Svoj život doživil v Senohraboch pri Prahe. Z tohto vyhnanstva ho „vyslobodil“ infarkt. Previezli ho do nemocnice v Ričanoch. Tam 4. augusta 1965 odovzdal Pánovi svoju dušu. Pohrebné obrady sa konali 7. augusta 1965 a viedol ich trnavský apoštolský administrátor Mons. Ambróz Lazík. Na jeho skromnom kamennom hrobe je zobrazený symbol jeho života – ruky zopnuté k modlitbe.

Podľa historika Milana Ďuricu, správa o zločinnom vraždení Židov v Poľsku znela v 20. storočí civilizácie neuveriteľne. Keď v prvých dňoch marca 1943 dostal biskup Vojtaššák správu od židovských utečencov z Poľska o tom, čo sa deje so slovenskými Židmi – hanebne a diabolsky ich zabijajú v plynových komorách, hneď odovzdal túto správu ministrom Machovi a kópiu pápežské-

Biskup Ján VOJTAŠŠÁK.

mu nunciovi. Slovenská vláda pohotovo túto správu prerokovala a ďalšie transporty do Poľska zastavila. Keď nemecké úrady odmietli na jej žiadosť vyslať vládnu delegáciu na miesto činu, aby sa presvedčila o stave vecí, transporty boli natrvalo zastavené.

Keď v júli 1942 reprezentant Svetového židovského kongresu Riegner vyslovil obavy, či sa za deportáciami Židov na práce do Poľska neskrýva niečo horšie, americký vyslanec v Berne L. Harrison považoval jeho memorandum za poplašnú správu. Riegner sa obrátil aj na Beneša v Londýne, ten jeho správu označil za nepravdivú. Beneš oznámil Svetovému židovskému kongresu, že po prešetrení vecí „Nemci nechystajú nijaké masové vraždenie Židov“.

■ SLOVENSKÁ ŠKVRNA

Emeritný profesor Padovskej univerzity Milan S. Ďurica považuje riešenie židovskej otázky za prvú Slovenskej republiky za jednu z najväčších škvrn, ktoré sa v tomto období objavili. Už vyvážanie židovských občanov akože na práce do Poľska sa priechilo kresťanskej morálke, lebo bolo kolektívnym trestom bez individuálneho zisťovania viny.

H. Arendt vo svojej knihe *Eichmann in Jerusalem* napísal, že negatívny postoj Slovákov k Židom nespočíval v tom, že patrili k inej rase, ale to, že boli bohatí, že tvorili štyri percentá z počtu obyvateľstva a že vlastnili tridsaťosem percent národného majetku Slovenska...

V posledných desaťročiach sa aj menej rozvinutejšie národy ako slovenský vyhlásili za samostatné. Demokratická verejnosť ich povzbudzovala, že majú nárok, právo na svoju štátnosť.

Šibenice, na ktoré povešali predstaviteľov prvého slovenského štátu, mali Slovákov odradiť od túžby mať svoj vlastný štát.

Za tieto názory aj biskupa Vojtaššáka odsúdili na dlhoročné väzenie. Hoci bol v roku 1963 amnestovaný, nesmel sa vrátiť na Slovensko. Zomrel v cudzine. Dovolili ho pochovať v jeho rodnej obci Zákamenné.

Nad jeho hrobom odzneli aj tieto slova: „Bol to dobrý človek, svätý kňaz, biskup. Súci na oltár. Keby takého biskupa mali Taliani alebo niektorý iný veľký národ na Západe, veru by sa postarali o jeho blahorečenie a svätorečenie. Jeho život bol kalváriou, krížovou cestou... Trpel za svoje náboženské i národné ctenie.“

Modlitbu za blahorečenie biskupa Vojtaššáka v roku 1995 predniesol imprimatur Dr. František Tondra.

Významný slovenský herec Andrej MOJŽIŠ sa dožil deväťdesiatky

Desaťročia s čírym herectvom a ľudským čarom

Milan POLÁK – Foto: archív, internet

Krásneho životného jubilea sa dožíva v týchto dňoch dramatický umelec, divadelný, filmový, televízny a rozhlasový herec Andrej MOJŽIŠ. Po celý svoj tvorivý život, od roku 1953 až po ukončenie hereckej kariéry, zostal verný zvolenskému divadlu, kde vytvoril okolo stošesťdesiat postáv. Popritom hral vo vyše stovke celovečerných a televíznych filmov, v televíznych seriáloch (povedzme v Demetrovcach), ako aj v nespočetných rozhlasových umeleckých reláciách. Od roku 1937 do roku 1953 Andrej Mojžiš účinkoval v ochotníckych divadelných krúžkoch v Kremnici a Bartošovej Lehôtke. V čase vojenskej služby (1951 – 1953) bol členom Armádneho umeleckého súboru V. Nejedlého. Za celoživotné herectvo a významný prínos pre naše dramatické umenie získal aj Cenu Jozefa Kronera (2000) a Pribinov kríž (2007).

Uplnulo už niekoľko desaťročí, keď som intenzívnejšie, a teda aj častejšie prichádzal na premiéry zvolenského divadla. Bol to záver päťdesiatych rokov, najmä však roky šesťdesiate, keď som práve v tomto divadle so záujmom sledoval výsledky tvorivej, neraz objavnej a originálnej dramaturgie Jula Trégra. Vždy boli pre mňa zážitkom aj zaujímavé herecké kreácie tej generácie, na ktorú dnes už v nejednom prípade len spomíname. Patríli k nej okrem iných Zora Paulendová, Mária Markovičová, Ivan Macho, Vladimír Lakota, Štefan Kršňák, Ernest Šmálik, Angela Jakubisová, Magda Matrtajová, Emil Kosír, Zlatica Gilová, Mikuláš Onufrák a iní. Výsledkom boli aj podnetné a zaujímavé inscenácie, v ktorých začali na seba upozorňovať herecké výkony vtedy ešte mladickou energiou naplneného, cieľavedomého a vždy sústredného Andreja Mojžiša. Už vtedy mi bolo jasné, že z tohto umelca sa postupne krok za krokom vyvíja herecká osobnosť so zrelým a sugestívnym, nepredstieraným a svojiským spôsobom prejavu, ktorý dokáže zaujať, vnútorne mobilizovať a obdivuhodne sugestívne nadviazať dialóg s divákom. Herecký prejav Andreja Mojžiša názorne demonštroval tú najvlavnejšiu podstatu divadelného umenia, totiž schopnosť zasiahnuť, aktivizovať a k dialógu prizvať jeho adresáta, a to až do takej miery, že javisko a hľadisko splynú v akúsi reálne jestvujúcu jednotu.

Tak ako roky šli, dozrievalo a kryštalizovalo sa aj Mojžišovo herecké umenie. Jeho osobnosť zaujala vo zvolenskom divadle takmer dominantné postavenie a stal sa celkom prirodzene a oprávnené jeho výrazným a významným protagonistom. Postupne bol aj jedným z najobsadzovanejších slovenských hercov v hraných a televíznych filmoch.

■ TELOM AJ DUŠOU

Slovesné divadlo a v širšom rozsahu aj dramatické umenia (teda aj filmové umenie a dramatická produkcia rozhlasu a televízie) mali takých osobností, akým bol aj Andrej Mojžiš, viac. O niektorých sa zmienim. Spomínam ich preto, lebo pri vyslovení ich mena vždy sme si predstavili divadlo, v ktorom pôsobili a ktorému po celý tvorivý život zostávali verní. Napriek tomu, že by mohli kedykoľvek vstúpiť aj na dosky našej reprezentatívnej činohry. Taká bola trebárs Nada Hejná, ktorá celý život zostala verná Martinu, takým bol Ján Bzdúch, herec košického divadla, Jozef a Kvetta Stražanovci v prešovskom divadle alebo herec nitrianskeho divadla Jozef Dóczy. A takým bol a po celý čas svojej hereckej aktivity zostal aj Zvolenčan Andrej Mojžiš. Napokon aj pre rozhlas, film a televíziu boli to osobnosti zdané a často obsadzované, minimálne tak často ako členovia činohry SND, ale oni zostali verní divadlu, ktoré im ponúkalo jedinečné príležitosti na ich sebarealizáciu, napredovanie a obohacovanie hereckého registra. Tak to bolo postupne aj s jedinečným hereckým majstrovstvom Andreja Mojžiša. Okrem divadla, rozhlasu a televízie, kde sme vždy cítili tú zemitosť a spontánnosť jeho herectva, zaujal aj svojiským stvárnením mnohých nezabudnuteľných filmových postáv. Napríklad vo filmoch Rozdelení, Drak sa vracia, Očovské pastorále, Sebechlebský hudci, Tisícročná včela, Tábor padlých žien, Sokoliar Tomáš a v mnohých iných. Povedzme v televíznom seriáli Demetrovci či v cykle televíznych príbehov o početnej rodine Janitárovcov Okná dokorán, kde hral postavu Vinca, otca rodiny. Aj takýmto spôsobom hodnoty jeho tvorivej práce, podobne ako

Andrej MOJŽIŠ vytváral presvedčivé charakterové postavy z ľudu.

Životné jubileum si nedávno pripomenul s kolegami vo zvolenskom divadle.

Aj v pokročilom veku dokázal umelec vytvoriť plnokrvné divadelné kreácie.

u vyššie menovaných hercov, presiahli hranice zvolenského divadla a vstúpili do širšieho kontextu národnej dramatickej kultúry.

■ NADHLAD A VTIP

S Andrejom Mojžišom som sa niekoľkokrát stretol, ale bolo to už dávno. Ťažko sa mi rozpomína na obsah našich rozhovorov, navyše boli to len sporadické, príležitostné a zavše aj náhodné stretnutia. Po premiére v klubovni divadla či pri príležitosti niektorých interných hodnotení, ktoré som tuším začiatkom sedemdesiatych rokov mal niekoľkokrát vo zvolenskom divadle. Zostala mi však z týchto, takmer lakonických kontaktov jedna výrazná a trvalá spomienka: Andrej Mojžiš vedel svojho spoločníka počúvať. Pozorne a sústredene. A neodpovedal hneď a bezprostredne. Chvilku akoby premýšľal, ale potom svoju odpoveď formuloval jasne, presne, logicky a vládne. To, čo povedal, bolo vždy racionálne, ale kdesi v podtexte bolo cítiť jeho nadhľad a nevšedný humor. Bol výraznou osobnosťou nielen na javisku, napríklad ako

Asesor Brack v Ibsenovej Hede Gablerovej či Tulák v Bukovčanovej hre Kým kohút nezaspieva, ale aj mimo javiska.

Moje spomienky na výrazného a významného predstaviteľa vysokej kultúry slovenského herectva sa viažu na javiskový život celého radu dramatických postáv, ktoré vyrastali z jeho vnútorne bohatého a ľudsky pretepleného založenia. Napokon obdivoval som aj to čaro jeho osobnosti, ktoré bolo vždy prežiarené akýmsi jasom ľudskosti a vzácnnej chlupskej nehy a ktoré nieslo v sebe nielen romantickú rojčivosť, ukotvenie v slovenskej zemi, ale i zárodok vášne a dramatickosti. To sa potom premietlo aj do jeho hereckého umenia, do myšlienkového sveta jeho dramatických hrdinov, pretavených do ich bohatej komplexnosti.

■ SVOJSKÉ HERECTVO

Pri spomínaní na herecké majstrovstvo Andreja Mojžiša nekladli sme si za úlohu rekapitulovať to impozantné množstvo jeho dramatických postáv, ktoré vytvoril v uplynulom vyše polstoročí. Osobne som z nich videl len

menšiu časť. Pri tejto príležitosti ma ako divadelného kritika zaujíma skôr to, čo bolo spoločným menovateľom tých typových a žánrových polôh jeho herectva, ktoré neskôr vyzreli do neobyčajne pôvodnej a zrelej podoby. Jeho herectvo sa čoraz viac a intenzívnejšie vyznačovalo inteligenciou, decentnosťou a presnosťou výrazu a bolo spojené s jeho mužným postojom a sugestívnym výzorom. Teda bez snahy robiť nejakú rekapituláciu jeho hereckých postáv žiada sa povedať, že dlhý rad titulných postáv domáceho i svetového repertoáru, súčasného či klasického, je svedectvom jeho postavenia, miesta a významu v súbore divadla. Túto veľkú dôveru, ktorú mal v súbore a u režisérov, ktorí s ním jednotlivé tituly našudovali, ilustruje aspoň niekoľkými postavami z tohto rodu a tejto kategórie: Vronský v Anne Karenine, Tesnošil v Kocúrkove, Tartuffe v rovnomennej Moliérovej hre, Jano Mihálik v Tajovského hre Hrdina, Gróf Richard vo Zvonovom Tanci nad plačom, Kréon v Oidipovi, Don Juan v rovnomennej hre, James Tyron v Ceste dlhého dňa do noci (Eugene O'Neil), Mikuláš Koperník tiež v rovnomennej hre. Jednou z jeho posledných veľkých postáv bol lekárnik Filadelfi v Ballekových Agátoch. Sú to naozaj len takmer náhodné príklady titulov a dramatických postáv, v ktorých sa uplatnilo Mojžišovo kreatívne a vyspelé herectvo. To sa vyznačovalo najmä eleganciou a triezvosťou výrazu.

■ DAR DIVÁKOVI

Andrej Mojžiš, táto legenda zvolenského divadla a výrazná postava slovenského dramatického umenia, dožíva sa krásneho životného jubilea. V relatívne dobrom zdraví a dobrej kondícii (ešte stále šofériuje svoje auto). To podstatné, čím naše divadelné umenie obohatil a čím môže ako príklad slúžiť ďalším hereckým generáciám, ktoré po ňom prídu, pokúsím sa aspoň v náznaku načrtnúť. Bola to najmä jeho schopnosť vyjadriť svojou tvorbou aktívitu činu, a to hlbokým prienikom do myšlienkového sveta a psychológie toho nespočetného množstva postáv, ktoré v priebehu svojho aktívneho života vytvoril a vytvaroval. Celý jeho tvorivý život bol sústavný, systematický a presvedčivý dialóg s divákom. Už jeho pohľad a výzor prenikal do myslenia a cítenia diváka. Tí, čo sme ho zažili na javisku, spomíname si, ako slová, plynúce z hercových úst, mali väčšinou pokojný, vyvážený rytmus a ten sme pociťovali aj v tých napätých, vyhrotených dramatických situáciách. Veľa jeho dramatických postáv bolo priam symbolom nezlomnej vôle, cieľavedomosti a zásadovosti v zápase s nežičlivým svetom i so sebou samým.

Julo Tréger jeho herectvo charakterizoval ako „vonkajskovo prosté, nestrojené, múdre, rozvážne a chlapsky pokojné“. Mal dar bezprostrednosti a živej komunikatívnosti. Sledovať jeho výkon v predstavení bolo vždy veľkým zážitkom. Treba iba súhlasiť so slovami jedného z jeho kolegov a režisérov – s Mikulášom Fehérom, ktorý o ňom raz napísal: „Má v sebe niečo z Garyho Coopera, ktorý s jemne prížmúrenými očami hľadí na svojich protivníkov v súboji a v pocite prevahy nenápadne, no veľavravne spustí kútiky úst. A má v sebe aj niečo zo Jeana Gabina, ktorý akoby bez emócií stváruje detektíva i lupiča, aby vzápätí diváka chytil za srdce ako tulák Archimedes.“

Andrej Mojžiš prežil plodný, plnohodnotný život, vyplnený stáročným zápasom o stváranie mnohých významných dramatických postáv, ktoré nás oslovili, zaujali a inšpirovali. A hoci sa už aj vzhľadom na jeho vek nebudeme s ním stretávať na doskách javiska, určite sa o jeho výraznom a nevšednom herectve ešte presvedčíme pri návrate k viacerým filmovým postavám, ktoré stvárnil. Medzi posledné filmy, v ktorých účinkoval, patrí Tábor padlých žien, Sokoliar Tomáš či v koprodukčný slovensko-česko-americký film režiséra Jiřího Chlumského Nedodržený sľub z roku 2009. Bez Andreja Mojžiša bolo by totiž celé naše dramatické umenie oveľa chudobnejšie.

Autor je divadelný kritik a historik.

ČRTA

Hrávať začal v rodnom meste – vo Vrútkach. Tibor Bogdan sa tu narodil 15. decembra 1919. „Tu som aj spieval, veď sme sem-tam hrávali operety a operetky... Ďalšími zastávkami tohto spočiatku ochotníka, neskôr už profesionálneho herca boli Považská Bystrica, Žilina, Trenčín a od roku 1951 až do svojej smrti pred päťnástimi rokmi (22. septembra 2000) zostal verný Martinu.

Martinský herec Tibor BOGDAN rád rozosmieval

Nemohol som opustiť to, čomu som pomáhal na nohy. Andrej Bagar ma síce lanáril do Bratislavy, už som aj v Slovenskom národnom divadle skúšal, neskôr i na Novej scéne, no zostal som v Turci. Tisíce hodín som strávil na javisku, ale vďaka spomínam aj na chvíle, keď sme ako estrádne úderky chodili medzi vojakov – na Vianoce, na Silvestra, vystupovali v obciach a mestečkách po celej republike...“

V profesionálnom divadle sa herectvo Tibora Bogdana, herectvo výrazných komediálnych tónov, uplatnilo v mnohých veseloherných postavách: pán z Chudobíc (Ján Chalupka: Kocúrkovo), Aristid Kráľ (Peter Zvon: Tanec nad plačom), Baltazár Slivka (Ivan Stodola: Čaj u pána senátora), Gejza Galiba (Ján Solovič: Žobrácke dobrodružstvo). Jeho herecký register sa obohatil o polohy tragikomické a neskôr aj tragigroteskné: Orgon (Molière: Tartuffe), Čebutykin (A. P. Čechov: Tri sestry), Luka (M. Gorkij: Na dne) či Leonid Papagatto (G. Scarnicci – R. Parabusi: Kaviár alebo šošovica)...

V jeho martinských hereckých šatni mi pred pár rokmi prezradil aj toto: „Nepoviem vám, ktorú postavu mám najradšej, bojím sa, že by som tak urazil druh. Keď dostanem novú rolu, je to ako darček. Vzrušené očakávanie, potom pomaly rozbalovať, otvoríte – a potešíte sa ako dieťa hračke...“

Každý herec má svoje vlastné videnie. Ja hľadám myšlienku viac medzi riadkami ako v riadkoch textu, potom príde čas učenia, spolupráca s režisérom, ale predovšetkým zápal a radosť z roboty. Lebo ak herec len začne spíňať v umení, čo musí, divák to zbadá a pre herca je to prehra...“

Tibor Bogdan často účinkoval v rozhlase, televízii a od konca päťdesiatych rokov hral menšie úlohy aj vo filmoch. Narátal som ich 45(!), a tým prvým bol práve slovenský film režiséra Jána Lacka Státočný zlodej (1958) podľa literárnej predlohy Ivana Stodolu, známej pod názvom Jožko Púčik a jeho kariéra.

Pavol M. KUBIŠ

MATIČNÝ SPRAVODAJ

Jašíkove
Kysuce

Spolok slovenských spisovateľov, Literárny fond SR, Žilinský samosprávny kraj, Kysucká knižnica v Čadci a Kysucká kultúrna nadácia sú spoluorganizátormi celoslovenskej literárnej súťaže JAŠÍKOVE KYSUCE, čo je autorská súťaž mladých prozaikov do tridsaťpäť rokov, ktorí ešte svoju tvorbu knižne nepublikovali. Súťaž má uzávierku 31. októbra a záujemcovia svoje krátke prózy majú do nej zaslať elektronickou poštou na e-mail: jasik@kniznica-cadca.sk. Súťažné práce organizátori postupne uverejňujú na webových stránkach www.jasikovekysuce.sk v poradí, v akom budú prichádzať. Vyjadrovať sa k nim bude nielen odborná porota pozostávajúca zo zástupcov Spolku slovenských spisovateľov, z Asociácie organizácii slovenských spisovateľov, Literárneho fondu a Kysuckej kultúrnej nadácie, ale svojimi názormi na tú-ktorú prózu môžu súťažiť obohatiť aj čitatelia týchto webových stránok. Práce, ktoré prídu po uzávierke, organizátori zaradia do nasledujúceho ročníka súťaže. Vyhodnotenie súťaže sa uskutoční začiatkom decembra 2015. K súťažným príspevkom treba pripojiť i stručný životopis, miesto bydliska a vek, prípadne aj autocharakteristiku a fotografiu. Tým, že ich súťažiaci zašle spolu so súťažnými prácami, dáva organizátorom povolenie zverejniť ich na webových stránkach, prípadne v zborníku vybraných prác. Na žiadosť autora môžu byť jeho práce zverejnené pod pseudonymom.

(red)

Včielka
deväťdesiatročná

V záplave migračných vln a ďalších horúcich aktuálnych udalostí vo svete aj u nás by nám zo zreteľa nemala uniknúť nepochybne taká drobnosť – Včielka. Pred deväťdesiatimi rokmi 1. septembra 1925 vyšlo prvé číslo tohto časopisu pre deti. Vydávala ho Matica slovenská, Československý Červený kríž a Živena v Turčianskom Svätom Martine a patrila medzi najlepšie a najobľúbenejšie detské periodiká. Tento mesačník redigovali Štefan Krčméry a František Volf. Včielka najprv vychádzala iba dva roky (1925 až 1927), no aj za tento krátky čas sa redaktorom podarilo sústrediť okolo nej najtalentovanejších dobových autorov pre deti – Ľudmilu Podjavorinskú, Jozefa Cigera-Hronského, Eleny Maróthy-Soltésiovú, Karla Plicku, P. P. Zgútha-Vrbického a S. Sakalovú. Výtvarno-grafickú úpravu mal na starosti Jaroslav Vodrážka a okrem neho časopis ilustrovali Jan Hála, Martin Benka, Janko Alexy, Jozef Hanula a Štefan Bednár. Obsah časopisu vyplňal folklór, nová i staršia básnická a prozaická tvorba pre deti, ale bolo v ňom i veľa vecnej literatúry, memoárov, vlastivedných, historických, biografických a iných článkov. Jeho koncepcia vychádzala z programového úsilia Matice slovenskej povzniesť literatúru pre deti na vyššiu umeleckú úroveň. Keď 1. júna 1927 Včielka zanikla, namiesto nej začal vychádzať nový matičný časopis Slniečko.

(pmk)

V Hermanovciach mladí matičiari odhalili pamätnú tabuľu L. Kukorellimu
Na pamäť budúcim generáciám

Marián GEŠPER – Foto: archív MM

Na vojenskom cintoríne v Košiciach má vyše sedemdesiat rokov svoj náhrobok mladý slovenský dôstojník, bojový letec a jeden z legendárnych povstaleckých veliteľov Ľudovít Kukorelli. Práve jemu bolo venované podujatie s názvom Na pamäť budúcim generáciám, ktorým záujemový odbor Mladá Matica symbolicky zavšíl rad na seba nadväzujúcich akcií. Organizoval ich na pripomenutie si sedemdesiateho výročia poslednej svetovej vojny i Slovenského národného povstania a tematicky sa zameriavali na nevšedné a poväčšine tragické osudy osobností spätých s týmito udalosťami.

Minuloročný VI. ročník národného zrazu Mladej Matice sa končil predsavzatím odhaliť pamätnú tabuľu mjr. Ľudovítovi Kukorellimu. Za pomoci Miestneho odboru MS a obce

spôsobila Nemcom ťažké straty, keď odrazila sériu nemeckých útokov pechoty a samohybných diel. J. Rajták padol v paľbe 7. septembra 1944. Pre ozrejmienie rozsahu bojov treba

v ktorej priblížili život Ľ. Kukorellimu, Ivana K. Baľutu, Júliusa Rajtáka a osudov ďalších antifašistov. Scénka zaujala najmä mladých ľudí, ktorí v neformálnych debatách potvrdili,

REPORT

Hermanovce sa ho v minulých dňoch podarilo naplniť. Podujatie ponúkalo verejnosti rôzne témy a aktivity.

■ POD OBLÍKOM

Mladí matičiari začali svoj zámer uskutočňovať symbolicky 28. augusta na Kukorellimuho chate v lesoch pri Hermanovciach pod povestami opradeným vrchom Oblík predstavením novej knihy Ľudovít Kukorelli, životný príbeh vojaka a partizána od PhDr. Heleny Pažurovej, CSc. Toto stretnutie dokázalo, že úplné dejiny druhej svetovej vojny nie sú zďaleka dopísané a nejedno svedectvo zostáva nepoznané. So záujmom sa stretli citáty Miroslava Spišáka zo zápiskov svojho otca, slovenského žandára, strážmajstra Františka Spišáka, ktorý bol spolubojujníkom Ľ. Kukorellimuho. Zápisky mali rovnako zaujímavý osud a syn ich objavil až po otcovej smrti.

Akcia ďalej pokračovala inscenovaným Povstaleckým chodníkom, na ktorom kluby vojenskej histórie i mladých matičiari predviedli bojové strety medzi povstaleckou brigádou zväzku Čapajev a nemeckými okupačnými jednotkami generála J. Rintelena. Záujmom sa obojstranne zverejnili málo známe fakty, že veľkú časť príslušníkov brigády tvorili slovenskí vojaci a dôstojníci, ktorým sa na prelome augusta a septembra 1944 podarilo vyhnúť odzbrojeniu nemeckými jednotkami. K brigáde sa pridali aj ďalšie posádky slovenskej armády, vrátane oddielu z Čemerného v počte tristoštyridsať vojakov, ktorí mali vo výzbroji aj tanky a stíhače tankov.

■ V HERMANOVSKÉJ KOTLINE

V bojoch o Hermanovskú kotlinu sa preslávil taktike mladý slovenský dôstojník Július Rajták. Práve jeho jednotka za pomoci stíhača tankov Marder III., ktorý osobne obsluhoval,

Odhalenie tabule Ľudovítovi Kukorellimu.

uviesť, že brigáda zväzala prudké boje aj o mesto Hanušovce i o dôležitú železničnú križovatku Kysak, kde boli značné straty na oboch stranách. Nemci preto z iných úsekov frontu museli stiahnuť ďalšie posily. Ľudovít Kukorelli ako náčelník štábu slovenskej partizánskej brigády Čapajev v tomto zlomovom období koordinoval niekoľko bojových oddielov s početným stavom okolo päťsto príslušníkov, nerátajúc civilných spolupracovníkov.

■ ZÁUJEM VEREJNOSTI

Činnosť povstaleckej armády v Slanských vrchoch priblížila prednáška M. Bohmera z oblasťného výboru SZPB, ktorá netradične odznela v prírodnom prostredí pri pamätniku venovanom vypáleniu obce Hermanovce nad Topľou nemeckými oddielmi. Podujatie vrcholilo na druhý deň slávnostným odhalením tabule Ľ. Kukorellimu aj za účasti zástupcov štátnej správy a samosprávy, pričom organizátorov prijemne prekvapila hojná účasť verejnosti. Po úvodných príhovoroch členovia Mladej Matice tradične pripravili dramatizáciu,

že v rámci školy sa málo dozvedeli nielen o tejto časti našich dejín, ale aj o národnej histórii ako celku. Ak sa takto vychováva mládež, ťažko ju potom kritizovať za nevedomosť!

Pamätnú tabuľu odhalil starosta obce Ing. Ján Krivák, predseda Mladej Matice JUDr. Marián Gešper a Miroslav Spišák. Všetci účastníci následne symbolicky vystúpili po turistickej trase na vrch Šimonka.

■ HRDINSKÁ BIOGRAFIA

Aký bol vlastne Ľudovít Kukorelli? Narodil sa 8. októbra 1914 v Krásnej Hôrke. Mama mu tragicky zomrela, keď mal iba jedenásť rokov. Otec sa potom presťahoval k príbuzným do Košíc, kde Ľudovít úspešne ukončil štátne reálne gymnázium. V gymnaziálnom prostredí sa v ňom posilnilo vlastenecké i sociálne cítenie. Po skončení prezenčnej služby zostal v armáde ako profesionálny letec. Bol sčítaným človekom, mal rád básne Andreja Žarnova.

Jeho nadriadený veliteľ v auguste 1941 ešte pred vypuknutím povstania píše o ňom v služobnom posudku: „Vtipný, bystrý a chápavý, veľmi

nadaný a priamy, kamarátsky, dobrý charakter, dobrosrdečný, obetavý, vytrvalý, samostatný, iniciatívny, širokých teoretických vedomostí leteckých a vôbec vojenských, značných praktických skúseností, má zmysel pre povinnosť a zodpovednosť. Hodí sa ako prednosta leteckej skupiny, pobočník na pluku ... celkový stupeň kvalifikácie výborný.“

■ PODOZRIVÁ SMRŤ

Kukorelli mohol urobiť vojenskú kariéru, no nechcel mlčať, keď bola slovenská armáda na východnom fronte nasadená proti slovanským bratom. Určení ľudia sa narodili ako nezlomní hrdinovia a takých by sme potrebovali aj v súčasnosti. V súvislosti s preletom slovenských pilotov do Južoslávie bol neskôr odhalený a odsúdený. Po prepustení pokračoval tam, kde skončil a organizoval prechod utečencov do zahraničného odboja. Opakovane ho zatkl bezpečnostné orgány, ale za dobrodružných okolností sa mu dvakrát podarilo z väzenia ujsť. Neskôr za pomoci veliteľa žandárskej stanice v Hanušovciach V. Borovského zakladá partizánsku skupinu. Koncom októbra 1944 si v kostole v Ruskej Porube zbral za ženu Annu Onderovú, študentku medicíny, s ktorou sa zoznámil na prelome rokov 1943/1944. Zomiera „priam štefánikovsky“ za podzvrivých okolností počas prelomu frontu 24. novembra 1944 pri obci Habura, keď sa brigáda Čapajev prebýjala ku Kalinovu, kde sa chcela spojiť s jednotkami Červenej armády.

■ PRAVÝ VLASTENEC

V rozpore s mylnými predstavami Kukorelli nebol členom nijakej strany s odôvodnením, že spája všetky bez ohľadu na politickú príslušnosť. Na prevkapanie, ani veliteľ brigády I. K. Baľuta nebol v tom čase straník. Ruskí členovia brigády boli väčšinou bývalí sovietski vojnoví zajatci, ktorí si zachránili holé životy útekem z nemeckých táborov smrti. Treba tiež zdôrazniť, že brigáda sa sformovala nezávisle od Hlavného štábu partizánskeho hnutia v Kyjeve a bola od začiatku formovaná ako slovenská povstalecká skupina s prevahou občianskeho odboja. Mnohí boli vo veku mladých matičiariarov a dokázali svojím životom a skutkami vyvrátiť mýty o údajnom holubičom slovenskom národe. Preto sú na mieste otázky, prečo naša súčasná armáda neudržiava tradíciu slovenských bojovníkov v SNP, ale aj z Malej vojny, vystúpenia légii počas prvej svetovej vojny i zo Slovenského povstania v roku 1848? Boli by isto inšpiráciou pre súčasníkov. Dokázali by sme brániť slovenskú vlasť tak, ako to odhodlane dokázali naši predkovia?

Pestrá paleta aktivít a podujatí mladých matičiariarov z Liptova
Nezaháľali, majú sa čím pochváliť

Marek NEMEC, riaditeľ D MS v Liptovskom Mikuláši

Ak by sme dokumentovali len činnosť agilných liptovských matičných divadelníkov, ktorí v tomto štúrovskom roku uvádzali najmä dramatizáciu Tŕnistá cesta Štúra, museli by sme s nimi pomyselne cestovať po USA, Francúzsku, Maďarsku, Poľsku, Srbsku i Chorvátsku. V lete vystupovali aj s pásmom Život v pravde, ktoré bolo venované šesťstému výročiu upálenia majstra Jána Husa.

Pracovníci Domu Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši vo výstavnej sieni inštalovali výstavu pod názvom Valasi, ovčiar, remeslo a kultúra, ktorú zostavila známa etnografka, dlhoročná riaditeľka Pribylinského múzea v prírode, predstaviteľka samosprávy v Liptovskom Hrádku a v neposlednom rade aj autorka zaujímavých národopisných kníh PhDr. Iveta Zuskinová. Výstava približuje, život a prácu ľudí, ktorí sa venovali chovu oviec a stali sa tak súčasťou ľudovej kultúry na Slovensku. Už tradične v Liptove pripravujú podujatia spojené s cyrilo-metodskou tradíciou

a podieľajú sa na organizovaní Vatry zvrchovanosti.

Divadelníci združení v Matičnej divadelnej ochotnickej scéne bilancovali divadelnú sezónu 2014/2015 začiatkom augusta. V tomto divadelnom združení pracujú tri súbory: divadelný, poetický a estrádny, ktoré majú skoro tridsať členov. Pripravujú rôzne dramatické pásma k výročiam významných osobností i udalostí. V uplynulej divadelnej sezóne odohrali päťdesiatšesť predstavení. V novej sezóne budú uvádzať hru Prekážka voľba, ale aj ďalšie príležitostné a úspešné scény z minulých rokov.

V obci Závažná Poruba sa mladí matičiari zúčastnili na futbalovom

turnaji a obsadili pekné 3. miesto. Už tradične sa matičiari a obyvatelia mesta stretávajú pri soche významného slovenského spisovateľa, kňaza a politika Martina Rázusa. Matičiari spolu s predstaviteľmi mesta a SNS položili veniec ku soche. K prítomným sa prihovril riaditeľ Domu MS Marek Nemeč a viceprimátor Rudolf Urbanovič. Vystúpil spevokol Senior z Klubu dôchodcov II.

Mladí matičiari sa aktívne podieľajú aj na organizácii Národného výstupu na Kriváň, ktorý sa tohto roku sa uskutočnil 14. – 15. augusta 2015 a bol venovaný jubileu Ľudovíta Štúra (200. výročie narodenia) a šesťdesiate-

Tŕnistá cesta Štúra...

mu výročiu obnovených výstupov na Kriváň. Matiční divadelníci tu opäť vystúpili so štúrovským programom v Račkovej doline a tiež účinkovali vo Važci na spomienkových oslavách sto päťnásteho výročia narodenia spisovateľa Štefana Rysulu.

Matičný správca Juraj Paška medzi slávnymi Slatinčanmi Za správnu vec sa bil, pravdu bránil

Text a foto: Marek HANUSKA

Spomienková slávnosť pri stom výročí narodenia Juraja Pašku, ktorý v rokoch 1959 – 1967 zastával post správcu Matice slovenskej, pripravila organizátorom aj hosťom viacero prevkapaní.

Náš týždenník už v tohtoročnom rozšírenom čísle 32 – 33 uverejnil črtu o Jurajovi Paškovi s titulkom Za Maticu sa vzoprel aj prezidentovi, kde sa o ňom píše ako o človekovi, ktorý síce nemal prehnane ambície, ale bol rozhodný a za správnu vec dokázal bojovať aj s najvyššími predstaviteľmi štátu. Mal podpoliansku náтуру. Takto si na neho spomínali na seminári, ktorý bol na začiatku spomienkovej nedele vo Zvolenskej Slatine, aj jeho bývalí kolegovia, vedúci pracovníci Matice slovenskej Mišo Kováč Adamov a Jaroslav Rezník. Seminár priniesol prvé prevkapanie pre organizátorov. Účasť hostí, rodiny matičíarov zo Slatiny a okolia i verejnosti prekročila ich očakávania. Zasadacia miestnosť kultúrneho domu bola obsadená do posledného miesta.

■ PAMÄTNÉ ZASTÁVKY

Prevkapaním pre hostí bola pochôdzka po pamätných miestach. Prvé zastavenie bolo pri pamätnej tabuli rímskokatolíckeho farára Ľudovíta Veselého, ktorý sa v časoch SNP zapojil do protifašistického odboja. Ďalšie bolo

v novootvorenej galérii Jána Kulicha, o ktorej SNN tiež nedávno informovali. Účastníkov slávnosti tu privítala a sprevádzala riaditeľka galérie, dcéra majstra Kulicha Mária Molčanová. Profesor Kulich bol koncom osemdesiatych rokov členom výboru Matice slovenskej. Treťou zastávkou bola pamätná izba Terézie Vansovej. Nachádza sa v skromnejších priestoroch zborového domu Cirkevného zboru ECAV. Zo Slatiny pochádza aj ďalšia známa spisovateľka Mária Ďuričková. Na jej rodnom dome je pamätná tabuľa, a tak

sa stala štvrtým zastavením početného zástupu. Pred niekoľkými rokmi ju odhalil poslanec NR SR Ján Senko, ktorý bol aj na tejto slávnosti. Vyvrcholením pochôdzky bolo odhalenie pamätnej tabule matičnému správcovi Jurajovi Paškovi, ktorý by sa v júli tohto roku dožil sto rokov. Tabuľa je umiestnená na budove kultúrneho domu, kde má sídlo Miestny odbor Matice slovenskej.

■ VÝREČNÝ DOKUMENT

Slávnostný príhovor pred odhalením pamätnej tabule predniesol Pavol

Paška, bývalý predseda NR SR a čestný občan Zvolenskej Slatiny, ktorého rodinné korene siahajú práve do tejto obce. Pamätnú tabuľu odhalili predseda MS Marián Tkáč a starostka obce Mária Klimnetová.

Slávnosť pokračovala v kinosále kultúrneho domu, kde na prítomných čakalo posledné prevkapanie. Po pozdravných príhovoroch predsedu MS, starostky obce a podpredsedníčky NR SR Jany Laššákovéj premietli dokument o pôsobení Juraja Pašku vo funkcii správcu Matice slovenskej. Film aj v širších súvislostiach osvetlil význam celého matičného hnutia od polovice 19. storočia, ktoré viedlo k formovaniu sa slovenského emancipačného procesu až po dnešnú národnú a štátnu samostatnosť. Ukázal, aké centralistické chůtky mala v tých časoch Praha. Ak by sa aj v šesťdesiatych rokoch minulého storočia nenašli národovci, ktorí bránili a obhajovali Maticu a cez jej aktivity aj Slovákov, nevedno, ako by sa spomínaný emancipačný proces vyvíjal. Toto poslanstvo dokumentu, ktorý pripravil syn Juraja Pašku Ivan, s prevkapaním vnímali aj viacerí z prítomných Slatinčanov.

Vydarenú slávnosť vyzdvihol aj súčasný správca MS Maroš Smolec. Neformálne za ňu poďakoval všetkým, čo sa na nej podieľali, ale najmä Miestnemu odboru MS, obci a všetkým trom deťom Juraja Pašku i ďalšej rodine, ktorá sa na podujatí zúčastnila.

V Sečovciach odhalili pamätnú tabuľu Andrejovi Fáyovi Zásluhy rodáka nezostali zabudnuté

Jana ČIŽMÁROVÁ, MO MS v Sečovciach

Matičiar v Sečovciach si príležitosti 770. výročia prvej písomnej zmienky o meste pripomenuli aj svojich výnimočných predkov a slávnostne odhalili pamätnú tabuľu Andrejovi Fáyovi, právnikovi, spisovateľovi, zakladateľovi družstevných poisťovní a sporiteľní, reformátorovi školstva, ktorý sa tu narodil 30. mája 1786. Zaradil sa tak k Jánovi Murínovi, Andrejovi Kapušanskému, Alojzovi Schronkovi a Emerymu Rothovi, ktorých si Sečovčania takto uctili v minulých rokoch.

Na slávnostnom akte sa zúčastnili podpredseda MS Marián Gešper, primátor mesta Jozef Gamráč, predseda MO MS v Prešove Ladislav Matisko a členovia MO MS v Sečovciach, vedúci pedagogickí pracovníci, učiteľia, žiaci a ďalší obyvatelia mesta.

Andrej Fáy pochádzal z rodiny miestneho zemana. Jeho život a prácu ovplyvňovali okolnosti, aké vtedy sprevádzali život zemplinského ľudu s jeho kultúrnymi a so sociálnymi problémami. Aj tak sa zapísal do sveta literatúry, umenia i družstevníctva. Preslávil sa ako spisovateľ – rozprávkár a bájkar. Jeho dielo vyšlo knižne v ôsmich zväzkoch a zmieňuje sa o ňom aj Jozef Ignác Bajza. Napriek výhradám k stavbe románu Dom Bélyovcov literárna história ho označuje

za prvý uhorský spoločenský román. A. Fáy bol veľkým milovníkom divadla a istý čas pracoval aj vo funkcii divadelného riaditeľa. Podieľal sa na vzniku prvých družstevných poisťovní a sporiteľní v Uhorsku. Jeho príčinou bola založená Prvá peštianska krajinská sporiteľňa. Politickému životu sa začal venovať v štyridsiatych rokoch 19. storočia. Napriek reformným postojom bola hlavným rysom jeho politických aktivít opatrnosť, ktorú niektorí súčasníci označovali za váhavosť. Dôvodom bolo dištancovanie sa od hlavného revolučného prúdu v meruôsmych rokoch. Nepridal sa ani k jednej zo strán revolučného pohybu. V druhej polovici 19. storočia sa politike venoval iba okrajovo, pôsobil ako advokát a hlavný slúžny.

Slávnostné okamihy odhalenia pamätnej tabule.

Napriek tomu má Andrej Fáy miesto v galérii osobností nielen Zemplína. Poďakovanie preto patrí všetkým, čo ho v tejto pozícii zviditeľnili a pripomenuli aj Slovensku, keďže doteraz bol známejší u našich susedov v Maďarsku.

Zlatá podkova, zlaté pero, zlatý vlas 2015 Rozprávkový Gemer pre mládež

Víťazi oblastného kola súťaže Zlatá podkova, zlaté pero, zlatý vlas 2015.

Gemerské osvetové stredisko v Rožňave v spolupráci s Domom Matice slovenskej v Rožňave usporiadalo tak ako po iné roky obvodnú súťaž v prednese slovenskej rozprávky Zlatá podkova, zlaté pero, zlatý vlas 2015. Podujatie pripravujú na počesť významného slovenského rozprávkára Pavla Emanuela Dobšinského. Cieľom tejto súťaže je viesť deti a mládež k hlbšiemu poznávaniu slovenskej rozprávky, poznávať krásu umeleckého slova, a tým aj rodnej reči, spopularizovať slovenskú rozprávku a objavovať a vychovávať recitátorské talenty. Tento rok sa súťaž uskutočnila v obnovených priestoroch Gemerského osvetového strediska – v Dome tradičnej ľudovej kultúry Gemer. Všetci súťažiaci sa nadmieru usilovali, v ich prejave bolo cítiť veľké odhodlanie, ale aj trému, čo si zaslužišlo obdiv všetkých prítomných. Víťazi obvodného kola postupujú do celoslovenskej súťaže v Drienčanoch, ktorá sa uskutoční 21. októbra tohto roka. O úspech sa tu budú uchádzať Walter Marcinko, žiak ZŠ v Gemerskej Polome, v prvej kategórii, Radomír Znak zo ZŠ akademika J. Hronca v Rožňave v druhej kategórii a v tretej Lucia Urbančíková zo ZŠ Pionierov v Rožňave. Ako konštatovali organizátori súťaže, aj tento ročník priniesol mnoho pekných prednesov a najmä nádeji, že slovenská rozprávka má a ešte dlho mať bude pevné korene a zachová sa tak pre ďalšie generácie.

(rv)

MATIČNÝ SPRÁVODAJ

Na železničných staniach a zastávkach sa nebudú nachádzať dvojjazyčné tabule, ako to od Dopravného úradu požadovali bugárovci z hybridnej strany MOST – HÍD. Plénum Národnej rady SR minulý týždeň odmietlo novelu zákona o dráhach, cez ktorú sa to pokúšali presadiť.

Dvojjazyčné stanice nebudú

Bugarovci chceli, aby Dopravný úrad zo zákona rozhodol o umiestnení označenia železničnej stanice v jazyku národnostnej menšiny. Urobiť by to podľa strany musel vo všetkých obciach, v ktorých sa používa jazyk národnostnej menšiny v úradnom styku a nachádza sa v nich železničná stanica. Zmena by sa mala týkať približne sto štyridsiatich štyroch obcí.

Spomínaná opozičná strana vo svojej argumentácii fiškálny dôvodila, že dvojjazyčné tabule na staniach neprinášajú zmenu názvu prevádzkovaných železničných staníc, ale „doplnkové označenie názvu obce v jazyku národnostnej menšiny“.

Poslanci tejto strany v parlamente tiež navrhovali, aby sa všetky náklady súvisiace s umiestnením dvojjazyčných tabulí uhradili zo štátneho rozpočtu. Náklady na to odhadli na približne štyristotridsaťtisíc eur.

(se)

Krojovaný večer

Matičiar v Nových Zámkoch každý rok s potešením zaznamenávajú vysokú návštevnosť na podujatiach, ktoré organizujú v Mesiaci slovenskej kultúry. V tomto roku trvali o čosi dlhšie – od 4. októbra do 11. novembra. Jedným z podujatí bol aj Folklorný večer s prehliadkou slovenských krojov, ktorý v spoločenskej sále MO MS v Nových Zámkoch dotváralo vystúpenie Detského a mládežníckeho FS Matičiarik a jeho Ľudovej hudby. Večerom sprevádzala Dr. Jana Garajová, dlhoročná organizačná vedúca tohto známeho telesa, ktorá po privítaní účastníkov postupne spolu s členmi súboru odprezentovala ľudové kroje jednotlivých regiónov. Samozrejme každý región má svoj folklór, aj čo sa týka piesní a tanca, ktoré boli súčasťou prehliadky ľudových krojov. „Bol to zas jeden vydarený večer,“ všeobecne mienili účastníci podujatia.

Helena RUSNÁKOVÁ

Pohľady mladej vedy

Analyzovať problémy a trendy, ozrejmiť konfrontácie v jazykovede, literárnej vede a historiografii s uplatnením aj interdisciplinárnych prístupov, a tiež prezentácia vedecko-výskumných aktivít o teoretických a praktických problémoch z jazykovedy, literárnej vedy a historiografie – to je cieľ konferencie Pohľady mladej vedy, na ktorú 24. novembra do priestorov Turčianskej galérie v Martine pozýva doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov do štyridsať rokov, ale aj inú odbornú verejnosť Matice slovenská – ako jej hlavný organizátor v Roku Ľudovíta Štúra.

Nad konferenciou, ktorá otvára priestor na vystúpenia v odborných sekciiach: jazykoveda, literárna veda a historiografia, prevzal záštitu predseda Matice slovenskej Ing. Marián Tkáč, PhD. Prihlásený účastník môže vo vybranej sekcii prezentovať akúkoľvek tému pri uplatnení tvorivého prístupu na jej riešenie. Organizačný výbor konferencie prijíma prihlášky do 15. novembra t.r. na e-mailovej adrese zuzana.bukovenova@matica.sk. Do prihlášky treba uviesť: meno a priezvisko, tému príspevku, anotáciu, pracovisko, adresu a kontakt (mail, telefon, mobil).

(red.)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

**Raz
vidieť!**

Aj keď „len“ na druhom televíznom programe (a v „silnej“ konkurencii Jednotky, kde „milovali“ Slovensko) predsa sa na naše verejnoprávne obrazovky v piatok večer dostal aj Štúr. Teda vlastne Štúrovci Jozefa Boba. I keď z roku 1991, teda nič nové (televízna „tvorba“ je dnes zameraná výlučne len na „aktuálny“ dnešok, manželské krízy, trojuholníky a mnoho-uholníky a tak podobne, žiaľ). Aj za to Pán Boh zaplať! Lebo raz (a aj druhý či tretíkrát) vidieť je lepšie, ako stokrát prečítať. No sme tak málo zoznámení s našou minulosťou a našimi osobnosťami („vdaka“ médiám i školám!), že po každom diele by mala nasledovať beseda a objasniť, že tie dve mladé krásky zo začiatku druhej časti sú Koléničky a tá žena v pozadí je ich mama, pani Kolényová, v ktorej dome zasadala Slovenská národná rada. A tak ďalej.

Sme v takom informačnom vákuu vo vzťahu k našej minulosti, že každý podobný počín vieme oceniť. O čo viac by sme však ocenili, keby sa k téme – a nie iba v piatich častiach, ale povedzme v desiatich – naša nami platená televízia predsa len „prebila“. Možno o rok, možno o dva – u nás to už tak býva, aj zaujímavý verejnoprávny dokument o sv. Cyrilovi a Metodovi sa podarilo nakrútiť až rok po jubilejnom roku. A samozrejme, privítali by sme, keby po „nových“ Štúrovcoch prišli v premiére aj Maticiari, teda muži a ženy z čias memoranda a zakladania Matice. A potom ľudia októbra 1918, a potom októbra 1938 a ďalší po nich.

Sme neprekonateľné naivky? Chceme priveľa? Chceme niečo, čo sa nedá? Chceme niečo, na čo nemáme peniaze? Absolútne nie. Máme predsa vlastný štát a ten má ustanovizne – písaný RTV: a zriadený na to, aby nám poskytoval to, čo od komerčných televízií či rádii čakať nemáme (aj keď občas prekvapia a verejnoprávnu dvojbodku nechajú v hanbe). Teda informácie, vzdelávanie, kultúru, národné témy. A peniaze? Keby sme menej minuli na premožené zábavné žánre ako Nikto nie je dokonalý, Päť proti piatim, Prečo milujem Slovensko, Ako chutí Slovensko či cestopisne zaujímavé a drahé spájanie rodín za naše peniaze v Nečakaných stretnutiach... a ešte iné a iné, kde sa do popuku smežeme (alebo v duši plačeme), bolo by aj na plnenie úloh, ktoré má RTV:(S) zo zákona.

Dočkáme sa?

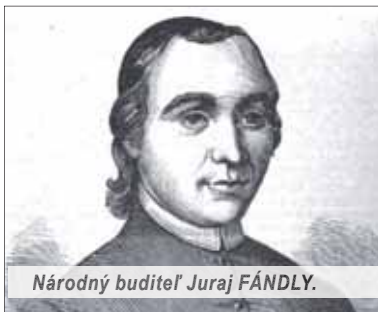
vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Dúbravčania opäť na pamätných miestach národných dejín Inšpiratívne podnety a zastavenia

Mária SLÁVIKOVÁ

V Roku Ľudovíta Štúra sa Miestny odbor Matice slovenskej v Dúbravke snaží oboznámiť svojich členov, sympatizantov a žiakov našich základných škôl so životom a dielom Ľudovíta Štúra a jeho družiny. Po návšteve Uhrovca, v ktorom sa 28. októbra 1815 narodil, po návšteve Dobrej Vody, kde sa 17. júla 1843 udialo historické stretnutie Štúra, Hurbana a Hodžu s bernolákovským spisovateľom a kňazom Jánom Hollým, MO MS usporiadal v spolupráci s Miestnym úradom v Dúbravke v utorok 22. septembra poznávaciu exkurziu na Myjavu a do obce Naháč.

Myjava sa stala súčasťou stredo európskych a najmä slovenských dejín v meruósmych rokoch. Pod vplyvom J. M. Hurbana a ďalších národovcov sa zapojil takmer celý región Myjavskej pahorkatiny do národného oslobodzovacieho hnutia. Vyvrcholením bolo neskoršie prvé Slovenské národné povstanie, počas ktorého bola 19. septembra 1848 na verejnom zhromaždení ľudu na Myjave vyhlásená a prítomným ľuďom potvrdená prvá Slovenská národná rada. Tá predstavovala prvý národný orgán v dejinách Slovákov. Bola predstaviteľkou politickej a vojenskej moci Slovenska. Dom pani Kolényovej, kde vtedajšia SNR zasadala, je súčasťou Múzea Slovenských národných rád, ktoré

Národný buditeľ Juraj FÁNDLY.

sme navštívili a kde sme si vypočuli i fundovaný výklad od lektorky tohto múzea.

Ďalším miestom poznávacej exkurzie bola obec Naháč. Navštívili sme bývalú rímskokatolícku faru, v ktorej v rokoch 1780 – 1807 pôsobil osvietenec, národný buditeľ, bernolákovský spisovateľ

a kňaz Juraj Fándly. V roku 1990 tu sprístupnili Pamätný dom Juraja Fándlyho, kde nás privítal starosta Naháča Vladimír Kašša. Jeho výklad určite mnohým zotrvať dlho v pamäti. Bolo z neho cítiť hrdosť k obci, jej histórii, pamätihodnostiam. Okrem života a literárneho diela Fándlyho poinformoval Dúbravčanov i o jeho vzácných ľudských vlastnostiach, včelárstve, bylinkárstve. Podľa Fándlyho receptúr Naháčania dodnes pripravujú liečivé čajoviny.

Poznávaciu exkurziu splnila zámer, potvrdila i posilnila v účastníkoch záujem národné dejiny, preto budeme v exkurziách v spolupráci s miestnym úradom v Dúbravke pokračovať.

■ Zhotoviteľ krížovej cesty páter J. Dufka (vpravo) s rektorom Kolégia Najsvätejšieho Spasiteľa v Bratislave doc. J. Kyselicom SJ.

Unikátna krížová cesta

Na sviatok Povýšenia svätého Kríža sa v jezuitskom Kostole Božského Srdca Ježišovho v Košiciach za účasti dekana Dómu sv. Alžbety v Košiciach Mons. Františka Šandora, rehoľníkov a kňazov uskutočnila slávnostná svätá omša, na ktorej posvätili novú jedinečnú krížovú cestu.

Hlavným celebrantom omše bol rektor Kolégia Najsvätejšieho Spasiteľa v Bratislave a bývalý provinciál Spoločnosti Ježišovej na Slovensku Jozef Kyselica S. J. Nová krížová cesta, ktorú zhotovoval páter Juraj Dufka S. J. v Košiciach

celé tri roky, je z bukoveho dreva. Treba pripomenúť, že títo dvaja významní predstavitelia Spoločnosti Ježišovej sú veľkí národovci a dlhé roky spolupracujú s MO MS v Košiciach-Myslave.

(fm)

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Odvážna publicistika Jána Smolca bola po roku 1968 v čase normalizácie umlčaná a autor bol na dve desaťročia vystavený ponížovaniu v pracovnom zaradení, ktoré nezodpovedalo jeho profesijnej príprave, talentu a schopnostiam. Po zmene režimu v novembri 1989 sa opäť vrátil k novinárskemu povolaniu, pôsobil ako riadiaci pracovník redakcií i novinárskych organizácií, bol poslancom Federálneho zhromaždenia v rozhodujúcich časoch

pre slovenskú emancipáciu a z bohatej životnej empirie neustále písal zásadné články formujúce politickú scénu, spoločenské procesy a vedomie verejnosti. Aj v tomto čísle zaujme svojou profilovou črtou o martýrovi zlopestných päťdesiatych rokov biskupovi Vojtaššákovi.

• Napište nám, kde sa táto cirkevná autorita, ktorá vykonala nesmierne veľa pre rozvoj Spišskej diecézy a duchovného povznesenia Slovenska, narodila.

(se)

V čísle 32 – 33 /2015 sme sa vás pýtali, aké významné jubileum si v tomto roku pripomína matičný týždenník, ktorého zakladateľom a vydavateľom bol Ľ. Štúr. Správna odpoveď mala znieť: SNN oslávili 170. výročie založenia. Za správne a pohoťové odpovede od nás dostanú pekné darčeky títo vyžrebovaní čitatelia: Leontína Balsová, Kúty; Veronika Drabíková, Ložín; Dušan Daubner, Bratislava.

BODKA ZA VASIMI NOVINAMI

Lubomír KOTRHA

PRIPOMÍNAME SI

24. októbra

– pred sedemdesiatimi rokmi na Myjave (1945) prezident ČSR E. Beneš podpísal zákon o znárodnení kľúčového priemyslu, baní, poisťovní a bánk; zo súkromného vlastníctva do vlastníctva štátu prešlo asi tritisíc podnikov

25. októbra

– podpisom prezidenta sa v roku 1945 konfiškoval „nepriateľský majetok“, teda majetok Maďarov, Nemcov a kolaborantov, bez náhrady

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi SNR prijala zákon o slovenčine ako úradnom jazyku v SR; zákon vyvolal pobúrenie maďarskej menšiny, iný návrh zákona predložila vtedy aj MS, lepšie chránil národné záujmy (1990)

26. októbra

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi dali do užívania centrum STV v Mlynskej doline (1970)

27. októbra

– Slovenská filharmónia má šesťdesiatpäť rokov

– hokejový tréner Július Šupler má rovnaký vek

28. októbra

– stotridsaťpäť rokov, čo sa narodil chýmy primás Samko Dudík (1880 – 1967); bol aj zberateľom a upravovateľom ľudových piesní, na svetovom hudobnom festivale vo Frankfurte získal zlatú medailu

– básnik a publicista Jozef Čerťák, dlhoročný pracovník rozhlasu, člen Spolku slovenských spisovateľov oslavuje šesťdesiatpäťku

– päťdesiatpäť rokov má hokejový tréner Dinama Minsk Róbert Pukalovič

29. októbra

– pred dvesto rokmi už druhýkrát navštívil Bratislavu ruský cár – tentoraz Alexander I.; prvým cárom, ktorý bol u nás zbierateľ skúseností so stavbou riečnych lodí bol Peter Veľký

– stopäťnásť rokov od narodenia zakladajúcej osobnosti slovenského profesionálneho divadla Andreja Bagara (1900 – 1966)

– šesťdesiat rokov by mal tatranský záchranár Peter Šperka, obeť teroristického útoku v Himalájach (1955 – 2013)

30. októbra

– okružle jubileum má poetka a spisovateľka pre deti Magda Baloghová, členka SSS

31. októbra

– päťnásť rokov od smrti významného právnika prof. JUDr. Karola Rebra (1912 – 2000)

1. novembra

– pred sto štyridsiatimi piatimi rokmi sa narodil spoluzakladateľ kúpeľov Piesťan Ľudovít Winter (1870 – 1963)

– stopäťnásť rokov od narodenia básnika Emila Boleslava Lukáča (1900 – 1979), zakázaného poeta v časoch normalizácie

– šesťdesiatpäť rokov osláví akad. mal. Viliam Hornáček, zakladajúca osobnosť Spoločnosti slovenskej inteligencie Korene a predsedu Stálej konferencie slovenskej inteligencie

3. novembra

– pred dvesto rokmi vznikla pravoslávna eparchia so sídlom v Prešove

4. novembra

– bývalý hokejový reprezentant Igor Liba má päťdesiatpäť rokov

5. novembra

– stopäť rokov, čo sa narodil básnik Ján Kostra (1910 – 1975), o. i. autor známej básnickej zbierky Ave Eva

– pred osemdesiatimi rokmi sa stal predsedom česko-slovenskej vlády Slovák Milan Hodža (1935)

(jč)